

5857

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

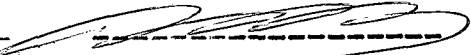
PEYZAJ PLANLAMADA PROJE VE
UYGULAMA TEKNİĞİNİN GELİŞİMİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

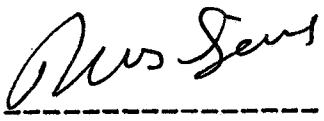
Suat DURMUŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

Bu tez 04./04./ 1988 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Tarafından
DOKSAN.....(90) Not Takdir Edilerek Oybirligi/ ~~Çıkarılışı~~
ile Kabul Edilmiştir.

Doç.Dr. Metin BAŞAL
Danışman

Prof.Dr. Nizamettin
KOÇ

Doç.Dr. Nur SÖZEN

Y. E.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

PEYZAJ PLANLAMADA PROJE VE
UYGULAMA TEKNİĞİNİN GELİŞİMİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Suat DURMUŞ

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Doç.Dr. Metin BAŞAL

1988, Sayfa:118

Jüri: Doç.Dr. Metin BAŞAL
Prof.Dr. Nizamettin KOÇ
Doç.Dr. Nur SÖZEN

Planlama; birey yada toplumun gelecekteki yaşam biçiminin, nitelik ve koşullarını düşünsel olarak önceden saptama eylemidir. Fiziksel, ekolojik, ekonomik, sosyal vb. gibi planlama çalışmaları, değişik amaç ve hedeflere ulaşmak üzere yapılır.

Tasarlanan hedefe ulaşmada verilen her uğraş; doğrudan yada dolaylı olarak, insan ve insanlık yararına DOĞAL, SOSYAL yada KÜLTÜREL ÇEVRE içerisinde oluşur ve gelişir. İnsan-doğa ikileminin ilişki ve etkileşimlerinin bir ürünü olan KÜLTÜREL PEYZAJ, bu ilişkinin sağlık derecesi ile göreceli olarak görüntülenecektir(Başal 1982) .

Tarihsel gelişimi içinde estetik ve fonksiyonel öğelerin birlikte biçimlendirdiği ÇEVRE; sanayileşmenin bir türevi olan kentleşme olgusuyla birlikte, doğal kaynakların korunması yanında çok yönlü amaç ve işlevlere uygun olarak kullanımını amaçlayan Çevre Düzenleme (Peyzaj Planlama) anlayışına geçiş zorunlu olmuştur.

Gelişmiş ülkelerde, fiziksel planlama ve çevre düzenleme çalışmalarında diğer planlı disiplinlerle birlikte gelişimini sürdüren Peyzaj Planlamasının önemi ve gerekliliği, ülkemizde son yıllarda kavranmaya başlanmıştır.

Anadolu kentlerinin doğaya saygılı ve uyumlu dokusu, 19. yüzyılda kentleşme olgusunun hızlanmasıyla birlikte parçalanmış; çarpık, sağlıksız, plansız ve

düzensiz yapılaşmalar sonucunda açık ve yeşil alanlardan yoksun kentler oluşmuştur.

Ülkemiz kent planlama pratiğinde Peyzaj Planlaması; yasal ve bürokratik açıdan planlama disiplinleri yelpazesinde henüz yerini alamamıştır. Bu da uygulamada çok yönlü sorunları beraberinde getirmektedir.

Doğal ve kültürel çevrenin korunması yada toplumun kullanımı için düzenlenmesini amaçlayan Peyzaj Planlaması; fiziksel, sosyal ve ekolojik planlamaların bir sentezidir.

Bugün ekonomik, teknolojik, bilimsel gelişmelere koşut olarak Peyzaj Planlaması; Peyzaj Planlama, Mekansal Planlama, Peyzaj Tasarımı, Peyzaj Mimarlığı ve Peyzaj Mühendisliği olmak üzere kendi içinde alt bölümleri içerir. Peyzaj Planlamada planlama süreci; sorunun tanımlanması, Peyzaj planlama, Mekansal planlama ve Peyzaj tasarımı aşamalarından oluşur ve araştırma, bilgi birikimi ile yaratıcı zekanın önderliğinde disiplinler arası ortak bir çalışmanın ürünüdür.

Planlama sürecinin her aşamasının projelendirilmesi farklı ölçek ve çizim tekniklerini gerektirir. Ayrıntı ve detay tasarım işlemlerini kapsayan en küçük ölçekli uygulamalara olanak sağlayacak projelerin hazırlanması; ön çalışmalar (tanımlama, veri toplama, analizler, değerlendirme) ve sentez (ön projeler, kesin projeler ve uygulama projeleri) çalışmalarını içerir.

Uygulama tekniği ise; aplikasyon, grading, alt yapının geçirilmesi, üst yapının geçirilmesi, ekim, dikim ve toprak hazırlığı işlemlerini içerir.

ANAHTAR KELİMELER: Peyzaj planlama, Proje tekniği, Uygulama tekniği.

ABSTRACT

Masters Thesis

A RESEARCH ON THE PROGRESS OF
PROJECT AND APPLIED TECHNIQUES
IN LANDSCAPE PLANNING

Suat DURMUŞ

Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Landscape Architecture

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Metin BAŞAL

1988, Page: 118

Jury: Assoc. Prof. Dr. Metin BAŞAL

Prof. Dr. Nizamettin KOÇ

Ass. Prof. Nur SÖZEN

Planning is to beforehand and mentally determine the conditions, quality, and form of living of individuals or societies in the future.

Physical, ecological, economical, social, etc. plannings are done to achieve various targets.

Every effort done to achieve the aimed target directly or indirectly forms and develops itself in a natural, social or cultural environment to the profit of human being and mankind. Cultural landscape, which is a result of the relation and the inter-relation between human and nature, reflects quality of that relation (Başal 1982).

Environment has been shaped in the course of history under the influence of esthetic and functional elements. With urbanization which is a consequence of industrialization, it became compulsory to pass to the concept of landscape planning aiming the use of environment in various ways and for various aims and at the same time to protect the natural sources.

The importance and necessity of landscape planning which evolves in developed countries in parallel with planning works like physical planning has become to be understood recently in our country.

The structure of Anatolian cities which was respectful to the nature and in harmony with it has exploded with the acceleration of urbanization in the 19th Century, and crooked, unhealthy, unplanned and disorderly urbanization has created cities lacking of green spaces.

In our country, landscape planning has not yet taken place in the legislation about city planning, and that situation causes many problems in application.

Landscape planning, which aims to protect and to arrange natural and cultural environment for the use of society, is a synthesis of physical, social, and ecological planning.

In the framework of today's economical, technological, and scientific development, Landscape planning is divided in landscape planning, space planning, landscape design, landscape architecture, and landscape engineering. The landscape planning process includes the following stages: definition of the problem, landscape planning, space planning, and landscape design. Landscape planning is a product of the cooperation of research, know-how, and creativity.

Every stage of the planning process needs special measurement and drawing techniques. The preparation of the projects including the smallest details in design and making possible to apply those requires preliminary works (definition, acquiring data, analysis, evaluation) and synthesis (preliminary projects, definitive projects and application) projects).

Application technique includes the following processes: application, grading, infrastructure works, superstructure works, sowing, planting, and preparation of soil.

KEY WORDS: Landscape planning, Project technique, Application technique.

ÖNSÖZ

İnsan-Doğa ilişkisi insanın varoluş tarihi kadar eskidir. Önceleri yaşamı sürekli kılmamanın bir yolu olan ve doğadan yararlanma şeklinde ortaya çıkan insan-doğa ilişkisi; tarihsel süreçte toprağın işlenmeye başlaması, üretim yöntemlerinin gelişimi, ekonomik, toplumsal ve teknik değişim ve gelişmelere bağlı olarak yeni boyutlar kazanmıştır.

Peyzaj Planlama uğraşısı tarihsel gelişimi içinde, bireysel ve estetik unsurların ön planda olduğu bahçe tasarımı şeklindedir. Bunlar yalnızca sahiplerinin kullanımı içindir. Peyzaj planlama uğraşısının bahçe tasarımı dışında, geniş kitlelerin yararlanmasına açık Çevre Düzenleme uğraşısı niteliğine dönüşümü; endüstriyel devrimle birlikte başlamıştır. Artan üretim ve gelire karşılık kentsel yaşam koşullarının belirli standartların çok altına düşmesi; kent insanının doğaya benzer çevre olanağını daha yakınlarda arama zorunluluğu duyması sonucunda çevre düzenleme düşüncesi belirmiş ve bu alanda ilk örnekler verilmeye başlanmıştır. Bahçe tasarımı dışında kamuya açık çevre düzenleme ve peyzaj planlama konusunda 1850'lerde ABD'de başlayan çalışmalara Frederick Law Olmsted öncülük yapmıştır.

Doğal kaynakların düzensiz ve bilinçsizce tüketildiği, buna karşılık nüfusun hızla arttığı günümüzde; bu kaynakların korunması, büyük sorumlulukla planlanarak dengeli olarak kullanılması, yaşamın sürekliliği bakımından zorunludur. Bugün konu bahçe ölçeğinden kentsel çevre tasarımına ve hatta milli parklar çerçevesinden taşarak, tüm doğal kaynakların planlamasını hedef alan ulusal boyuta ulaşmıştır.

Ülkemizde Peyzaj Planlaması anlayışının bilimsel, teknik, yasal ve bürokratik açıdan, tam anlamıyla yerini bulduğunu söylemek oldukça zordur.

"PEYZAJ PLANLAMADA PROJE VE UYGULAMA TEKNİĞİNİN GELİŞİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA"

konulu çalışmada; Ülkemizde fiziksel planlama disiplinlerinin (Şehir ve Bölge Planlama, Peyzaj Planlama, Mimarlık) gelişimi ile planlama prosedürünün (teknik-yasal) oluşum ve gelişimini inceleyerek, Peyzaj Planlamanın bu komşu disiplinler arasındaki yerinin belirlenmesi ötesinde, örgütlenme, tasarım, uygulama ve denetim sürecinde gerekli açıklama ve çözümleme önerileri getirerek konunun gelişimi amaçlanmıştır.

Ülkemizde gençlik evresini yaşayan ve gelişime açık böylesi önemli bir konuda, bana çalışma olanağı tanıyan, çalışmalarımı yönlendiren ve yardımlarını esirgemeyen tez yöneticim Sayın Doç. Dr. Metin BAŞAL'A, çalışmada katkıları bulunan kişi ve kuruluşlara teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
1- GİRİŞ.....	1
1.1. Plan ve Planlama Kavramı.....	1
1.2. Fiziksel Planlama Disiplinlerinin Ülkemizdeki Gelişimi.....	5
1.2.1. Mimarlık.....	5
1.2.2. Kent planlama.....	6
1.2.3. Peyzaj planlama.....	9
2- MATERYAL VE YÖNTEM.....	16
3- AÇIK VE YEŞİL MEKANLARIN YERLEŞİM ALANLARI İÇERİSİNDEKİ ÖNEMİ VE PEYZAJ PLANLAMANIN YERİ.....	18
3.1. Açık Ve Yeşil Alan Kavramı.....	18
3.2. Açık Ve Yeşil Alanların Önemi Ve İşlevleri.....	22
3.3. Kent Dokusu İçinde Açık Ve Yeşil Alanların Değişimi.....	26
3.4. İmar Planları Ve İmar Uygulamalarında Açık Ve Yeşil Mekanlar.....	30
4- PEYZAJ PLANLAMADA PROJE HAZIRLAMA VE UYGULAMA TEKNİĞİ	57
4.1. Peyzaj Planlamada Kapsam.....	57
4.1.1. Peyzaj planlama.....	59
4.1.2. Peyzaj tasarımı.....	59
4.1.3. Mekan tasarımı.....	60
4.1.4. Peyzaj mühendisliği.....	60
4.2. Peyzaj Planlamada Planlama Süreci.....	61
4.2.1. Sorunun tanımlanması.....	63
4.2.2. Peyzaj planlama.....	63
4.2.3. Peyzaj tasarımı.....	66
4.2.4. Mekan tasarımı.....	67

4.3. Proje Hazırlama Tekniği.....	68
4.3.1. Ön alışmalar.....	69
4.3.1.1.Sorunun tanımlanması (proje kapsamı).....	69
4.3.1.2. Veri toplama.....	72
4.3.1.3. Analizler-Mesleki disiplinlerle ilişkiler...	75
4.3.1.4. Değerlendirme.....	76
4.3.2. Sentez-Tasarımın plana geçirilmesi.....	77
4.3.2.1. Kesin proje alışmaları.....	81
4.3.2.2. Uygúlama projesi alışmaları.....	86
4.4. Uygulama Tekniği.....	104
5- SONUÇ VE ÖNERİLER.....	106
KAYNAKLAR.....	114

1. GİRİŞ

1.1. Plan ve Planlama Kavramı

Latince düzlem ve alan kavramı olan plan sözcüğü, ilk önce Fransa'da 18. yüzyılda kesit ve tasarım anlamında kullanılmıştır. Plancılar plan ve planlamayı çeşitli şekillerde tanımlamaktadırlar.

Meyer; planlamayı, bir tasarımın hazırlanması, geliştirilmesi ve üretimi veya amaca varılan en uygun yolun önceden aranması ve bulunması eylemi olarak tanımlamaktadır. Her tasarı ve yönün tanımlanması, güncel koşullar üzerinde düşünmeyi gerektirir. Bu itibarla planlama, amaç, algı ve önceden yargılanmadan oluşan bilimsel uğraşdır. Diğer bazı plancılarda planlamayı: rasyonel kararların hazırlanmasında kararların gelişiminin iyileştirilmesinde yardımcı bir araç olarak özetlemektedirler (Köseoğlu 1982). Tekeli (1971), planlamayı "Bir hedefe (amaca) veya hedefler cümlesine ulaşmak için gerekli eleman ve araçlar kombinasyonunun düşünsel olarak önceden çözümlenmesidir" şeklinde tanımlamaktadır.

Genel olarak bu tanımlara göre planlamanın, birey veya toplumun gelecekteki yaşama biçiminin, ortam ve koşullarının saptanması olduğu anlaşılmaktadır.

Planlama, birey ve toplumun yerel, bölgesel, ülkesel ve ülkelerarası olmak üzere çeşitli ölçülerde çevre ve yaşam düzenine etkinliğini amaçlayan bir eylem hazırlığıdır. Bu eylemin çizim, grafik, maket ve yazı ... gibi farklı anlatım biçimleriyle ortaya çıkan, çeşitli amaç ve ölçeklerdeki yapıtlara plan adı verilmektedir.

Planlama ve planlar çeşitli şekillerde sınıflandırılırlar.

-Toplumdaki iş bölümüne göre;

Ekonomik planlama
Fiziki planlama
Sosyal planlama
İdari ve mali planlama

-Fiziksel planların ölçek kademelenmesine göre;

Ülkesel planlar
Bölgesel planlar
Su havzası planları Makro
Metropoliten planlar -----
Kent planları Mikro
Kırsal planlar
Mahalle planları
Tek ünite planları

-Planlamada düzenlenmek istenen ilişkilerin zaman sürecine göre;

Uzun vadeli (15-20 Yıllık)
Orta vadeli (5-7 Yıllık)
Kısa vadeli (1-2 Yıllık)

(Kent planlarının hazırlanmasında projeksiyon sürecinin 50 yıldan 15-20 yıla indirilmesi, ileriye görme şansının 15-20 yılı aşmaması dolayısıyla) (Tekeli 1971).

-Ölçek farklılıklarına göre planlama disiplinleri;

Mimarlık mikro ölçekte,

Şehir ve Bölge Planlama Makro ve Mikro ölçek-
lerde,

Peyzaj Planlama makro ve mikro ölçeklerde ha-
zırlanmaktadır.

Geniş kapsamlı planlama kavramı ise; Ekolojik, Sosyal, Ekonomik Kavramların bir arada toplanması ile gerçekleştirilen planlama anlamında kullanılmakta ve bu

yönden sadece ekonomik amaçlar (dar kapsam) güden planlamadan ayrılmaktadır.

Ülke planlaması: Ülke topraklarının rasyonel kullanımını sağlamak, düzenleme eyleminin hedefi ise, yerleşme sistemlerini ve sistemlerarası ilişkileri belirtecek yeni bir yerleşme düzenini yeni fiziki mekanların gerçekleşmesini sistemli olarak hazırlamaktır. Ancak genelde fiziki mekan boyutunda düzenleme eylemi gerçekleştirilememiş, sosyal ekonomik veriler henüz mekana yansımamıştır. Son yıllarda hazırlanan beş yıllık kalkınma planlarında, çevre sorunlarına duyarlılık belirlemeye başlamış, çevrenin, doğanın korunması konusunda ilke kararları getirilmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatının kurulması ile ülkemizde başlayan planlama çabaları, ekonomik planlamanın dar kapsamı ile anlaşılması sonucu ekolojik etkenleri be-ninsemeyen bir çalışma özelliği göstermiştir.

Bu nedenle ,birinci ve ikinci beş yıllık kalkınma planları, ülkenin sosyal, psikolojik ve ekolojik özelliklerini değerlendirmekten kaçınmış, onları bir planlama temeli olarak kabullenmemiştir. Sonuç olarak, sosyolog, psikolog ve ekolojistlerin yapabileceği katkılar, yerini ekonomist ve mühendislerin dar kapsamlı yargılarına bırakmıştır.

Üçüncü beş yıllık planda sosyal, ekolojik temelle dayalı bir fiziksel planlamadan söz edilmiştir. Fakat bu planda da, dar kapsamlı tek yönlü bir planlamadan öteye gidilememiştir.

Dördüncü beş yıllık planda ilk kez doğal ve tarihsel çevrenin korunmasının önemine yer verilmiştir. Deniz, akarsu ve göl kıyılarının artan toprak isteminden

olumsuz yönde etkilenmesinin önlenmesi planlama ilkele-ri arasında yer almıştır. Ancak geniş kapsamlı planlama anlayışı içinde çalışmaların varlığından söz edemiyoruz.

Bölge Planlaması: Ekonomik, sosyal ve fiziksel düzenleme çalışmaları arasında eşgüdüm sağlamaya elverişli düzeyde bir planlama türüdür. Kalkınmaya ilişkin Ulu-sal politikaların yerel gereksinimlere yanıt vermesi, ye-rel eylemlere dönüştürülmesi, bölge planlarının görevidir. Bu nedenlerle, soyut ve genel düzeydeki ülke plan ve po-litikaları ile somut düzeydeki yerel planlama eylemleri arasında bu işlevi görür. Bu planlar ekonomik amaçlı o-lup geniş kapsamlı, fiziksel-ekolojik amaçları yeterince kapsamamakta, bölge ölçeğinde doğa koruma çevre etkile-rine duyarlılık gösteren ekolojik planlamayı içermemek-tedir.

Çevre Düzeni Planlaması: Büyük kentlerin, yada bir arada planlanması gerekli görülen birden çok yerleşme mer-kezinin ilgi ve etkisi altındaki çevre için bölge planı ile de ilişkisi kurularak hazırlanan planlardır. Kent çevresinin kontrol altına alınabilmesi kentleşme hare-ketlerine yön vermek doğal ve tarihi alanların düzenlenme-si ve alan kullanım kararları getirmek bu planlamanın ama-cıdır. Turizm Bakanlığı'nca Ege-Akdeniz kıyılarına öncelik veren 1/25 000 ölçekli çevre düzeni planları hazırlatıl-mıştır. Bir çeşit ana (Nazım) plan karakterinde olan bu planlar aynen İmar planları gibi statü içinde uygulan-maktadır. Fiziki düzenleme açısından bir çevre düzeni planı esasları içeren "Metropolitan Planlama"; sınırları için-deki birden fazla yerel yönetimi içeren büyük kent planlamasıdır. Genellikle nüfüsü 1 milyon'un üzerindeki yerleşmelerde bu tür planların yapılması zorunlu olmak-tadır.

Yasal prosedürde, tanımlamalarda, fiziki plan kademelerinde doğal ve kültürel koruma alanları ve milli parklar, çevre düzeni planları içinde yer almaktadır. Bu alanlara ilişkin kararlar bu planlar içerisinde üretilmektedir.

1.2. Fiziksel Planlama Disiplinlerinin Ülkemizdeki Gelişimi

1.2.1. Mimarlık

Osmanlı İmparatorluğunun yükseliş döneminde MİMAR SİNAN ile son büyük sentezine ulaşan Osmanlı-Türk Mimarlığı bundan sonraki dönemleri de etkisi altında tutmuştur. Bu sentezin bozulmaya başlaması Osmanlı Türk toplumunun Batı'ya açılma çabalarıyla belirginlik kazanmaya başlar. Batılılaşma eylemlerinin 19. yüzyılda da sürdürülmesi, mimarlık alanında Batı'dan geniş ölçüde etkilenmesine yol açmıştır. Bu durum Avrupa Mimarlık Biçimlerinin (Rokoko, Fransız Ampiri, Neogotik... gibi) başı bozuk bir şekilde Türk Mimarlığına girmesine yol açmış, bunun sonucu olarak bunların karışımı eklektik (seçmeci) üslup etken olmuştur. 1900'lü yıllarda ülkenin toplum yapısındaki değişimlere koşut olarak mimarlık alanında da değişimler olmuştur. Bu değişimleri ana başlıklarıyla şöyle özetleyebiliriz;

1910-1930 Birinci Ulusal Mimarlık Akımı; Eklektik-Seçmeci üsluba karşı ulusal tavır amacıyla Türk Mimarlık birimlerinin, Çağdaş Mimarlık işlevlerine uyulanabilmesi düşüncesi en belirgin özelliğidir.

1930-1940 Rasyonel-Fonksiyoncu Mimarlık Akımı;

Estetik ve klasik kaygılara dayanan bir mimariyi temel alan bu dönem Osmanlı Klasik yapılarının dekoratif elemanlarına ve sivil mimarının biçimsel özelliklerine başvurmuştur.

1940-1950 İkinci Ulusal Mimarlık Akımı; Ulusal-lık anlayışının mimarlarca benimsenmesi, sivil mimari uygulamalarında, Klasik Osmanlı Motiflerinin yanı sıra anıtsal görünüm etkendir.

1950-1960 Serbest biçimlere çözüm arayan mimarlık, 1960-1970 Brüt beton, Pitoresk, Romantik ve Lirik mimari 1950'lerden sonra Mimarlık eylemlerinin ortak özellikleri, ünlü mimarların eserlerinin örnek alınmasıdır. Bu dönemde şehircilik çalışmaları hızlanmaya başlamıştır.

1970 ve sonrası ;Estetik dekoratif elemanların ağır bastığı, yapıcı olmaktan çok tasarımcıdırlar. Tasarım dışında ekolojik ve sosyolojik kaygılar yavaş yavaş ön plana geçmek eğilimi göstermektedir. Mimarlıkta iç mekan tasarımıyla birlikte dış mekan tasarımının (çevre düzenlemenin) yavaş yavaş belirlemeye başladığı çevre tasarım kaygısının ortaya çıktığı, özellikle proje yarışmalarının bu konuda olumlu ve geliştirici rol oynadığı söylenebilir.

1.2.2. Kent planlama

Kent planlama disiplini, bütün dünyada 19. Yüzyılda kapitalizmin ve sanayinin gelişmesi sonucu ortaya çıkmış sanayi kentlerinin sorunlarını çözmeyi amaçlamıştır. Başlangıçta kentsel yapının düzenlenmesinde ütopyacı ve sağlıkçı yaklaşımlar yer almaktadır. Bu dönemde belli başlı planlama akımları; Güzel kent, Camillositte, Bahçe

kent, Berlage, Tony Garnier'dir. Bu akımlardan Güzel Kent akımı, kendi döneminde kent planlama pratiğini etkilemiş en etken akımdır. 1910'lu yıllarda Güzel Kent akımının yerini Pratik Kent akımı almıştır. Bu akım işlevsel öğeleri ön plana çıkararak kent planlamasını salt mimarların uğraşı olmaktan çıkarıp, sosyologlar, mühendisler... gibi disiplinlerarası uğraşı haline getirmiştir. Alan kullanım planlaması, zonlama, kentsel normlar anlayışını getirmiştir. Kent planlamasına bilimsel içerik kazandırılmaya başlanarak ayrı bir uzmanlık dalı olarak akademik yeri kazandırılmıştır. Otomobil ve sanayi ile gelen dinamizm kent planlamasının bölgesel boyuta açılımına yol açmıştır.

19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda da kentsel nüfus oranlarının artmaya başladığı dönemlerdir. Bütün dünyada 1848 öncesi görülen kent planlama yaklaşımlarının Osmanlı Toplumuna yansımaları çok sınırlı kalmıştır.

1848 yılında Osmanlıların ilk imar mevzuatı olan "Ebniye Nizamnamesi" çıkarılmıştır. Bu nizamnamede kamulaştırma, binalara ruhsat verilmesi, yolların, inaatların denetimi, yol ve sokakların genişlikleri çevresine yapılacak binaların yükseklikleri... üzerine kurallar getirmiştir. 1882 tarihli Ebniye Kanunu Osmanlıların ilk imar kanunudur. (Bu kanunda yollar ve kamu kuruluşları dışında açık alanlarla ilgili park vb tanımlar yer almaktadır. Osmanlı İmparatorluğunun son dönemleri içinde yapılan çalışmalar daha çok Harita mühendisliğinin gelişmesine yardımcı olmuştur.

Cumhuriyet'in kuruluş döneminde kent planlama çalışmalarına pek rastlanılamamasını olağan karşılamak gerekir. 1882 tarihli Ebniye Kanununun bazı maddelerini

değiştiren 642 sayılı kanun çıkarılmıştır. Ankara'nın Başkent olması kent planlama çalışmalarının başlangıcı sayılır. 1928 yılında kurulan Ankara İmar Müdürlüğü, Ankara'nın imar planının hazırlanması için uluslararası yarışma düzenlemiş, yarışmayı H. Jansen'in planı kazanmıştır. Jansen Planı; Ankara'da güçlü bir yeşil sistem kurmuş, görelî olarak düşük yoğunluklu bahçeli evlerden meydana gelen kent dokusu önermiştir. 1932' de tamamlanan Jansen Planı şehrin hızla gelişmesi ve çeşitli nedenlerle öngörülmediği devreden çok daha önce işlemez duruma gelmiştir.

1930'lu yıllarda kent planlaması kurumsallaşmaya girmiştir. Bu yıllarda Belediyeler Kanunu çıkarılmış ve Belediyeler Bankası kurulmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında hızlı bir kentleşme deneyimine girildiği gibi, kent planlamasında İller Bankasının kurulmasıyla önemli bir adım atılmıştır. Bu dönemde yapılan planlama çalışmalarında; doğa güzelliklerini, mimari eserleri ve eski kent dokularını korumak, yeni düzenlemelerde açık ve yeşil mekanlarla, ışık ve hava olanaklarını yaratmak ana ilkelerdir. Artık Türk planlıları İmar planlarına hakim olmaya başlamışlardır. 1955'li yıllarda Türkiye'de İmar planları ve uygulamalarına ilişkin önemli düzenlemeler yapılmıştır. 1956'da 6785 sayılı İmar Yasası çıkarılmış, 1958 yılında, 7116 sayılı yasa ile İmar ve İskan Bakanlığı kurulmuştur. 1960'da Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) kurulması ile hazırlanan beş yıllık kalkınma planlarında kentlerin İmar Planlarının yapılması ana hedefler arasındadır. DPT ile birlikte bölge planlama anlayışı da etkinlik kazanmaya başladı. 1965'li yıllardan itibaren Metropolitan Planlama çalışmaları başlamıştır. Ülkemizde kentleşme olgusunun büyük

bir hız kazanması büyük kentlerimizi değişik sorunlarla karşı karşıya bırakınca Metropolitan Nazım Plan büroları kurularak Nazım Plan çalışmaları başlatılmıştır.

1.2.3. Peyzaj planlama

"Landscape" yada Fransızca karşılığı "Paysage" Güzel Sanatlarda birer resim sanatı deyimidir."Paysage" deyimi, "Pays" (Ülke-Toprak-Arazi) kelimesine ilişkinlik belirten "age" takısının eklenmesiyle oluşmuştur. Resim literatüründe bir kır manzarasının ifadesi, Mimarlık literatüründe bir bütünlük arzeden ülke yada arazi kesimi olarak tanımlanabilir. "Landscape" deyimi de peyzaj deyimi gibi esas kök "land" (Ülke -Toprak-Arazi) kelimesi ile "scape" takısı bağlandığında eski Töton (Primitif Germen) dilinde "yaratmak , düzenlemek. tayin etmek" anlamını taşımaktadır.

Landscape yada Paysage deyimleri teknik anlamıyla ;(Ülke-Toprak-Arazi) yaratma, düzenleme, tayin etme eylemi veya sanatı olarak MİMARLIK ve KENT PLANLAMA gibi planlı disiplinler arasından planlama disiplini olarak kendini kabul ettirmiştir.

Peyzaj Planlama, doğanın insan eliyle en basit barınma eyleminden en karmaşık eylemlerinin (ikinci ve üçüncü derecede endüstrilere) yerine getirilmesi amacıyla belirli derecelerde değişimlere uğratılmış durumlarının yeniden düzenlenmesi/tasarımı eylemidir. Peyzaj planlaması genel olarak doğal ve kültürel çevrenin insan kullanımını için yeniden düzenlenmesidir. Bu tanım ayrıntılı olarak incelendiğinde içine tüm tasarım işlemleri girebileceği kadar geniş, aynı zamanda diğer tasarım konularını

temlayıcı yönü ve onlarla bir arada yürütülme özelliği ortaya çıkacaktır.

Peyzaj Mimarlığı tarihsel süreç içinde, Mimarlığın genel tutumunu çok yakından izlemek üzere Görsel Değerler Mimarlığı/ Bahçe Mimarisi/ Bahçe sanatı olarak olagelmıştır.

Konunun geniş kapsamlı ele alınma gereğine duyarlılık ancak yakın geçmişte kazanılmış, uzun süre düşünüyü ve uygulaması çok dar kapsamda olmuştur.

İlk çağlarda özellikle doğada, iklim koşullarının sert olduğu bölgelerde bahçe adeta kutsal düzeye getirilmiş, düzeni ise bir sanat türü sayılmıştır. Ancak bahçe; sınırları içinde kalmış, çevrenin tümüne saygılı bir düzen getirme anlayışı gelişmemiştir. Giderek bahçe içinde doğa tutkusu, doğayı reddedercesine insanın doğayı fetheder tutumuyla anlatım bulmuş, bahçe pek görkemli ve karmaşık bir gelişime girmiştir.

Ortaçağda bu tür zevk bahçeleri anlayışından uzaklaşmıştır. Kullanışlılık anlayışına uygun, sebzesi, meyvesi, havuzundaki balığı, sofralarındaki çiçeği, mihraba benzetmek için bahçeler yapılması çağın sosyo-ekonomik düzeni dolayısıyla gerekli olmuştur.

Rönesans eski kaynaklara dönerek zevk bahçesini getirmiş, Barok'la bu daha da ilerletilmiştir. Bu çağlarda Mimar, yapıyla yakın ilişki kurabilme amacını gütmüş; bahçeyi, Mimari bir anlayışa düzenler olmuşlardır.

18. ve 19. Yüzyıllarda İngiltere'de gelişen endüstri devrimi ile makina ve onun başlangıçta getirdiği insanlık dışı koşullara bir tepki olarak doğaya dönüş "Naturalistik" bahçe anlayışı, kuvvetli bir akım olarak belirmiştir. Ancak bu akım taraftarlarının önerdikleri doğa

şekillendirmeleri de geniş alanları kapsayabildiği halde doğanın temel yapısından çıkmamış, çağın tutulan bir ressamının bir tablosunu canlandırmak, bir sahneyi temsil etmek gibi romantik bir tutuma sapmıştır.

Endüstriyel devrimden sonradır ki hızlı ve plansız kentleşme, aşırı nüfus yoğunluğu, sanayileşme, kentsel yaşam koşullarının belirli standartların çok altına düşmesi sonucunda kent insanı doğaya benzer çevre olanağı gereksinimini duymuş, çevre düzenleme endişesi yavaş yavaş belirmiş ve bu alanda örnekler verilmeye başlanmıştır.

Daha önceleri toplumun belirli bir kesimine hizmet eden ve güzel sanatların bir dalı olarak nitelendirilen Peyzaj Mimarlığı (Bahçe Mimarisi) 19. yüzyılda endüstri devrimi ile birlikte yeni bir boyut kazanmaya başlayarak, fiziksel-toplumsal-ekolojik sorunlara çözüm arayan geniş kapsamlı bir planlama anlayışı içerisinde Peyzaj planlaması /Peyzaj Mimarlığı mesleki disiplinine dönüşmeye başlamıştır.

Bahçe tasarımı dışında konuyu çevre düzenleme ve peyzaj planlama perspektifinde yaklaşık 1850'lerde başlayan çalışmaları ile FREDERICK LAW OLMSTED (aynı zamanda bir kent yapıcısıdır) A.B.D.'de öncülük görevini yapmıştır .Olmsted'in New York kentinde tasarlayıp uyguladığı CENTRAL PARK en önemli örnektir. Özellikle aldığı yasal önlemlerle bu geniş arazi parçası üzerinde yapısal gelişimleri kesinlikle önlemeyi amaçlayan Olmsted; gerek Chicago gerek de Boston'da kentin, göl ve nehirle ilişkisini ortaya koyan kent ve bölge ölçeğinde çevre planlamasına girişmiş, Peyzaj Mimarlığı ve peyzaj planlaması disiplininin yönünü çizmiştir.

A.B.D.'de 1960'lı yıllarda Harvard Üniversitesi'nde Peyzaj Planlama ilk formel okulu kurulmuş ,1920'de kent planlama ondan ayrılarak "Peyzaj Mimarlığı" başlı başına bir eğitim konusu olmuştur.

1900'lü yıllardan başlayarak "Landscape, Landschaft, Paysage planlama olarak çeşitli dillerde yerini bulan "Çevre Düzenleme-Doğalama-Peyzaj Planlama" disiplini günümüzde kapsam , kazandığı anlam ve nitelik bakımından alt disiplinlere ayrılarak bu alanlarda ihtisaslaşmaya gidilmiştir. Peyzaj plancıları; kapsam, çalışma alanı, konu ve ölçeklerine göre peyzaj planlamayı çeşitli alt disiplinlere ayırmaktadırlar. Örneğin; Kentsel Peyzaj planlaması, Kırsal Peyzaj planlaması, Peyzaj tasarımı, Alan Kullanım planlaması, Doğal Kaynak Koruma Planlaması, Rekreatyonel, İklim ve Turizm Planlaması, Peyzaj Planlaması, Peyzaj Sanatı ... gibi.

Peyzaj Planlamasının plancı disiplinler arasındaki yerini alma uğraşısı, Peyzaj Mimarlarının 1935 yılında Brüksel'de , daha sonra 1937 de Paris'te, 1938 yılında Berlin'de bir araya gelmeleriyle başlamıştır.

Gerçek anlamda bir birliğin oluşması İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çeşitli konularda Uluslararası kuruluşlara olan gereksinmelerle ortaya çıkmıştır. IFLA (International Federation of Landscape Architects -Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu),1948 yılında Cambridge (İngiltere) de 15 ülkenin bir araya gelmesiyle oluşturulan mesleki bir örgüttür.

1960 yılına kadar çeşitli ülkelerdeki uygulamaların kazandırdığı mesleki görüşler ve Peyzaj Mimarisinin çeşitli alanlardaki aktivitelerine ilişkin tecrübeleri kapsamaktadır.

Amsterdam'daki IFLA 1960 kongresinde genel konu mimarlık, mühendislik, kent planlaması ve sanat gibi birbirleriyle yakın ilişkisi bulunan mesleklerle Peyzaj Mimarlığı arasında ilişkinin ortaya konulmasıdır.

1968 yılında uluslararası meslek sınıflamasında Peyzaj Mimarlığı "Ziraatçılar-Tarım" bölümünden Mimarlar ve Kent Plancıları bölümüne aktarılması ile Peyzaj Mimarlığı mesleki disiplin olarak yeri diğer disiplinler arasında tam anlamıyla belirlemiştir.

1960'lardan günümüze dek, gerek A.B.D. gerek Avrupa'da eğitim kuruluşlarında ve planlama alanında kent ölçeğinde, bölge ve doğal kaynak planlama konularında çalışmalar yapılmaktadır.

1900'lü yıllardan başlayarak kentleşme olgusuyla birlikte ve kent planlama pratiğindeki gelişmelere koşut olarak LANDSCAPE/LANDSCHAFT/PAYSAGE planlama/Mimarlığı olarak çeşitli ülkelerde (özellikle gelişmiş ülkelerde) yerini bulan Peyzaj Planlama /Çevre Düzenleme mesleki disiplininin ülkemizdeki gelişimi oldukça geç yerdedir.

Tarihsel süreç içerisinde Bahçe Mimarisi / Bahçe Sanatı olarak gelişimini gördüğümüz Peyzaj Mimarlığı, ülkemizde Osmanlı İmparatorluğu döneminde saray bahçelerinde, bunların mimari karakterleriyle uyumlu olarak Rönesans ve Barok'tan etkilenmiş Türk Bahçe sanatı olarak gelişimini sürdürmüştür.

Türk bahçeleri ölçüleri, düzenlerine yaklaşım ve donatımları insancıl düzeyde ve dış mekanda yaşantıya olanak sağlamaya yönelik, dolayısıyla da bahçe tasarımının başlangıcındaki dinsel nedenlere bağlı kalabilmiş, içinde insanın doğaya üstünlük taslamayıp onunla

eş düzeyde haşır neşir olduğu bahçelerdir. Bahçe kendi başına bir değerdir. Yapıya bağıntılı olarak formellik taşımaz. Batıdaki mutlakiyeti anlatan örneklerin karşıtı bir yaklaşımla (dinsel inançlar nedeniyle de) doğa içinde bu gücü ifadelendirmeye gerek duymayan bir alçak-gönüllülük gösterirler. Bahçe düzeni gelişi güzel değildir. Unsurları belirli amaçlara hizmet için seçilmiştir. Bahçe işlevseldir. 19. yüzyılda toplumdaki sosyo-ekonomik değişimler ve Batı'ya açılmanın, mimaride olduğu gibi bahçe sanatını da etkileyerek Batı'daki örneklerin (formel-informel) pittoresk) Türk bahçesine girmesini sonuçlandırmıştır. Ancak Batı'nın büyük ölçüde ve toplumu kavrayan informel ve formel park ve bahçeleri, geleneksel yaşam özelliklerimizde ortak (toplu) dış mekan kullanımının olmayışı ve ayrıca iklimin böyle düzeni doğal olarak yaşatmayıp fazla emeğe gerek göstermesi nedenleriyle yabancı kalmıştır (Aslanoğlu 1984).

Günümüzde, çeşitli ülkelerdeki Peyzaj Planlama mesleği ve eğitimi, çalışma konu ve ölçekleri bunlardaki uzmanlık düzeyleri ve katkıları içerisinde yer aldıkları yada ilişkide buldukları eğitim kapsamı ve süresi bakımından büyük farklılıklar göstermektedir. Bu farklılaşma ülkelerin coğrafi konumlarından, doğal kaynakların nitelik ve niceliklerinden, ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeylerinden ve de mesleğin her ülkedeki tarihsel gelişiminden kaynaklanmaktadır. Doğal kaynaklarca zengin ülkelerin ekolojik planlama çalışmalarına öncelik vermeleri, doğası aşırı tahribe uğramış veya doğaca fakir ülkelerin doğa onarım çalışmalarına ağırlık tanımaları olağandır. Örneğin, zengin ve bozulmamış doğal kaynaklara sahip olan Kanada'da Ekolojik Planlama, doğa

ile sürekli mücadele içerisinde olan Hollanda ve İsrail'de Peyzaj Mühendisliği, endüstrinin naden olduğu bozulmaları en şiddetli biçimde yaşamış olan İngiltere'de ise doğa onarım çalışmaları ön plandadır. Bunlara bağlı olarak Peyzaj Planlama eğitimi Amerika'da genellikle çevre tasarım okulları bünyelerinde, Avrupa'da ise Ziraat Fakülteleri bünyelerinde yer almaktadır (Taner, Gündüz 1980).

Peyzaj Planlamasının, ülkemizde geniş kapsamlı bir planlama disiplini olarak tasarımda ve uygulamada yeri oldukça yenidir. Ülkemizde hızlı, çarpık, düzensiz ve plansız kentleşme ve sanayileşme olgusunun ortaya koyduğu çıkmazların kendisini hissettirmeye başlaması ile birlikte Peyzaj Planlama disiplini diğer planlı disiplinler arasında belirleme başlamıştır. Peyzaj Planlama disiplininin ülkemiz planlama prosedüründeki yerini ilerideki bölümlerde tartışacağız.

Ülkemizde Peyzaj Mimarlığı ve Eğitimi, Ziraat ve Orman Fakülteleri bünyelerinde lisans ve lisansüstü, Çevre Tasarım Okullarında ise lisansüstü düzeyde verilmektedir. Mesleki Eğitim etkin olarak Ankara, Ege ve Çukurova Üniversiteleri Ziraat Fakülteleri bünyelerindeki Peyzaj Mimarlığı bölümlerinde sürdürülmektedir.

1949 yılında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde, son olarak da İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi bünyesinde bölüm düzeyinde eğitim sürdürülmektedir.

Çevre Tasarım Okulları bünyesinde Peyzaj Mimarlığı eğitimine ilk kez Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde başlanılmıştır. Ayrıca İstanbul Yıldız, İzmir Dokuz Eylül Üniversiteleri Şehir ve Bölge Planlama bölümlerinde lisansüstü düzeyde eğitim verilmektedir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

"Peyzaj Planlamada Proje ve Uygulama Tekniğinin Gelişimi Üzerine Bir Araştırma" konusu üzerine hazırlanan bu tez çalışmasında materyal olarak; Fiziksel Planlama disiplinlerinin (Mimarlık, Kent Planlama, Peyzaj Planlama) gelişimi uygulamaları, yasal ve teknik prosedürlerinin oluşumlarını içeren kaynaklar (yerli-yabancı) araştırılmış, örnek planlama ve uygulama çalışmaları incelenmiş ve Peyzaj Planlamada uzman kişilerin görüşlerine başvurularak elde edilen veriler kullanılmıştır.

Alsaç(1976),Eldem(1973),Kortan(1971) ve Yavuz (1981) den Mimarlık,Çetiner(1979),Tekeli(1971) ve Yavuz ve Ark(1978) den Kent Planlama mesleki disiplinlerinin gelişimi ülkemiz planlama pratiğindeki uygulamaları gibi konulardaki bilgilenmeler derlenerek verilmiştir. Aslanoğlu(1970), Koç (1973), Koç (1981), Köseoğlu (1982) ve Öztan (1965) den Peyzaj Planlama disiplinin ortaya çıkışı, gelişimi ve tanımlamalarla ilgili bilgiler verilmiştir. Akdoğan (1972), Akçura (1982), Aslanoğlu (1981), Bernatzky (1970),Çetiner (1979), Eker ,Ersoy (1981), Gök (1978),Gök (1980), Gürler (1983), Keleş (1984), Kiper ve ark (1979),Kiper, Uğurel (1981), Kuyuluk (1985), Öztan (1965), Oztan (1966),Öztan (1972), Öztan (1982), Sökmen (1972), Yavuz ve ark (1978) den, Açık ve Yeşil mekanların önemi, işlevleri, kentsel dokudaki değişimleri, İmar planları ve uygulamalarında yasal ve teknik açıdan yaklaşımların ortaya konulması ... gibi konularda yararlanılmıştır.

Ayverdi (1970),Bakan,Konuk (1978), Başal (1982), Başal (1985), Cochran, Brown (1977),Gürler (1983),

Gündüz, (1985), Köseoğlu (1982), Mimarlar Odası (1985), Tamer, Gündüz (1980), Kamu kurum kuruluşları ve Özel planlama bürolarının yapmış oldukları planlama ve uygulama çalışmaları ve yabancı ülkelerin oluşturdukları planlama ve uygulama tekniğine ilişkin prosedürleri incelenerek ,Proje Hazırlama ve Uygulama tekniğine ilişkin bölüm hazırlanmıştır.

Araştırmanın yöntemi; elde edilen verilerin (araştırılan literatürlerin, daha önce yapılmış başarılı planlama ve uygulama çalışmalarının incelenmesi, kişisel görüşmeler ve bilgilenmeler...) ayrıntılı bir şekilde analizleri, değerlendirilmeleri ve sentezi sonucuna göre çizilmiştir.

3. AÇIK VE YEŞİL MEKANLARIN YERLEŞİM ALANLARI İÇERİSİNDEKİ ÖNEMİ VE PEYZAJ PLANLAMANIN YERİ

3.1. Açık Ve Yeşil Alan Kavramı

Açık ve yeşil alan kavramı, planlama disiplinleri ve planlamalar yönünden değişik anlam taşımakta farklı tiplere ve işlevlere göre sınıflandırılmaktadırlar.

Toplumbilimci Geray (1978) "açık ve yeşil alanları," kentleşme, endüstrileşme, yoğunluk artışı sonucunda doğadan kopmakta, doğayı bozmakta olan insanın doğaya yakınlaşmasını, onu korumasını, kullanmasını sağlayan alanlar" olarak tanımlamaktadır.

Yine toplumbilimcilerden Keleş (1980) açık alanı "İnsanın yaşantısını sürdürdüğü üzerinde yapı yapılmış kapalı mekanların dışında kalan, ya doğal durum durumunda bırakılmış ya da tarımsal ve konut dışı dinlenme amaçlarına ayrılmış kent parçası"; yeşil alanları ise "Kent ve kasabalarda insanların dinlenmesine, gezmesine, çocukların oynamasına ayrılan ve bu yerlerin taş yığını görünümünü kazanmasına engel olmak amacıyla kent yönetimlerinde düzenlenen gezilik yol, ağaçlı yol gibi ortak kullanım alanı" olarak tanımlamaktadır.

Kent Plancısı Samuel Zisman açık alanları üç grupta toplamaktadır (Öztan 1965).

Faydalanılan açıklıklar (baraj gölleri, drenaj ve sel kontrolü hava ulaşım alanları ... gibi).

Yeşil açık alanlar (park ve rekreasyon alanları, yeşil kuşaklar, yeşil yollar, bina çevreleri, doğayı ve mansarayı koruma alanları).

Koridor açıklıklar (hareket, ulaşım ve geçit

yerleri).

Oldukça geniş bir kapsam içinde olan bu tanımlama ve ayırımın yanı sıra kent planlamasında daha dar fakat çok kullanılan anlam ise özel veya topluma ait parklar, sportif alanlar, oyun alanlarına ayrılan boş alanların olmasıdır. Bu tarife göre açık alanların bir kent için ayrılma amaçları "hava alma boşluğu" olmasının yanı sıra ,pasif ve aktif rekreasyon için gerekli açıklıklar olmalıdır. Arazi Kullanma Kararnamesi'nde , açık alanlar, yapı ve trafik dışındaki açıklıklar olarak değerlendirilmektedir.

Peyzaj Pflancısı Gürses (1970) açık ve yeşil alanları, serbest alanlardan, mülkiyeti kime ait olursa olsun üzerinde yapı bulunmayan-su yüzeyleri de dahil- açıklık yerler anlaşılır. Yeşil alan tanımına ise tarım ve diğer işletme alanları dışında kalan düzenleri ile genellikle topluma yararışlı hale getirilmiş yerler girer. Aktif yeşil alanlardan genel karakteri yönünden halkın bedeni veya sportif faaliyetlerin görme isteklerine hizmet eden , pasif yeşil alanlardan ise, daha ziyade gezinti ve dinlenme gereksinmelerine cevap veren yeşil alanlar anlaşılır.

"İngiliz Peyzaj Mimari Sylvia CROWE, . açık alanları iki grupta ele almaktadır. Birincisi Mimari Elemanların dominant olduğu alanlardır. Bu gruba şehrin yoğun kısımlarındaki küçük dinlenme parkları , küçük meydanlıklar girmekte, oturma ve çevreyi seyretme gibi pasif rekreasyona hizmet etmektedir.

İkinci grup açık alanlar ise, şehrin kalabalık ve gürültülü kısımlarından uzakta olan insanlara sakin bir dinlenme ve aktif rekreasyon olanağı sağlayan büyük alanlardır "(Öztan 1965).

"ECKBO'ya göre, mekan balıkların su içinde yaşadıkları gibi, bizim içinde yaşadığımız atmosferdir. Ancak yapılar, ağaçlar, topografya, trafik elemanları, su gibi fiziki unsurlar tarafından ayrılıp sınırlandırıldıkları zaman algılanabilirler. Açıklık ise, her hangi bir hareketin veya sabit bir engeli olmayan fiziki veya vizüel bir hareketin serbestliği anlamına gelir. Tabiidir ki, vahşi doğa sürekli bir açık mekandır. İlkel insan bu açık alan içinde yaşıyordu. Tarım ile bu yaşam değişti. Arazi açık kalmakla, insan için giriş sınırlanmaya başlıyordu. Kentleşme ise açık mekanı tahrip eden en son etken oldu. Ancak kentleşme ile açık alan kavramı ve ihtiyacı ortaya çıkmış oldu.

Eckbo, ölçü yönünden bir sınıflama yaparak açık alanları; küçük(4-20) Orta (20-200) ve Büyük (200-800) olmak üzere üç kategori içinde düşünmüş, daha büyük alanlar için "korunmuş alanlar rezerv kavramını kullanmıştır" (Öztan 1965).

"Hubbarol ve Kimball ise, açık ve yeşil alanları rekreasyonel kullanım açısından ele alarak aşağıdaki sınıflamayı kabul etmişlerdir. Mahalle Oyun Alanı/ Mıntıka Oyun alanı / Özel olanaklar (Yüzme havuzları, paten alanı v.b.) / Küçük Park veya Kent Parkı / Büyük Parklar veya Kırsal Karakterdeki Parklar / Koruma alanları" (Öztan 1965).

"Regional Planning Commission Cleveland USA'ya göre açık alanlar kent içindeki yerleşimleri ve normlarına göre üç grupta toplanmaktadır.

- Merkezi ve nüve karakterdeki açık alanlar,
- Merkezi ve nüve karakterinde olmayan açık alanlar,
- Dar ve çizgisel formdaki açık alanlar.

California Recreation Commission açık ve yeşil alanları 6 grupta toplamıştır:

- Çocuk Bahçeleri,
- Mahalle Rekreasyon Merkezi,
- Mahalleler kümesine ait Rekreasyon Merkezi (Community Recreation Park),
- Kent parkı,
- Özel kullanım sağlayan Rekreasyon alanları,
- Bölge Parkları " (Öztan 1965).

Yukarıda plancılar tarafından çeşitli şekilde tanımlanan açık ve yeşil alanlar :

Kent Ölçeğinde Açık Alan, kent insanının eylemini içeren aydınlatma, havalandırma, mikroklima ses düzeni, koruma, sığınma olanakları gözetilen yapılar arasındaki her türlü üç boyutlu düzenlemelerdir.

Kentsel açık alanlar çevrelerine, öğelerine ve içlerinde oluşan eylemlerine göre iki grupta toplanabilir: YEŞİL ALANLAR-,Kentsel AÇIK MEKANLAR.

KENTSEL ALANLAR : Kentin yerleştiği doğal çevrenin kentin yakın çevresindeki ve kent içindeki uzantılarıdır ve kentlilere bitki örtüsü ve diğer canlılarıyla doğayı sunarlar.

KENTSEL AÇIK MEKANLAR:ise, tabanı kısmen yada tamamen döşeme malzemesi ile kaplı bulunan dolaşım alanları ve dış kullanım alanları olarak tanımlanabilir. Işık, hava, dışarda yaşama olanakları ve güzel görünüş sağlayarak iç mekanların yaşanılabilirliğini artıran açık ve yarı açık özel oturma alanları,balkon, hayat, avlu, ön, yan ve arka bahçeler, oyun bahçeleri, park vbb açık alanlar dış kullanım alanlarını oluşturmaktadırlar. Yapılar ve kentin çeşitli bölümleri arasındaki ulaşım ve haberleşme ilişkilerini kuran yaya ve taşıt dolaşım alanları sokak, cadde, bulvar, otopark, meydan vb. kullanımlar ise sirkülasyon (dolaşım) alanları olarak

tanımlanabilir.

Açık mekan, çevresel peyzaja ve kullanıcıya göre yani insan ölçeğine göre oran kazanmaktadır. Açık mekanın kendi içindeki ilişki sistemi tek başına anlamlı olmamaktadır.

"Mekanı oluşturan özellikler, Anadolu kentinde fonksiyon ve estetik içeriklerini bir paralelde yürüterek değişik işlemlerle birçok eserde somut örneğini bulmuştur. Anadolu kentinde oluşturulan mekan, dikey ve yatay boyutla ilişkilerin en iyi forma ulaşması ile kimi zaman insanların sosyal ilişkiler ağını geliştirme amaçlı bir külliye avlusu, kimi zaman ise dana özel mülkiyete dönük konut dokusu olarak şekillenmiştir. Ancak toplumsal yapıdaki değişimler sonucu oluşan yeni ilişkiler kentsel işlevlerde farklılıklar yaratmış ve bu değişimler zinciri kent çehresinde oluşacak bozulmalara neden olmuştur" (Kuyululu 1985).

3.2. Açık ve Yeşil Alanların Önemi ve İşlevleri

Kentleşme olgusuyla birlikte arsa spekülasyonu ve yüksek arsa fiatları ile kentlerde arsadan düşel olarak alabildiğince yararlanma ve kent çevresinde yatay olarak gelişen düzensiz, sağlıksız çarpık yapılaşma (gecekondular, ruhsatsız yapılar...) yoluna gidilmiş, yoğunluk artmış doğa ile ilişki azalmış, kopmuştur. Hele günümüzde taşıtların yolları kaplaması ile kentlilerin yol ve meydanlardan kovulması durumu ortaya çıkmıştır.

Hızlı nüfus artışı, teknolojik ve ekonomik gelişmeler, ulaşım olanaklarının gelişmesi, yaşam biçimindeki değişikliklerle boş zamanların artması açık alanlara olan

gereksinimi de artırmıştır.

İşte açık ve yeşil alanlar dizgesi kent-doğa ilişkisini yeniden kurmak, sürdürmek, geliştirmek amacına yöneliktir.

En küçük ölçekteki-yapılar yakın çevresi- sokak ölçeğindeki açık alanlar-kentsel eylemler ve yapılarla doğrudan ilişkilidirler. Yapılar yakın çevresindeki açık alanlar, güneş, doğal ışık, yaşantının dışa taşması olanaklarını yaratırlar.

Semt (Mahalleler kümesi) düzeyindeki açık alanlar genellikle eğlenceye, dinlenmeye yöneliktirler.

Kent düzeyindeki açık alanlar kentin dokusunu etkiledikleri gibi, koruma işlevini de yüklenirler.

Bölge ölçeğindeki açık alanlar bir anlamda kırsal alanların uzantısını oluştururlar. Kentsel büyümeye karşı engel oldukları gibi kentsel büyümenin aşamalarını, yönünü belirlerler. Bölgesel açık alanlarda doğayı koruma işlevi çoğu kez ağır basmaktadır.

Açık alanların özelliğiyapılar, yollar, arazi formu gibi kavranabilen elemanlar arasındaki ilişkilerle belirir. Çok yoğun bir kentte herhangi bir boşluk, hatta bir otopark yapı kalabalığı içerisinde adeta bir rahatlama, nefes alma alanıdır. Fakat bu heyecan çok kısa ömürlüdür. Çünkü, bu duygunun hemen arkasından açık alanı daha iyi kullanım, estetik ve anlam kazandırmak için planlama düşüncesi belirir ve böylece esas sorun başlar.

Açık alan organizasyonunun esas motifi, sirkülasyon kalıbı ile şehrin farklı kullanım alanları arasındaki ilişkiden ortaya çıkar. Bütün bunlar ise topoğrafya ve açıklığı çevreleyen yapı ve diğer elemanların karakteriyle sınırlandırılmıştır.

Açık alanlar kullanışlı, rahat ve güzel olmalıdır. Yaya, bisikletli, atlı trafik kalıbının diğer kullanım alanları ile hem esnek, hem rijid bir ilişki olmalıdır. Bunlar oturma, uzanma, yeme, toplulukların biraraya gelmesini, organize oyunları, serbest oyunları, doğa elemanlarının incelenmesini, insanları tanımayı ve kültürel aktiviteleri kolaylaştırmalıdır.

Hangi şekilde olurlarsa olsunlar açık alanlar kentler için çeşitli işlevlere sahiptirler.

Bu işlevleri aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

-Açık alanlar kentlerin fiziksel yapısında denge elemanlarıdır. Oturma (konut), tecim (ticaret), işleyim (endüstri) bölgeleri arasında tampon görevi yaparak fiziksel anlamda denge sağlarlar.

-Kitle-Boşluk ayarlamasına yardımcı olurlar. Yapı yoğunluğuna gelişimine yön verebilirler. (Yapısal gelişmeye olanak sağladıkları gibi yapısal gelişmeyi engelleyebilirler).

-Kent halkının fiziksel ve ruhsal gereksinmelerini karşılarlar, kentliye açık hava, rekreasyon olanaklarını sağlarlar.

-Yaya ve araç trafiğine ve sirkülasyon için kolaylık sağlarlar.

-Kent planlamada, doğaya ait elemanların, yeşilliklerin yer almasını sağlayarak, kentin yoğun yapı kitleleri arasında doğadan uzaklaşmış, doğayla özlemi olan kent insanına doğal peyzaj örneklerini sunarlar.

-Açık alanlar kentlerin formel yapılı bina kitlelerinin ortaya koyduğu katı kalıbı yumuşatarak ona organik bir karakter kazandırır, kentlerin doğa ile ilişkisini kurarlar.

-Hava, su, toprak, bitki ve hayvan kaynakları, doğal zenginlikleri korurlar.

-Açık ve yeşil alanların kent iklimi üzerindeki etkileri çok yönlüdür. Bunlar;

- . Yeşil alanlar, havanın nemini düzenlerler,
- . Yeşil alanlar; yapı yığınlarının masettiği sıcaklığı azaltırlar,

- . Kent içinde hava akımlarına olanak sağlarlar,
- . Kentlere ışık sağlarlar.

Yukarıda belirtilen işlevleri;

ÜRETKENLİK-VERİMLİLİK

KORUMA

ESTETİK

DİNLENME-EĞLENCE-REKREASYON

olmak üzere dört ana başlık altında toplayabiliriz.

Ayrıca kentsel alanda kitleli yeşilliklerin işlevlerini;

-Mimari işlevler,

İster yalnız, ister grup halinde kullanılmış olsun bitkiler, mekansal sınıflama yoluyla alan teşkil edici strüktürleri veya mekanla ilgili aksanlara, mimari işlevleri yerine getirebilirler. Örneklersek;

- . Mekan tanzimi,
- . Peyzajın kademe kademe ortaya çıkarılması,
- . Özel yaşantıyı çevreden ayırma,
- . Çirkin görünümleri maskeleye... gibi.

-Teknik işlevler

Bitkiler, spesifik teknik fonksiyonları da yerine getirebilirler. Bunlar;

- . Atmosferin temizlenmesi,
- . Gürültünün maskelenmesi,

- . Trafik düzeni,
- . Erozyon kontrolü,
- . Oto farlarından korunma .

-İklimsel işlevler

İklimin daha elverişli bir özellik kazanmasında veya aşırı iklim koşullarına uyabilmede bitkiler etkili unsurlardır.

-Estetik işlevler

Estetik, bitki materyalinden yararlanmada ön sırayı almakla birlikte fonksiyonel olarak değerlendirilmektedirler. Fakat her bitki ister soliter ister grup halinde kullanılmış olsun, doğal olarak büyümeye bırakılsın veya budamaya tabi tutulsun, örneğin "Caldenveya Henry Moore'nin bir heykeli gibi plastik değere sahiptir ve çevrede bu anlamda inkar edilemez bir görevi yerine getirmektedir.

3.3 Kent Dokusu İçinde Açık ve Yeşil Alanların Değişimi

"Anadolu kentinde yeşil, konutların avlu ve bahçelerinde, cami avlularında, çeşme meydanlarındadır.

Anadolu kentinin fizik dokusu geometrik değil yamsal ilkelere etkilenmiştir. Parselasyon yapılmadan yerleşen konutlar avlu duvarlarını izleyen kıvrımlı ve eğimli sokaklar konut alanları ile iç içe tarımsal alanlar Anadolu kentlerinde toplu yerleşmelere bağlı olarak gelişen mekan düzeni özel mülkiyet alanına doğru bir sıra düzeni içindedir. Mahalle ölçeğinde en geniş açılımı ile: ODA/SOFA/HAYAT/HAVLU/ORTAK BAHÇE/ÇIKMAZ SOKAK/SOKAK/CAMI ÖNÜ/ÇEŞME BAŞI şeklinde sıralıyabileceğimiz

kapalı ve açık mekanlar arasındaki sürekli ama kademeli mekan ilişkisi ve doğal çevre ile uyumlu bir birliklilik Anadolu kentinin karakteristik özelliğidir" (Kuyululu 1985).

"16. yüzyıl sonunda tüccarların kentlere yerleşmesi, kent toprağının ekonomik değer kazanmasına, diğer taraftan kentlere nüfus yığılması ile kentin yatay büyüme göstermesi kullanım alanlarının bölünmesine dokunun sıklaşmasına yol açmıştır. Bu ise özel dış mekan kullanımında Açıklık/Gizlilik dengesini olumsuz yönde değiştirmiştir. Bu değişimlerin sonucu her konutta yer alan yapısının yerini daha gösterişli konutlardaki köşk ve saraylardaki avluya bırakması şeklinde olmuştur. Bu dönemde Anadolu kentine giren bütünsel mekan planlaması kent içi tarımsal alanların konut alanına dönüşerek dokunun sıkışması aşamasında çok küçük mülk birimleri yada büyük konutlar açık mekanların lehine çoğalmıştır" (Kuyululu 1985).

19. yüzyıl'daki batılılaşma eylemleri; yeni gereksinimlerle birlikte geleneksel yapıya empoze edilen yaşam biçimi ve ulaşım araçlarının işlevlerine uygun bir dokuyu gerektirmiş, kent ölçeğinde açık alanlar sıra düzenine (SOKAK/MAHALLE MERKEZİ/CADDE/KENT MERKEZİ) girmiştir. Bu dönemde yangınlar sonucu oluşan boşlukların geometrik esaslarla parsellenmesi Anadolu kentinin eski doğal ve geleneksel dokusunun homojenliğini bozmaya başlamıştır.

Cumhuriyet döneminin ilk planlama hareketleri ile gereksinimler yeniden irdelenip karşılanmaya çalışılmıştır. Ancak daha sonraları kısa sayılabilecek bir süreçte gelişen spekülasyon hareketleri sonucu günümüz kentlerinde metrekare fiatları çok yüksek alanlardan maximum rantın elde edilmesini amaçlayan, bunun sonucu her parselin

tamamen inşa edilmesini doğuran bir anlayış geçerlik kazanmıştır.

Kentleşme olgusunun hızlanmasıyla birlikte kent çevresi düzeyindeki, açık alanların değişimi ile yalnızca işlenmemiş arazi ve tarlaların değil kent içi ve çevresindeki bağ bahçe bostan türünde önceden yaşantıda önemli yeri bulunan yeşil alanlar da yitirilmiştir.

"Kentleşme olgusu kent içi düzeyindeki (kentsel açık alan) açık alan ve mekanların, miktarını veya mevcut açık alanların yerleşme oranlarını düşürerek görece olarak miktarlarını azaltmıştır. Miktarca azalma ya ortak dış mekan yaşamı için özellikle ayrılmış veya ayrılma potansiyeli olan topraklarda yada başka bir kullanıma örneğin trafiğe ayrılıp açık mekan etkisi oluşturulabilen alanlarda meydana gelmektedir.

Kent içi açık alanların önemli bir kısmını oluşturan yolların açık hacim olarak artsalar da yaşamsal mekan değerlerini yitirdikleri bu nedenle de kentsel açık mekan kategorisine alınamaz duruma geldikleri gözlenmektedir.

Kent içi motorlu trafiğin hızla çoğalmasıyla yolların sayısı ve genişliği arttırılmış, salt konut alanları içinde kalan dar ve yeşil yollar yüklenerek karakter değişikliğine uğramıştır. Taşıdıkları trafik yük türünün değişimi ve miktarının aşırı ölçülerde artması, yeşil niteliğini yitirmesi ve genişliyerek birkaç şeritli alanlara yayılması, önceden oluşturdukları mekanların yaşamsal kalitesini düşürerek yolları tanımsız alan ve boşluklara dönüştürülmüştür. Buna yol boyunca dizilen yapıların yoğunlaşp sıkışmaları ve dış hacimlere mekansal katkıda bulunmalarının artık gereksiz sayılacak umursamaz bir tutumla biçimlendirilmeleride eklenirse yol türü açık

alanların çoğunluğunun karakter ve değerleri ne denli yitirmiş oldukları anlaşılır. Bu da kent içi açık mekanlar dan önemli bir kesimin kaybı demektir.

Günümüz kentlerinde kentli için özellikle konut yaşantısında dış mekan olanağı ya hepten yoktur, ya da yok denecek kadar azdır. Dış mekan yaşantısı olanaklarının bu denli kısıtlanmasının kentleşmenin kaçınılmaz bir sonucu sayan anlayışla bu olgu bir süre doğal kabul edilmiştir denilebilir. Giderek yaşantının yeni kabuğuna göre biçimlenmeye, bireylerin de kapalı mekan yaşantısına razı olmaya başladıkları sanılabilir. Dinlence biçimleri hatta çocuk oyunları yeni kısıtlamalara çalışmıştır .

Ancak başlangıçta koşulları kabullenmenin ötesinde çare olmadığı ve bunların çağdaşlaşmanın bir gereği ve bedeli olduğu düşünçesiyle duruma katlanılmışken şimdi yeni kentli yaşantısının özellikle dış mekan yoksunluğuyla ilgili koşullara tepki gözlenebilmektedir.

Doğa değerlerinden genellikle soyutlanmış yeni yaşam biçiminin böylesine yaşantı içinde doğmuş koşullar için bile sakıncalar taşıdığı; ruh ve beden bozukluklarına neden olduğu bilinen bir gerçektir. Bir süre yakın ve gö-reli olarak uzak çevre açık alanların dış yaşantı için kullanılması yeni yaşama uyumsuzluğun duyumundaki şiddeti hafifletmiştir. Ancak kent ve gerek de kent üzeri düzeylerde açık alan ve mekanların hızla yitiriliyor olması konunun ciddiyetini giderek daha önemle duyurmaktadır" (Aslanoğlu 1981).

3.4. İmar Planları ve İmar Uygulamalarında Açık ve Yeşil Mekanlar

19. Yüzyıl başlarına kadar yerleşim alanlarında (Kentlerde),İnsan-İnsan, İnsan-Doğa arasındaki ilişkilerin ortaya koymuş olduğu, bir dereceye kadar korunabilmiş olan fiziksel düzen (mekanlar), sanayileşmenin başlaması ve gelişmesi ile birlikte planlama yönünden yeni boyut kazanarak kent planlama disiplini ve pratiğini doğurmuştur.

"19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu sanayileşmemiş olmasına karşın kapitalist sistem ile bütünleşmiş, kentleri ise Batının sanayi kentlerinin niteliğini taşımamakta, ancak önemli yapısal değişiklikler geçirmektedir.Ülkemiz kentlerinde yeniden düzenleme ve planlama çabaları böylesi farklı etkiler altında biçimlenmiştir" (Tekeli 1980).

Sanayileşmenin bir türevi olarak gelişen kentleşme olgusu ile birlikte kentlerin fiziksel yapısındaki değişimlere koşut olarak, Bilim, Teknik, kültür, sanat gelişir. Ekonomik ilişkiler içinde ortam oluşur. Toplum yaşamındaki dinamizm, kente artı değerler kazandırırken, Aşırı nüfus yoğunluğu, yapısal anarşi, çarpık, sağlıksız düzenlemeler ve yapılaşmalar ile insanların doğa ile olan ilişkileri kopar, hava, su, toprak ve görsel kirlilikler, çevre sorunları ve yeşil alanların yapı kitleleri sonucu yutulması kentleri beton yığınları haline dönüştürmüştür.

Kentlerin mekansal örgütlenme ve fiziki biçimlenmesini yönlendirmek konusunda, Kamunun elindeki en dolaysız araç olan İMAR KURUMU; (İmar Yasasından türeyen İmar Planı, İmar Yönetmelikleri, İmar Programları gibi karar araçlarının tümü) kentleşmenin fiziki mekana tutarlı ekonomik ve etkin biçimde yerleşmesini ve örgütlenmesini sağlamaya

çalışmaktadır.

İmar Kurumunda hiyerarşik kademelenme; Anayasa// Yasa / Kanun gücündeki kararname / Tüzük / Yönetmelik / Genelge şeklinde sıralanmaktadır.

İmar planları da, tüzük ve yönetmelikler gibi idarenin düzenleyici işlemleri arasına girer. Ancak İmar planları kademelenmede İmar Tüzüğü'nün ve İmar Yönetmeliklerinin üstündedir ve önceliklidir. Bir konuda veya bir bölge hakkında esas olan İmar Planının getirdiği karardır. Eğer plan herhangi bir karar getirmemiş ise veya o bölge için bir plan mevcut değilse, o zaman sırasıyla tüzük ve yönetmelik hükümleri uygulanır.

İmar Yasası, İmar planı uygulamalarında-kararlarda İmar planı kararlarına öncelik vermekte, tüzük ve yönetmelikler plan kararlarına bağımlı-edilgen-ikincil durumda etken olmaktadır.

1848'de Ebniye ve Turuk Nizamnamelerinden başlayıp 1930'larda, "Yapı Yollar Yasası, 1956'larda İmar Yasası ve ögütleri, 1972'de 1605 sayılı değişiklik ve ekleri ve en son olarak 1985'de 3194 sayılı İmar Yasası ve onu izleyen tüzük ve yönetmelikler Kent İmar planlarının nasıl hazırlanacağı, hangi aşamaları izleyeceğini açıklığa kavuşturan, tanımlayan bir süreç önermektedir.

1848'lerden başlayarak en son 3194 sayılı, 1985 tarihli İmar Yasasında dahil olmak üzere Kent planlama ile ilgili olarak çıkarılan yasal kurallarda Açık ve yeşil alanlara yeterli ve gerekli önemin verilmediğini, uygulamada bağlayıcı ve yaptırım gücü olan kuralların getirilmediği görülmektedir.

1882 tarihli Ebniye Kanunu, Osmanlıların ilk İmar Kanunudur. Bu kanunda yollar ve kamu kuruluşları

dışında açık ve yeşil alanlarla ilgili olarak (Park, koruluk vb) tanımlamalar yer almış, İstanbul'da Gülhane, Sultan Ahmet, Fatih ve Üsküdar'da ki Doğacılar parkları yaptırılmıştır.

1930'larda, Yapı Yollar ve 1580 sayılı Belediye Kanunununda, belediyelerin görevleri arasında, belediye bahçeleri, fidanlıklar, çocuk bahçeleri, oyun ve spor yerleri, botanik ve hayvanat bahçelerinin yaptırılması idame ettirilmesi yer almıştır.

1956 tarih ve 6875 sayılı ve 1972'de 1605 sayılı değişiklikleriyle İmar Yasası'nın 28. maddesinde, İmar Planlarında kişi başına düşen yeşil alan miktarının 7m² olduğu hükmü yer almıştır.

3194 sayılı ve 3.5.1985 tarihli en son İmar Yasası 6875/1605 sayılı yasaya göre, göreceli olarak açık ve yeşil alanların önemi ve gerekliliği kaygılarını taşıması ötesinde, Peyzaj planlama mesleki disiplininin tanımlanmamış olması, planlama ve uygulamada bağlayıcı ve yaptırımcı hükümlerin de bulunmamasında sonuçlandırmıştır. Yeni yasanın amacını tanımlayan 1. maddesi; yerleşim ve yapılaşmaların, çevre koşullarına uygunluğu kriteri, önceki imar yasasında yer almayan, ancak günümüzde kentleşme ve sanayileşmenin çevre üzerindeki olumsuz baskılarının yarattığı sorunlara karşı duyarlılığın bir göstergesidir.

Yasanın 5. maddesinde, Kent Planlama ile ilgili (Nazım İmar Planı uygulama imar planı, çevre düzeni planı) planlar tanımlanmaktadır. Yasanın 6. maddesi, planları, kapsadıkları alan ve amaç açısından, Bölge planları ve imar planları olarak ikiye ayırarak, ölçek açısından planlamayı kademelendirmiştir. 7. madde, son nüfus sayımında, nüfusu onbini aşan yerleşimlerin, İmar Planı yaptırımlarını zorunlu kılmıştır. Yasa, bölge planlarının

D.P.T., İmar planlarının ise Belediyeler ve valiliklerce yaptırılıp yürürlüğe koyması hükmünü getirmiştir (Madde 8).

Resmi yapılara , tesislere, okul, cami, yol, meydan, otopark, yeşil saha, çocuk bahçesi, pazar yeri, hal, mezbaha vb. umumi hizmetlere ayrılan alanlarda inşaata ve mevcut bina varsa, esaslı değişiklik ile ilaveler yapılmasına izin verilmez. Ancak, imar programına alınıncaya kadar mevcut kullanma şekli devam eder.

Ancak parsel sahibi, imar planlarının tasdik tarihinden beş yıl sonra müracaat ettiğinde, İmar planlarında meydana gelen değişikliklerden ve civarın özelliklerinden dolayı okul, park ve otopark sahası ve benzeri umumi hizmetlere ayrılan alanlardan ilgili kamu kuruluşlarınca yapımından vazgeçildiğine dair görüş alındığı takdirde tüm belirli çevredeki, nüfus yoğunluk ve donatım dengesini yeniden irdelleyerek hazırlanacak yeni imar planına göre inşaat yapılır. Bu kanunun tayin tarihinden önce yapılan İmar planlarında bahsedilen beş yıllık süre bu kanunun yürürlük tarihinden geçerlidir. (Madde 13).

Yasanın 13. maddesi ile açık ve yeşil alanların kaderi, yerel yönetimlerin hazırlayacakları imar programlarına terkedilmiştir. Geçmişte yerel yönetimlerin hızlı, sağlıksız ve düzensiz yapılaşmalar, teknik ve mali olanaksızlıklar, yasal boşluklar gibi nedenlerle özellikle açık ve yeşil alanların İmar planı değişiklikleri ile yapısal kullanımlara açılarak yürütüldüğü günümüz koşullarında açık ve yeşil alanların planlama ve uygulaması ile ilgili olarak belediyelerin beş yıllık imar programlarında bağlayıcı ve yaptırım gücü olan hükümlerin yer almaması, yasanın açık ve yeşil alanlar açısından eksik yönüdür.

Yeni yasanın 16.maddesi ile, düzenleme ortaklık payı %35 olarak saptanmıştır.6875/1605 sayılı eski imar Yasasının 42. maddesinde %25 olan ortaklık payı yükseltilmiştir. Ancak geçmişte belediyelerin 42. madde uygulamalarında düzenleme ortaklık payını %25 (%7 yeşil, % 18 yol) olarak uygulamışlar. Bu oranın, %25 i geçtiğinde ise belediyeye, kamulaştırma, artı kamulaştırma bedeli ve yükü getirdiğinden belediyeler, %25'lik sınırı aşmama çabasına girmişlerdir.

Yeni yasanın bu oranı yükseltmesibu konuda ileri bir adım sayılabilir.Halihazır harita ve imar planlarının hazırlanması ve bunların uygulanmasının fenni mesuliyetini uzmanlık, çalışma konuları ve ilgili kanunlara göre, mühendisler, mimarlar, şehir plancılar deruhte ederler.

Yapıların, mimari, statik ve her türlü plan proje resim ve hesapların hazırlanması ve bunların uygulanmasıyla ilgili fenni mesuliyetleri, uzmanlık konularına ve ilgili kanunlara göre mühendisler ve mimarlar deruhte ederler (Madde: 38).

Yasa, imar planlarının yapım ve uygulamasının, mühendis, mimar ve plancıları tarafından yapılacağı hükümünü getirerek, planlamayı mimar ve Şehir Planlama mesleki disiplinlerinin tekeline vermiştir. Oysa kent planlama, kent bir bütün olarak toplumsal ve çevresel ekolojik değerlerin analizlerinin sentezidir.Planlama, plancı disiplinlerin karşılıklı etkileşim ve birlikteliği ile oluşması ve planın çeşitli aşamalarında plancı disiplinler biri veya birkaçının dominant durumda olduğu bir şekilde yapılmalıdır.

Kentsel alan kullanımında, çevresel etkilerin değerlendirilmesinde açık ve yeşil alanların planlama-

sında en büyük rolü olan peyzaj mimarları ve peyzaj plan-
cılarında yetki verilmemiş olması, yasal açıdan planlamanın
eksik yönünü, boşluğunu oluşturmaktadır. Böylece açık ve
yeşil alanların planlanması ve uygulaması, yasal olarak
mimar ve şehrin planlarının tekeline bırakılmıştır.

3194 / 1985 sayılı Yeni İmar Yasasını izleyen yönetmelik-
lerden, imar planı yapılması ve değişikliklerine dair yö-
netmeliğin amacında (Madde I), toplum-çevre ilişkilerinde
yaşamı etkileyen fiziksel çevreyi sağlıklı bir yapıya ka-
vuşturmak, gelişme eğilimlerini yönlendirmek, toprağın
kullanma dengesini en rasyonel biçimde belirlemek üzere
İmar Planlarının ve değişikliklerinin yapılacağı belir-
lenmiştir. Ancak yönetmelik (Madde 6) İmar planlarının
şehir planları ve mimarların yapacağına dair hüküm ge-
tirmiştir. 3. madde, planlamaya ilişkin tanımlamalarda
Aktif yeşil alanlara yer verilmesine karşın, ne imar ya-
sasında ne de yönetmelikte peyzaj plancısı tanımlanmamış,
imar planları yapımında, peyzaj plancılarında yer veril-
memiştir.

İmar planlarında, alan kullanımına ilişkin ana
plan kararları üretilirken, kullanımların çevre ile iliş-
kileri, işlevsel ve estetik dağılımı açık ve yeşil alan
gereksinimlerine ilişkin plan kararlarının peyzaj plan-
cıları ve çevre tasarımcıları tarafından ekip halinde
karşılıklı etkileşimle üretilmesi, kentlerde sağlıklı
ve yaşanabilir bir fiziksel çevrenin oluşturulmasını
sağlayacaktır. Tanımlamalarda yalnızca aktif yeşil alanlara
yer verilmiştir. Oysa ki kentsel yerleşimlerde aktif yeşil
alanlar, açık ve yeşil alanların kent dokusu içerisinde
yer alan bir kullanım biçimidir. Kentsel yerleşimlerde
açık ve yeşil alanların işlevleri çok yönlüdür. Kullanım-
lar arası denge sağlamak, kente organik bir doku kazan-

dirmaktan insan sağlığına ve psikolojisine olumlu etkiler sağlanmaya kadar önemli işlevlere sahiptir.

Yönetmelik 7.0 m² /kişi standardını getirmiştir. (madde 10). Bu standart, bütün bölgeler ve kentler için geçerlidir. Oysa yeşil alanlar, kentlerin yerleştiği bölgeye, fiziksel koşullarına ve sosyal yapısına bağlı olarak değişiklikler ve çok yönlülük gösterebilir. Ayrıca bu standart günümüz kentlerinin yeşil alan gereksiniminin altındadır. Bununla beraber yeşil alanların planlaması, kentsel dağılımı ya da uygulaması nasıl olacaktır, kimler tarafından planlanacaktır? konularında bir yönetmelik hükmü getirilmediğinden bu alanların planlanması ve uygulanması kent plancıları ve mimarların insiyatifine bırakılmıştır.

6875/1605 sayılı imar yasası hükümlerine dayanılarak hazırlanmış olan Tip İmar Yönetmeliği ile 3194 sayılı Yeni İmar Yasası hükümlerine dayanılarak hazırlanmış olan Tip İmar Yönetmelikleri, genelde kentlerde, kentin hazırlanmış olan imar planlarının uygulamalarına açıklık getirmek ve mikro-mimari ölçekteki ayrıntıları kentin özelliklerine göre şekillendirmek, bağlayıcı kurallar getirmek amacıyla düzenlenmektedir.

Yeni yasaya dayanılarak hazırlanan Tip İmar Yönetmeliğinin 14. maddesinin kent bölgeleri tanımları ve alan kullanışları şartları kısmında yeşil alanlara, sosyal, kültürel alt yapı alanları başlıklı alt bölümde yer verilerek yeşil alanlar kentsel karakterine göre tanımlanarak uygulamada bazı toplayıcı ve sınırlayıcı ilkelere getirilmiştir.

3194 sayılı İmar Yasası, kamu donatımı, açık ve yeşil alanların planlanması, uygulanmasının konusunu

belediyelerin 5 yıllık imar programlarına alınması zorunluluğu getirmemiş olması, ayrıca bu konuda bağlayıcı ve yaptırım niteliğinde hükümlerin yer almamış olması, Yasa ile getirilen Belediyeler İmar Uygulamaları Yardım Yönetmeliği ile, belediyelere verilen yardımın daha çok yol, bulvar, otopark vb. gibi yasada yaptırılması konusunda bağlayıcı hükümleri olan hizmetler de daha çok kullanılacağını göstermektedir (özellikle belediyelerin peyzaj planı konusundaki teknik eleman yokluğu ve yetersizliğini düşünürsek) .

3194 sayılı İmar Yasası ve bunu izleyen yönetmeliklerden OTOPIRK YÖNETMELİĞİ (9.11.1985) yerleşme yerlerinde araçların yol açtığı ve trafik sorunlarının çözümünde otopark yapılmasını gerektiren bina ve tesislerin neler olduğunu ve otopark ihtiyacının, miktar, ölçü ve diğer şartlarının tesbit ve giderilmesine esas ve usullerini düzenlemeyi amaçlamaktadır.

İmar Yasası ve onu izleyen yönetmelikler dışında. kentsel ve kırsal alanlar da koruma, planlama, düzenleme amaçlı yasal kurallardan birkaçı ise :

Kıyı Kanunu: (3086 sayı, 27.11.1984 tarih) Deniz , tabii ve sun'i göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan, devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinde bu yerlerin özelliklerini gözetererek koruma ve kullanma esaslarını tesbit etmek amacıyla düzenlenmiştir.

Çevre Yasası (9.8.1983 tarih ve 2872 sayılı) ile çevre korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesine ilişkin getirilen öneriler, genel olarak yasal ve sosyal perspektifle incelenmiş, teknik yönüyle ilgili herhangi bir hüküm getirmemiştir. Yasa, çevre sorunları ve çözümleri konusunda en güzel ilkeleri ortaya koymuş, planlama ve

uygulama konusunda yasal hükümler getirmemiştir.

Ülkemizde milli parklar konusu, II. Dünya Savaşı'ndan sonra önem kazanmış, 1947 yılında çıkarılan bir kanunla, Abant Gölü ile Ormanlarının turistik amaçlara uygun olarak bakımı ile işletilmesi Bolu Valiliği'ne verilmiştir. 31 Ağustos 1956 gün ve 6831 sayılı Orman Kanununun 25. maddesinde "Orman Umum Müdürlüğü, mevki ve haiz olduğu hususiyet dolayısıyla lüzüm göreceği ormanları ve orman rejimine giren sahaları, Memleketin ilim hayatının istifadesine tahsis etmek , tabiati muhafaza etmek halkın çeşitli spor ve çeşitli dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak, turistik hareketlerine imkan vermek maksadı ile milli park olarak ayırabilir" denilmektedir.

1956'dan sonra çeşitli meslek grupları ve dernekler tarafından bu konuda çeşitli çalışmalar yapılmış, 22 Şubat 1973 tarihinde milli parkları ayrılma, planlama, uygulama ve yönetimine ait bir yönetmelik çıkarılmıştır.

Türkiye Peyzaj Mimarlığı Derneği ve Ziraat Mühendisleri Odası'nca daha önce hazırlanan taslakta bu noktaya değinilmiş ve ülkemizde milli park olarak ayrılacak alanların sadece orman niteliğine sahip olanlar olmadığı göz önünde bulundurulur; tanımlar, planlama ve uygulama yöntemleri, örgüt şeması buna göre belirtilmiştir. Böylelikle ülkemizde milli park olabilecek nitelikteki yörelerin çeşitli özellikler göstermesi nedeniyle milli park çalışmalarında çeşitli meslek gruplarından yararlanılması gereğini ortaya koymaktadır. Gerçekten de ülkemizde doğal ve kültürel özellikler iç içe kaynaşmış haldedir. Milli Park olarak ayrılan yörelerin çoğunda orman yoktur. Pamukkale, Göreme gibi.

Milli parkların örgüt şemasında etkin olan

faktörler vardır. Bunlar; ülkelerin doğal, kültürel, sosyal, politik ve geleneksel koşulları olarak sıralanabilir.

En son olarak, 2873 sayı ve 9.8.1986 tarihli Milli Parklar Kanunu yürürlüğe girmiştir. Yasa genel ilkeleri ile konuyu sadece ormancılık açısından ele almaktadır. Ülkemizdeki milli park olabilecek nitelikteki yerler ve milli parklar çeşitli, çok yönlü özellikler göstermekte , bu nedenle Milli park, planlama, uygulama çalışmalarında farklı meslek gruplarının görüşlerinden yararlanma zorunluluğu vardır. Planlama ve uygulamada Peyzaj Plancıları etken durumda olmalıdırlar. Milli Parklar Kanunu doğanın üstün özellik gösteren alanlarının korunmasının yasal aracı olmak zorundadır.

21.7.1983 tarih ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu: Bu kanunun amacı, korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tesbit etmektir (Madde 1) .

Bu kanunun, korunması gerekli taşınır ve taşınmazlık kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hususları ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzel kişilerin görev ve sorumluluklarını kapsar (Madde 2) .

Kanun, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların koruma alanlarında izinsiz yapılaşmaları yasaklamamış (Madde 16) . Sit olarak ilan edilen alanlarda imar planı uygulamalarını durdurarak, koruma amaçlı planlar yapılmaya kadar sit geçiş dönemi yapı şartları kararlaştırılır. İlgili Belediyeler ve

Valiliklerce koruma amaçlı imar planları hazırlanır, ve bu planlara göre imar planlarında kısmi imar planı değişiklikleri yapılır (Madde 17) . Kanun bu alanlara ilişkin koruma alanları tesbiti ile karar alma yetkisi bölge kurullarına vermiştir (Ancak burada vurgulanması gerekli önemli nokta bölge kurulları kadrosunda yer alan teknik elemanların durumudur. Bölge kurulunun mimar ve şehir plancılarından oluşturulması peyzaj plancılarına yer verilmemiş olmasıdır) .

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu genel olarak korunması gerekli taşınır ve taşınmazın kültür ve tabiat varlıklarının korunması, tesbiti, tescili ile ilgili ilke kararları getirmekte, planlama konusunda ayrıntılar getirmemektedir.

Kent Planlama; Ülkesel fiziki planlama (düzenleme kademelenmesinde, ÜLKE/BÖLGE/METROPOLİTEN/KENT şeklinde yerini almaktadır.

Kent Planı-Yasal Tanımlaması İmar Planı :

Ülke, bölge ve belde verilerine göre, konut, işleyim, tecim, dinlenme, ulaşım gibi kentsel işlevler arasında, mevcut ve sağlanabilecek olanaklarla, en iyi uyum ve çözüm yolları bularak, belde halkının sağlığını korumak, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ile yaşama düzenini çalışma koşullarını ve güvenliğini sağlamak amacıyla oluşturulan planlardır.

Teknik bir süreç olarak kent planlamasını, başlıca şu amaçlarda incelemek olanağı vardır:

- Ön çalışmalar,
- Planlama,
- Uygulama.

Ön çalışmalar, araştırma ve anket çalışmaları

ile, değerlendirme olarak iki grupta ele alınmakta. Planlama, Nazım Plan ve Uygulama Planı olarak iki türde yapılmaktadır. Söz konusu süreç, Araştırma ve anket/Değerlendirme/Nazım plan/Uygulama Planı olarak dört evreden oluşmaktadır.

Planlama sürecinin amacına ulaşabilmesi, kentin sağlıklı gelişmesini öngören gerçekçi bir imar planının ortaya çıkarılabilmesi için kentte varolan fiziki durumun, bu durumu yaratan sosyal, ekonomik ve kültürel etmenlerin ve gelecekle ilgili eğilimlerin gereğince incelenip anlaşılması gerektiği açıktır.

Bu amaçla, Araştırma anket çalışmaları yapılmakta, temel döküman olarak da "Halihazır haritalar" kullanılmaktadır.

Araştırma ve anket çalışmalarının içeriği ana başlıkları ile:

- .Coğrafi veriler,
- .Beldenin kullanılışı,
- .Yürürlükteki imar planı (varsa),
- .Nüfus,
- .Konut,
- .Aktiviteler,
- .Donatım (sosyal-teknik donatım) ,
- .Ulaşım ve haberleşme,
- .Akçalı bilgileri kapsamaktadır.

Hali hazır haritalar ise, topoğrafik durumu, özel ve kamusal yapıları ,kara, demir ve su yollarını toplumun yararlanmasına açık tutulan yapı ve alanları gösteren haritalardır.

"Kentteki yapay fiziki yapıyı tanımak için yapılan ayrıntılı uğraşıya karşın doğal verilere genellikle gerekli önem verilmemektedir. Bilgi derlense bile bundan

yararlanılmamaktadır. Bunun bir nedeni, sanırız hem uygulamalardaki deneyim azlığı, hem eğitim biçimi ve alışkanlık nedenleriyle plancuların doğal verilerden yararlanacak teknik bilgiden yoksun oluşlarıdır. Göreli nemin düşük veya yüksek oluşu kent biçimini nasıl etkilemelidir. Zemin yapısının şu veya bu jeolojik devreden olmasını planda nasıl değerlendirilmelidir, daha kolay algılanabilir veriler örneğin topoğrafya eğimler, zeminin dayanıklılık derecesinde genellikle İmar Planlarında yeterince dikkate alınmamaktadır. Kıyaslandığında, gecekondularında yapıların yerleştirilme, yolların geçirilme biçiminin planlı alanlara oranla, doğal verilere daha saygılı olduğu görülmektedir. Öte yandan batı ülkelerindeki planlarda doğal verilere daha fazla önem verildiği görülmektedir. Ülkemizdeki tutumda, modern teknolojiyle her şey hallolur, o halde doğal verilere önem vermek gereksizdir türü teknolojiyi sindirememiş olmanın etkileri gözlenmektedir. Öte yandan arazi mülkiyetinin baskıları da doğal verileri dikkate almayı çok zorlaştırmıştır" (Akçura 1982) .

Araştırma ve anket çalışmaları kapsamında açık ve yeşil alanlar, kentsel-sosyal donatım elemanları olarak değerlendirilmekte bu yaklaşım plana da yansımaktadır. Açık ve yeşil alanların kentin fiziksel yapısı içerisinde bir bütün olarak ele alınma gereği açıktır. Bu alanlar yalnızca kentsel donatım elemanları değil, kentsel kullanım biçimi, kullanımlar ve kentsel doku içinde organik yapının oluşturulması gibi çok yönlü işlevleri yerine getirirler.

Teknik sürecin planlama aşamasında fiziki düzenleme eylemleri;

1. Ana Plan (Nazım Plan) 1/5 000 ölçekli haritalarda kullanım alanlarının saptanması,

2. Düzen Planı (İmar Planı) 1/2 000 -1/1 000 ölçekli haritalarda fiziki düzenleme kararlarının belirlenmesi,

3. Uygulama Planları (Detay Planları) 1/1 000-1/ 500 ölçekli planlar olmak üzere üç kısımda gerçekleştirilir.

Kentlerin fiziki biçimlenmesi açısından var olan durum ve eğilimler, ön çalışmalar ile saptandıktan sonra imar planları bu eğilimleri bazı amaç ve hedeflere göre değiştirmek, saptırmak, düzenlemek amacıyla hazırlanırlar.

İmar Planlarının hazırlanması üç şekilde olmaktadır :

1. İlgili kurumun kendi elemanı ile (Emanet Usulü),

2. İhale usulü ile özel şehircilik ve mimarlık büroları tarafından,

3. Yarışma yoluyla.

1960'lı yılların öncesinde; İmar Planlarının hazırlanması ve uygulama sorumluluğu Mimar ve Mühendislerin yükümlülüğündedir. Sonradan 1965-66 yıllarında, bu konuya ilişkin yönetmeliklerde değişiklikler yapılarak imar planlarının düzenlenmesindeki yetki sınırları belirlenmiştir. Planları yapmaya, bunların uygulanmasını sağlamaya bölge ve kent planlaması konularında yüksek öğrenim veren üniversite ve yüksek okulları bitirerek şehir plancısı, bölge plancısı diplomasına sahip bulunalardan İmar ve İskan Bakanlığınca Kent Plancısı olarak yetenekleri saptanmış olanlar yetkili kılınmıştır. Böylece bu yetkiler Mimar ve Mühendislerin tekeline bir

ölçüde çıkarılarak kent yada bölge plancılığında bir uzmanlık edinen mimar ve mühendislere yöneltmiştir. Mimar ve Mühendis Odaları Birliği'ne bağlı bir Şehir ve Bölge Plancıları Odası'nın kurulabilmiş olması bu tür bir gelişmenin sonucudur. Son olarak hazırlanan yasada bu yetki sınırları genişletilmiş, peyzaj plancıları yasal olarak tanımlanmamıştır. Oysa özellikle gelişmiş ülkelerde çalışmaya mimarlar, mühendisler, kent plancılarının yanısıra peyzaj plancıları, ekonomistler, ekolojistler, toplumbilimcileri, estetler... katılmaktadırlar.

İmar Planları kentin fiziki biçimlenmesine ilişkin olarak kararlar üretmekte, fiziki planlama yoluyla sosyo-ekonomik içeriği etkilemektedir.

Yaşamı herkes için daha kolay, daha rahat, daha verimli, daha refah, daha mutlu kılacak bir çevrenin yaratılması kent planlamasının ana amacıdır. Konutlar yollar, okullar, işleyim kuruluşları, işyerleri, parklar çevreyi oluşturan üç boyutlu öğelerin ortaya çıkmasında, kent plancısı yanında hatta ondan daha çok peyzaj mimarının büyük payı vardır. Çevreye ilişkin bu kararların alınmasında çeşitli kişilerin, kuruluşların etkisi çok önemlidir.

İmar Planları ile üretilen plan kararları en genel başlıkları ile şöyledir:

- Kentsel yerleşime-yapılaşmaya izin verilen alanların sınırlandırılması (özellikle iskan alanı sınırı),
- Yol ağının saptanması (hem bir ulaşım ögesi olarak, hem de kenti biçimlendirme açısından) ,
- Yapılanın fiziki hacimlerini sınırlandırmak ve düzenlemek (yoğunluk, kat yüksekliği, K.A.K.S.) ,
- İşlevsel bölgeleme (Yönetim merkezi, Ticaret, Hizmetler, Endüstri vb.) .

- Kentsel donatıma yer belirlemek (özellikle kamu donatımı).

- Mimari biçimlendirme sorunları, olarak gruplandırılırlar. Ancak İmar Planı kararları bir-biriyle içiçe niteliktedir. Herbir karar diğer kararlarla etkileşim içindedir.

Genellikle İmar planı ile kentin fiziki biçimlenmesine ilişkin getirilen plan kararları Peyzaj planlama perspektifi içinde düşünülmemektedir.

Kentsel gelişme alanları sınırlamasındaki plan kararlarının amacı, kentin dağılmasını, birbirinden kopuk, aralarında boşluklar bulunan çok küçük yapı grupları veya tek tek yapılar biçiminde gelişmesini engellemektir.

Koruma amaçlı plan kararları ile iyi bir tarım toprağı, mevcut ve değerli bir bitki örtüsü, bazı su kıyıları, arkeolojik değerlerin bulunduğu bir alan korunmak istenmekte, bu amaçlarla buralarda yapılaşma engellenmeye çalışılmakta, bu alanları iskan dışı bırakılmaktadır. Aynı görüş içinde, daha genel basamakta, kent peyzajını, kent sülietini korumak için bazı alanların iskan dışı kalması gibi plan kararları getirilmekte, ancak uygulamada çoğunlukla başarısız olunmaktadır.

" Kamu donatımını diğer kentsel işlevlerden ayırdeden özellik, bunların halkın ortak kullanımına açık oluşu ve kamu organları tarafından gerçekleştirilmiştir. Meydanlar, yollar, Parklar, hastaneler, okullar, spor alanları, kamu binaları vb. gibi. Kamu donatımının imar kurumunu doğrudan etkileyen önemli niteliği, bunların çok defa ekonomik bir işlev görmeyişleri, her halikarda kâr amacı gütmeyen etkinlikler oluşudur. Bu nedenle diğer işlevlerin piyasa ekonomisi içinde yerlerini parasal

ölçütlere göre seçmelerine karşılık, bu ölçütler genellikle kamu donatımı için geçerli olmamakta, diğer ölçütleri koymak gerekmektedir. Araziyi sağlama giderinin parasal türden olmaması rantabilite hesabı yapılmasını engellemektedir. Rant ölçütü kullanılmayınca, donatıma yer seçiminde temel ölçütün imar planları olması istenmektedir. İmar planlarının nesnel çözümlemelere dayanarak, kamu donatımı için en doğru konumları seçeceği varsayılmaktadır. Böylece imar planlarında en çok sayıda, en belirgin biçimde getirilen kararlar, kamu donatımıyla ilgili olmaktadır. Kamu donatımının, yer seçiminin imar kararı yolu ile yapılması yasal yaptırım gücüne de bağlanmakta, hem ilgili kamu kuruluşuna donatımı gösterilen alana yapmak zorunluluğunu yüklemekte, hem de bunu sağlamak için kendisine başka kamulaştırma hakkı, yetkileri verilmektedir. Oysa arazi fiyatları kentteki konum seçimlerini etkileyen temel etken niteliğini korumakta, bunun yanı sıra fiatlarından büyük ölçüde soyutlanmış imar kararları, İmar planlarının uygulamasında en çok sayıda plan değişikliklerinin kamu donatımı ile ilgili yerlerle ortaya çıkmaktadır "(Akcura, 1982).

" Kentin tümü basamağındaki kamu donatımının konulması ve ilgili imar kararlarını etkileyen en önemli nitelikleri, bunların çoğunlukla geniş alana gereksinim duyduklarıdır. İster Devlete, ister belediyeye kent ölçeğinde alan gerektiğinde, kentin gelişmiş bölümlerinde ve genişlikte kamu arazisi genellikle bulunmadığından ve arazi fiyatlarının yüksekliği nedeniyle söz konusu kamu donatımını merkezi bölgelere yerleştirmek olanağı bulunmamakta, kentin çeperine veya dışına taşmak zorunluluğu doğmaktadır. İlk sorun, kentin tümüne yönelik donatımın kent merkezinde değil de kent çeperinde yer almasının gelişkili

olup olmadığıdır. Donatımın türüne, ne ölçüde alan gerektiğine ve halkla ilişki yoğunluğuna göre bu sorunun yanıtı da değişmektedir.

Halkla sıkı ilişkili donatım entansif nitelikte ise yani görece sınırlı alana yerleşmesi olanaklı ise, merkezde yer almasına çaba gösterilmesi gereği açıktır. Doğası gereği çok alan isteyen yoğun donatımın halkla ilişkisi çok olduğu hallerde bile çeperlerde ve hatta kent dışında yer almasını kabüllemek kaçınılmazdır. Geniş yeşil alanları, spor sitelerini, toptancı hallerini bu grupta ele almak olanaklıdır. Örneğin, Ankara'da ki Atatürk Orman Çiftliği ölçüsündeki bir yeşil alanın, daha merkezi bir bölgede bulunması olanaklı değildir. Özellikle halkla sıkı ilişkisi olan ve entansif nitelikteki donatım kentin o yönde gelişmesini desteklemekte, örneğin Bursa'da kentin ovaya doğru gelişmesinde, otobüs terminalinin rolü, Buna karşılık entansif nitelikteki donatım ise çok defa bir engel oluşturmaktadır. Engel rolü oynayan donatım ise geniş yeşil alanları, liman alanlarını, tren istasyonlarını ve hatta bir ölçüde büyük hastaneler, kampus alanları gösterilebilir.

Kamu donatımının türüne göre, kentin gelişmesini destekleyen ve engelleyen etkisi İmar planlarında kullanılmaya çalışılan bir araç olmaktadır. Ancak bu aracı kullanabilmenin ön koşulu, söz konusu donatımın yer seçimini denetleyebilmesinden geçer. Oysa bu konuda imar planları çok defa etkisiz kalmaktadır. İmar planlarında öngörülmüş donatımda, çok defa saptanan konum da gerçekleşmemektedir. En çok sayıda plan değişikliği, kamu donatımıyla ilgili olarak yapılmaktadır. Vurgulanması gereken bir nokta, arazi fiyatlarının donatımın planda gösterilen

konuma yerleşmesinin tek neden olmadığı eğilimlere uygun olarak çeperde ve hatta kamu arazizi üzerinde planlanan kuruluşların da çok defa yerinin değiştirildiğidir (Akçura 1982).

"Sonuç olarak, kentin tümüne hizmet eden kamusal kuruluşların alan gereksinimleri ve arazi fiyatları nedeni de çepere doğru itilmesi genel bir kuraldır. Bu eğilimin olumlu, olumsuz etkileri donatımın türüne göre değişmektedir. Ancak vurgulamak gerekir ki, donatımla ilgili imar kararlarının uygulanmamasının tek nedeninin bu eğilim, yani arazi sorunu olmadığıdır. Büyük kamu kuruluşlarının eğilime uygun olarak ucuz araziye ve hatta kamu arazisine yerleştirmek kararlarının bile çok defa izlenmediği görülmektedir. Bir yandan hangi donatımın kente yerleşeceğinin önceden kestirilememesi, öte yandan Devlet ve Belediyenin kendilerini, kendi hazırlayıp onayladıkları plana bağlı hissetmemeleri bu konuda büyük sayıda plan değişikliğine yol açmaktadır. Oysa kent ölçeğindeki kamu donatımının önemleri nedeniyle İmar planlarının temel bir uygulama aracı olmak gizli gücü vardır. Gerçekte ise kamu yönetimlerinin plana gereğince uymamaları sonucu bu araç etkenliğini büyük ölçüde yitirmektedir" (Akçura 1982).

Değişik kentsel işlevlerin gerektirdiği alanlar veya yapıların boyutları, türü, fiziki konularda, en az, en çok ve en uygun ölçüleri saptayan nicel sınırlamalarla, bunları etkileyen kentsel değişkenlerde yapılan varsayımları, "Kent Standartları" diye adlandırılmaktadır.

"Kentsel standartları değişik açılardan gruplandırmak olanaklıdır. Baza standartlar türel niteliktedir, yetkili kurumlarca yasa, yönetmelik vb. gibi yollarla

saptanmış bulunmaktadır, Yeşil alanlar, kamu donatımı alanları türü, konulardaki standartlara uyma zorunluluğu vardır, Diğer bazı standartlar ise, genel bazı teknik yaklaşımlardan, alışkanlıklardan, otoritelerin veya teknik grupların yeğlemelerinden kökenlenmektedir. Yasal zorunluluk olmamakla beraber, edimli olarak uymak gerekmektedir. Yapı yükseklikleri, komşu mesafeleri, parsel boyutları, yoğunluklar, yol genişlikleri konusundaki kararlar, çoğunlukla bu tür yaklaşımla oluşmaktadır.

Normatik nitelikte ve bağlayıcı bir girdi olarak planlama sürecine katılan bu iki grup standardın yanı sıra, kentsel standartların diğer bir kökeni, kentteki mevcut durum, bu durumun gelişme eğilimleri, yani genellikle kent ve yapı ölçeğinde yapılan somut araştırmalar olmaktadır.

Diğer bir gruplama standartların planlama sürecine yansıma biçimine göre yapılabilir. Bazı kentsel standartlar ise ancak dolaylı olarak kullanılabilir. Yeşil alanlarla ilgili olarak, nüfus başına en azından 7 metrekare alan ayırmak zorunluluğu, Yasa'da yer almaktadır. Okullar, sağlık kuruluşları, spor alanları türü donatım için standartlar, Devletçe saptanmış bulunmaktadır. İmar yasasında, hamur karidesinde öngörülen %25'lik düzenleme ortaklığı payı (Yeni yasada bu oran %25 e çıkarılmıştır) edimli olarak yerel basamaktaki yollar, çocuk bahçeleri parklar toplamı için bir standart oluşturmaktır" (Akçura 1982).

"Kentsel yerleşim alanlarında, rekreasyon için kullanılan açık ve yeşil alanların ölçüsü ve dağılımları, "İnsan sayısı" ve "Yerleşme noktalarına" bağlıdır. İnsan sayısının, alan ölçüsü yönünden önemi vardır. Yerleşim noktaları ise, bu alanlara olan mesafeleriyle kullanış

kolaylığı yönünden, olumlu veya olumsuz bir durum yaratır. Gerçekten bu konuda yeterli ve uygun bir rekreasyon kullanışı yaratmak için insan sayısı ve mesafe faktörlerinin göz önünde tutulması gerekir. İnsan sayısının şimdiki zamana göre tesbiti ile, geleceğe ait periyodik artışların yaklaşık olarak tahmini, ihtiyaca yeterli ve uzun süreli bir reaksiyon sisteminin planlanması şarttır. Belirli bir yerleşim alanına ait çevre sınırı ile bu sınır içinde kalan arazinin kullanım durumu ve insan sayısı, imar planlarında kesinleştikten sonra, dış mekan standartlarına göre düzenlenmiş reaksiyonel alanlar ile insan sayısı arasındaki ihtiyaca yeterlilik yönünden dengeyi uzun süre korumak olanaklıdır.

Yeşil alanların şehir içindeki dağılımları ve ölçülerinde estetik ve fonksiyonel faktörler ve etkenler düşünülmedikçe şehrin bütünü için başarılı bir sonuca gidilemez.

Örnek; Açık alanların, yapı kitleleriyle eşit oranda olmamasına dikkat edilmelidir. Yoğunluğun düşük olduğu yerlerde, mimari elemanlara oranla doğal peyzaj dominat özelliindedir. Eğer kuvvetli bir mimari görünümü içinde şehir özelliği arzu edilirse, o takdirde, yapı elemanlarıyla açık mekanlar arasındaki kontrastın oranını belirlemek gerekir.

Çocuk oyun alanları için ayrılmış alanlar, küçük ölçülü ve nüfusun yoğunluğuna uygun olarak, yerleşim alanları arasında dağıtılmış olmalıdır.

Şehir parkları ve belirli aktivitelerin organize edildiği rekreasyonel merkezlerin konut, endüstri ve ticari alanların nüfus yoğunluğuna göre şehir içindeki dağılışı ve ölçüleri planlanmalıdır. Şehir dışında ve yakın

çevresinde yer alacak yeşil alanlar (bölgesel parklar, su yüzeyleri ve tabiata ait koruma alanları vb. gibi) ilgi çekici doğal varlıklar yönünden düşünölmelidir." (Öztañ 1965).

Açık ve yeşil alanlar planlanırken, buradan yararlanacak olan nüfusun yaş, gelir, eğitim, meslek düzeyleri göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca halkın açık alanlara yaya olarak, ya da taşıtla ulaşabilme olanakları, hareketliliği dikkate alınmalıdır. Kent içindeki alanların oturma bölgelerine kolayca erişilebilir bir uzaklıkta kurulması gereklidir. Eğlence gereksinimlerini karşılamak yoluna gidilmelidir. Açık alanların birden çok amaçla kullanımı sağlanmalıdır. Yılın her mevsiminde yararlanılabilecek durumda olmalıdır. Okul, kitaplık ve iş merkezlerinin yakınında, gereksinme ve olanak varsa bitişğinde kurulması uygun görölmektedir.

Açık alanlara duyulan gereksinmeler yaş kümelerine göre değişmektedir. Yaş farkı, hem de açık hava eylemlerine katılmanın etkinlik derecesi açısından önemli farklılıklar doğmaktadır. Bu nedenle farklı yaşların gereği olarak açık alanlarda bulundurulacak olan araç ve gereçlerde değişmektedir. Zorunlu olarak açık alanların konuta olan yakınlığı, yani kent içindeki konumu önem kazanmaktadır.

Günümüzde kentleşmenin hızına koşut olarak İmar kurumundaki durağanlık, hızla kararlar üretilememesi, imar uygulamalarında (kentlerde) sağlıksız, çarpık, düzensiz gelişmelere yol açmaktadır.

"Kentsel arazinin büyük bölümünün özel kişilerin mülkiyetinde bulunuşu arazi sahiplerinin mülklerinden elde edecekleri rantı azamileştirecek yönde kullanmak eğiliminde bulunmaları kentlerin biçimlenmesini etkileyen

etmenlerden kuşkusuz en önemlisi olmaktadır.

Taşınmaz mülkiyeti bir yandan İmar planlarının karar alanlarını ve kararların niteliklerini etkilemektedir. Üretilen kararlarda, çok defa asıl amaçlar geri plana itilmekte, taşınmaz mülkiyetle çatışma olasılıklarını en aza indirmek temel amaç niteliğine bürünmektedir. Örneğin; hazırlanan kent planında bir okul veya park için yer saptanırken, çocukların veya insanların buraya kolaylıkla varabilmesi türü işlevsel bir ölçüte uymak yerine, okulu veya parkı kamuya ait bir araziye yerleştirmek çok daha gerçekçi bir yaklaşım olmaktadır. Öte yandan hazırlanan planda mülkiyet verilerine ne ölçüde uymaya çalışılırsa çalışılırsa, çatışmalar doğması kaçınılmazdır. Hem mülkiyet baskılarının yaratmak isteyeceği biçimlenmeyi önceden tam olarak kestirmek olanaksız olduğundan ayrıca bu baskılara tümüyle boyun eğmek imar kurumunun diğer bütün amaçlarını yadsımak anlamı taşıyaçağından planla mülkiyet arasında tam bir uyarlılık sağlanması beklenebilir.

Örneğin, tarımsal bakımdan çok zengin veya tarihi bakımdan çok değerli bir arazi parçası "korunmak" istendiğinde söz konusu araziden azami rant sağlamayı amaçlayan mülk sahipleri ile çelişki doğmaktadır. Kentteki komşu arsalar üzerinde belirli nedenlerle değişik yapı hakları verilmek istendiğinde yada, kentte donatım için arazi sağlamaya çalışıldığında mülkiyet ve imar kurumları arasındaki çelişki ortaya çıkmaktadır. İskan alanı içinde mülkiyet nedeni ile oluşan yüksek arsa fiyatları bu alanın dışında yapılaşmayı özendirilmekte, fabrikalar, kooperatifler ve hatta kamu yapıları imar kurumunu çığneyerek veya zorlayarak iskan sınırı dışında gerçekleştirmek eğilimini göstermektedir"(Akçura 1982).

"6875/1605 sayılı imar yasası imar kurumunun sahibinin merkezi yönetim mi ? yoksa yerel yönetimler (belediyeler) midir ?, konusunda netlik getirmemiş imar kurumunun biçimsel sahibinin yerel yönetimler olmasına karşın, merkezi yönetim devamlı olarak belediyelerin yetkisini müdahale etmek durumunda oluşmuştur" (Akçura 1982) .

3194 sayılı yeni imar yasası imar konusunda yerel yönetimlerin yetkilerini genişletmiş ancak merkezi yönetimin bağlayıcı hükümleri yine geçerlidir.

Günümüzde imar konusunda (İmar Yasası, tüzük ve yönetmeliklerinde) kentsel yerleşimlerde nüfus ile açık alan arasındaki ilgiyi dengede tutacak hükümler yer almamaktadır. Binaların rengi, paratonerlerin, korkulukların gerekliliği, saçakların ve ışıklıkların ölçüsü vb. gibi detaylara sahip yasa, tüzük ve yönetmeliklerde kentsel açık ve yeşil alanlar için getirilen $7 \text{ m}^2 / \text{kişi}$ standardının ve birkaç yeşil alan tanımlaması (ki bu tanımlamalar en son 1985 tarihli 3194 sayılı İmar Yasasında yer almıştır) dışında yeşil alanların olması gerekli yerler belirtilmemiş ve herhangi bir yasa yaptırımların getirilmemiş olması kentlerdeki kitle-boşluk düzeninin uyumsuz ve işlevsiz olması sonucunu doğurmakta, kent insanını gittikçe daralan bir mekan içine sıkıştırmakta kent peyzajı yönünden birçok sorunlar yaratmaktadır.

İmar planları 15-20 yıllık bir devre için hazırlanmakta, bu süre boyunca planla uygulama arasındaki çatışma doğal olarak artmaktadır. Planın hazırlanmasında öngörülen birçok gelişme gerçekleşmemekte veya beklenenin dışında bir biçimde gerçekleşmekte, buna karşılık

bazı etmenler etkili olmaktadır.

İmar kurumu kapsamı içinde yürütülen yasal imar planı değişiklikleri ise basit değişikliklerin yanısıra, ek planları (mevzii imar planı), plan yenilemeleri (İmar Planı Revizyonu) içermektedir. Ek planlar belirli yeni bir alanı belirli bir işlev için ve belirli bir biçimde geliştirmek üzere görece geniş gelişmeleri planlamayı amaçlamaktadır. İmar planı değişiklikleri doğrudan ilgili belediyelerce bir meclis kararı biçiminde veya yerinde uygulama yaparak kamu kuruluşları tarafından önerilmektedir.

"İşlevsel imar planı değişiklikleri arasında en çok kamu donatımında, planda gösterilenin başka bir yere geçirilmesi veya yeni donatım için yer saptama konusunda olmaktadır. Bunların oranı kentlerin tümü için %27,4 olup küçük kasabalarda %50 yi aşmaktadır. İkinci sırada gelen değişiklik türü başka amaçlara ayrılan bölgelerin veya yeni alanların konuta açılmasıdır (Akçura, 1982).

Ülkemizde imar planındaki kullanım değişiklikleri aşağıdaki çizelge I de görülmektedir.

Çizelge 3.I. İmar planında Kullanım Değişiklikleri

İmar planı Değişiklik Nedeni	Değişiklik Yüzdesi
1. Yeşil alanların konuta dönüşmesi	40,2
2. Yol istikametinin değişmesi	27,2
3. Kullanımın ticarete dönüştürülmesi	12,6
4. Yapı nizamının değiştirilmesi ve kat yüksekliğinin artırılması	8,4
5. Yeni konut alanlarının açılması	5,4
6. Yeni sanayi alanlarının açılması	4,3
7. Turistik tesislere yer açılması	1,9
TOPLAM	100,0

İmar planlarının uygulamasından sorumlu yerel yönetimler (Çoğunlukla parasal olanaksızlıklar veya politik nedenlerle) imar planında önerilen alanları belirli bir program içinde kamulaştıramamakta ilgili yasa da belirtilen süre sonunda mülk sahibinin başvurusu üzerine bu alanlar başka tür kullanıma dönüşmektedir. Bu değişiklik başvuruları genellikle imar planında gösterilen park okul alanı vb. kamu kullanım alanlarının başka kullanımlara dönüşmeleri ile sonuçlanmaktadır.

28.9.1978 tarihli imar planı değişikliklerinin incelenmesi ile ilgili kriterler, adli genelgede;

"İmar Planlarında aktif yeşil alan (çocuk bahçesi, oyun bahçesi, park, spor alanı vb.) okul, sağlık merkezi, otopark gibi kamu hizmet ve tesislerine ayrılmış alanlar bu alanların hizmet götürdükleri bölgeler içerisinde eş değerde yeni bir alan teklif edilmeden ve bu teklifin gerçekleşeceği kanıtlanmadan kaldırılamaz yada küçültülemez", hükmü yer almış olmasına karşın bu genelge kısa süre içerisinde 9.7. 1980 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır.

Peyzaj sorunlarını yaratan etkenler arasında planlama kadrosunun durumuda önemlidir. Ülkemizdeki yerleşmiş sisteme göre; Mimar ve Şehir Plancıları İmar Planı yapmaya yetkilidirler. Oysa Kent Planlaması bir ekip çalışmasının ürünüdür. Bu ekip kent plancısı, mimar, mühendis, peyzaj plancısı, sosyolog, ekonomist, ekolojist vb. gibi değişik meslekten uzmanlardan oluşur. İçlerinden birinin eksikliğinde kent fonksiyonlarında aksama olacağı kesindir.

Kent planlamasını ilgilendiren mekan organizasyonu ve bu mekanın kullanılışı mimarın meydana getirdiği

mekana nazaran çok daha büyük ölçekte, grift karakterde ve çeşitli özelliktedir.

4. PEYZAJ PLANLAMADA PROJE HAZIRLAMA VE UYGULAMA TEKNIĞİ

4.1. Peyzaj Planlamada Kapsam

İnsan-çevre ilişkisi, insanın varoluşuyla birlikte başlar. Başlangıçta yaşamı sürekli kılmının bir gereği olan ve çevreden yararlanma biçiminde -toprağın işlenmesi, üretim biçiminin geliştirilmesi... gibi- ortaya çıkan insan-çevre ilişkisi; tarihsel gelişim süreci içinde insanın yaşam şansını artırmak, yaşam koşullarını iyileştirmek için çevreyi kendi yönünde-özgün karakterini beyin ve eli- ni kullanarak-değiştirmek uğraşısına girerek yeni düzen- lemelere koyulmuştur. Bu düzenleme ve değiştirme süreci ekonomik, toplumsal ve teknik gelişmelere bağlı olarak insan-çevre ilişkilerine yeni boyutlar kazandırmıştır.

Tarihsel gelişim sürecinde; İlkçağ, Ortaçağ, Röne- sans, Barok ... gibi dönemlerde tarımsal uğraşı dışında insan-çevre ilişkisi, özellikle toplumun belirli bir bölü- müne (aristokrat-elit) hizmet sunmayı amaçlayan bahçe düzenleme uğraşısı şeklindedir. Bu düzenleme çabaları mi- marlık hizmetleri doğrultusunda yapının dış mekana açılı- mı biçimindedir. Düzenleme, mimari ve estetik ilkelere gö- re biçim kazanmakta ve bahçe sanatı uğraşısı şeklindedir.

19. Yüzyılın ilk yarısında ekonomik, sosyal ve teknik gelişmelerle birlikte -özellikle sanayi devrimi sonucu sanayileşmenin bir türevi olarak ortaya çıkan kentleşme olgusuyla- İnsan-Çevre İlişkileri yeni özellik- ler kazanmıştır. Bu düzenleme süreci içinde insanlar tara- fından şekillenen çevrede, insan yaşamı için olumlu geliş- melerin yanında olumsuz gelişmeler de olmuştur. (Çevresel

değişim hızı, doğanın kendi kendini yenileyecek gelişmelerine engel olması sonucu ekolojik sistem, etkisiz hale gelerek ekolojik denge -ekosistem- negatif yönde bozulmuş, çevre sorunları ortaya çıkmıştır). Bu gelişmelerin sonucu olarak, doğal kaynakların korunması kaygısı belirmiş, çevre sorunlarına çözüm arayışları çevre düzenleme uğraşısının sınırlarını genişleterek, peyzaj planlama disiplini ortaya çıkarmıştır. 1900'lü yıllarda, mimarlık ve kent planlama mesleki disiplinleri ili birlikte çevre düzenleme ve planlama çalışmalarında önemli ölçüde sentezler oluşturulmuştur. Günümüzde sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmelere koşut olarak, Peyzaj Planlama disiplininin kapsamı ve uğraşı alanlarının sınırları genişlemiştir. Kapsam ve uğraşı alanındaki çok yönlülük ve çeşitlilik bazı alanlarda ihtisaslaşma gereğini ortaya çıkararak, mesleki yelpazeyi açmış, alt disiplinlerin oluşmasını sağlamıştır.

Bu ayırım çeşitli ülkelerdeki plancılar tarafından (planlama alanının ölçeğine, kapsamına göre) farklı şekillerde yapılmaktadır. Örneğin; Yerleşim alanları içinde kentsel peyzaj planlaması, yerleşim alanları dışında kırsal peyzaj planlaması, doğal kaynakları koruma planlaması, daha küçük ölçeklerde peyzaj mimarlığı, veya turizm planlaması, rekreasyonel planlama, ekolojik planlama, kıyasal planlama vb. gibi.

Bugün, gelişmiş ülkelerde peyzaj planlamanın alt disiplinlerinin ayırımında, henüz bir bütünlük sağlanamamıştır. Birçok ülkede ise peyzaj planlamaya ilişkin tanımlamalarda ve yasalarda görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

Ülkemizde peyzaj planlaması, henüz plancı disiplinler arasında tam olarak yerini almadığı gibi, yasal prosedürde peyzaj planlaması-peyzaj mimarlığı-

tanımlanmamıştır. Bu alandaki gelişmeler daha çok akademik seviyede yürütülmektedir,

Peyzaj Planlama, planlama yaklaşım, kapsam ve ölçeklerine göre aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir:

4.1.1. Peyzaj planlama

Kırsal alan, Kentsel Alan, Doğal Kaynak Planlaması Ekolojik Planlama gibi makro ölçekli ve toplumsal, fiziksel, ekolojik ilkelerin ve çevresel etkileşimlerin saptandığı planlama çalışmalarıdır. Amaç, doğal ve kültürel kaynakların korunması, bakımı ve geliştirilmesidir. Çevre etkenlerinin yüklenmesi, ekolojik düzenleme bakımından optimal kullanım, çevre sorunlarına çözüm önerileri, kullanımlar arası ilişkilerin kurulması. Ülke, bölge ya da yörenin çevresel potansiyeli ile toplum gereksinimleri arasında denge kurarak, alan kullanım kararları üretmek gibi işlevleri kapsar. Bu çalışmalarda peyzaj planlıları, koordinatör rolünü üstlenirler.

4.1.2. Peyzaj tasarımı

Peyzaj planlamanın bir ileri aşamasıdır. Peyzaj planlama ile, planlama alanına kazandırılmak istenen işlevlerin birbiriyle ve çevreyle ilişkilerinin, en olumlu bir biçimde kurulduğu, dış etkenlerin alan üzerindeki etkilerinin çözümlendiği, duyarlılığın saptandığı çalışmalardır. Bu çalışmada, alanın ekolojik özellikleri kadar, fiziksel özellikleri ve de kullanımların işlevsel ilişkileri de önem taşır.

4.1.3. Mekan tasarımı

Peyzaj tasarımının uzantısıdır. Peyzaj tasarımı aşamasında üretilen ilkeler ve kullanım kararlarının, tasarım elemanları ve ilkeleri kombinasyonu ile çözümüne yönelik çalışmalardır. Formun yaratıldığı ayrıntılı tasarımın yapıldığı çalışmaları kapsar. Mekanların oluşturulduğu, sirkülasyon, yüzeyler, arazi biçimlendirme... gibi peyzajın ve mekan elemanlarının biçimlendirildiği aşamadır. Dış mekan doğal elemanlarının önemi, ekolojik değil, daha çok fizikseldir (güneş, rüzgar, su kontrolü, gölgelenme, güneşlenme olanakları gibi).

Kullanılan canlı ve cansız materyal arasında form işlev ve estetik açısından ilişki kurmak, üst düzeyde tasarım, konstrüksiyon detay çözümü, malzeme bilgisi, kullanıcı gereksinimleri ve insan aktivitelerinin sağlıklı değerlendirilmesini gerektirir.

4.1.4. Peyzaj Mühendisliği

Peyzaj Planlamasının, temel ve teknik yönü ile uğraşır. Planın araziye aktarılarak, mekanın üç boyutta oluşumunda gerekli tüm çalışma ve uygulama yöntemlerini kapsar. Proje uygulamaları, sirkülasyon profilleri, istinad duvarları ve kademeler, drenaj, kazı-dolgu yöntemleri, sulama sistemleri, yeşil doku oluşturma... gibi gelişmelere ait plan-projelerin, keşif dosyalarının, ihale şartnamelerinin ve maliyet hesaplarının hazırlanması ve kontrolünü içerir. Ayrıca tahrip görmüş alanların onarımı (taş ocakları, kum ocakları, erozyona uğramış alanlar... gibi) ve olası bozulmalara karşı önlemlerin alınması

(rüzgar şeritleri, şev stabilizasyonu...gibi) çalışmalarını Peyzaj Mühendisliğinin kapsamındadır.

4.2. Peyzaj Planlamada Planlama Süreci

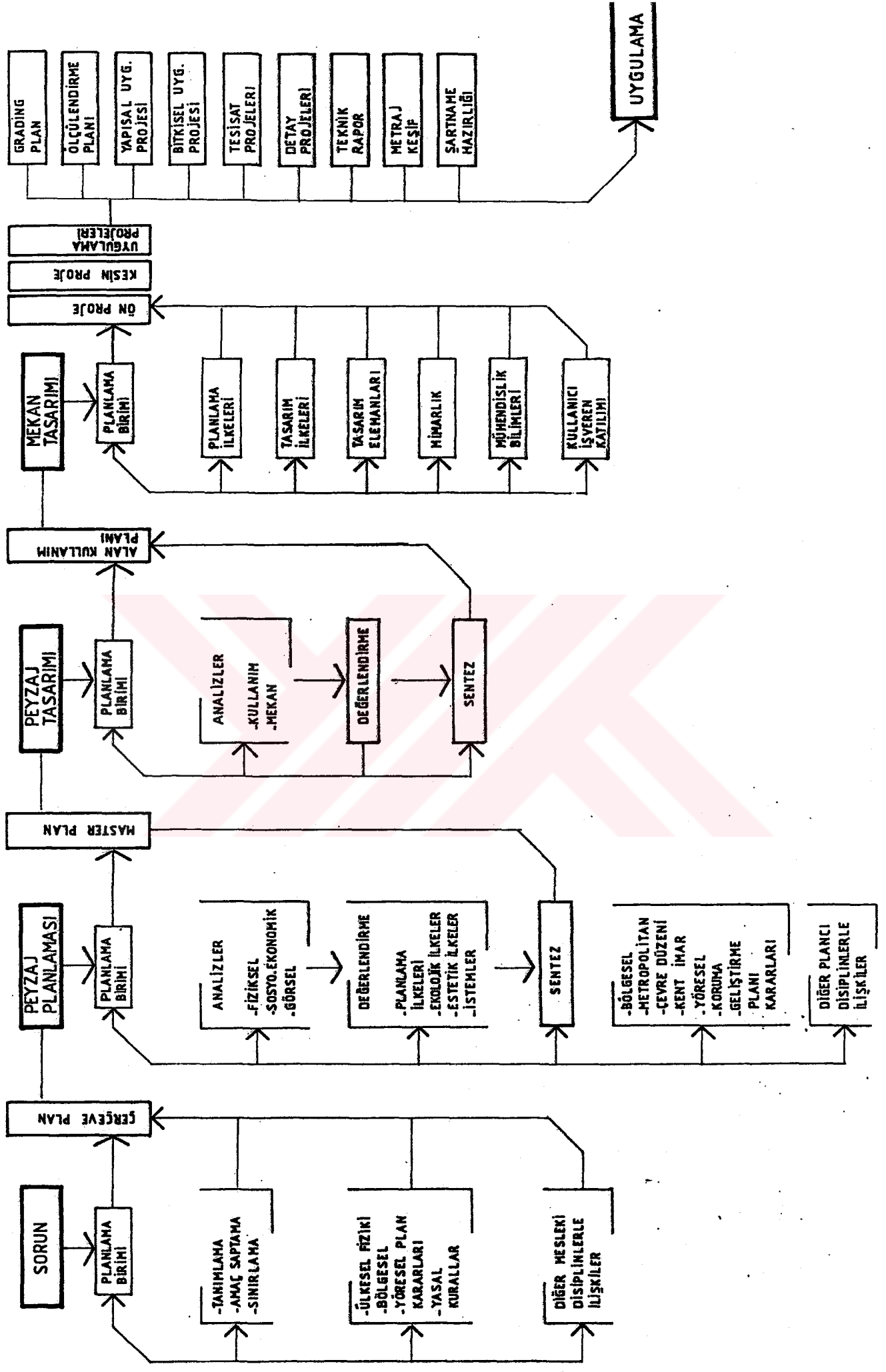
Amaç olarak insanı, temel olarak çevreyi kabul eden peyzaj planlama çalışmaları, diğer fiziksel planlama disiplinlerinde olduğu gibi halihazırda var olmayan yeni ve yararlı mekanları yaratmayı amaçlayan yaratıcı etkinliklerdir. Peyzaj planlamada, planlama süreci, en üst düzeydeki kullanım kararlarından başlayarak uygulama aşamasındaki ayrıntılı kararlara kadar değişim gösteren ölçekler arası süreklilik ve bütünlük gerektiren çalışmalar bütünüdür (Gündüz 1985).

Planlama süreci hangi düzeyde, hangi ölçekte olursa olsun geleceğe dönük, kararlar, öneriler yada önlemler dizisini içererek, bunları gerçekleştirmek için bir takım eylemleri, uygulamaları önerir.

Çevre düzenleme çalışmaları; doğal alanlar ve özelliklerini, kırsal alanları, tarihi çevreyi, kentsel çevreyi ve mimari yapıtları kapsayan boyutları neşeniyle sorunları geniş perspektif içerisinde görebilen planlı disiplinler arası ortak çalışmayı gerektirir. Bu amaçla planlama çalışmaları peyzaj plancısı, kent plancısı, mimar, mühendis, toplumbilimci... gibi uzmanların oluşturduğu ekip tarafından yürütülür, uzmanlar, çalışmanın konu ve ölçeklerine göre koordinatör, takım elemanı yada danışman görevlerine sahip olabilirler.

Peyzaj planlama çalışmaları, amaç, kapsam ve ölçeklerindeki farklılıklarına rağmen, fiziksel planlama disiplinlerinin planlama süreçleri ile ortak özelliklere

Grafik : 4.1 PEYZAJ PLANLAMA

sahiptirler. Bu süreçlerin kapsamlı ve karmaşık olan bileşenlerini yeterince inceleyip değerlendirmek amacıyla belirli aşamalarda ele alınması, akılcı bir yaklaşım olmaktadır. Bu aşamalar sırasıyla; sorunun tanımlanması, peyzaj planlaması, peyzaj tasarımı, mekan tasarımı.

4.2.1. Sorunun tanımlanması

Planlama süreci, doğrudan bir sorun çözme eylemidir. Ve dolayısıyla bu sürecin çalışmaya başlaması, çalışma yöntem ve programının saptanması için her şeyden önce bir sorunun ve onun çözümü için bir istemin bulunması gereklidir. Sorunun doğru çözümü ise her şeyden önce, sorunun ve bileşenlerinin doğru tanımlanmasına bağlıdır (Gündüz 1985).

Sorunun çözümlenmesi amacıyla; ülkesel, bölgesel ve yöresel plan kararları doğrultusunda, plancı disiplinlerle ilişkilerin kurulduğu, yasal dayanağı olan; planlama amaç, kapsam ve hedeflerinin belirlendiği; ÇERÇEVE PLAN (Concept plan) hazırlanır.

Gerektiğinde çerçeve plan bir araştırma projesi şekline dönüştürülebilir.

4.2.2. Peyzaj Planlama

Sürecin ilk aşaması olan sorununun, bileşenlerine ayrılarak, sistematik bir biçimde ayrıntılı incelenmesi ile plan kararlarının üretilmesi aşamasıdır. Verilerin toplanması/ kaynak analizi ile süreç çalışmaya başlar. Doğal ve kültürel elemanlar, sosyo-ekonomik ilişkileri ile görsel

değerleri içeren ÇEVRE'ye ilişkin veriler/ kaynaklar sayı ve kapsamca çok fazla ve karmaşık bir yapıya sahiptirler. Planlamaya baz olacak bu çalışmaların, sağlıklı ve gerçekçi bir şekilde sürdürülmesi zorunludur. Bu nedenle kaynak analizi çalışmalarında aşağıdaki anahtar sorunların esas alınması gereklidir.

i. Analizin amacı nedir?

- Elde edilen sonuçlara bağlı olarak, hangi kararlar alınabilir?

- Bu kararlar, ne gibi bilgileri gerektirir?

ii. İstenilen bilgileri üretmek için hangi yaklaşımlar benimsenebilir?

- Farklı durumların analizi

- Olanakların değerlendirilmesi

- Çevresel etkilerin tahmini ve değerlendirilmesi

iii. Veri ve bilgi üretmek için, hangi analitik teknikler kullanılmalıdır?

- Mevcut kaynaklar nelerdir?

- Ne kadar para ve zaman ayrılabilir?

- Doğru veri ve bilgi, hangi spesifik tekniklerle elde edilebilir?

Planlamaya esas olacak (planlamanın temelini oluşturacak) kaynak analizi çalışmaları ile toplanan veriler, haritalar, (topoğrafik, jeomorfolojik, jeolojik, hidrolojik, toprak, iklim, arazi yetenek grupları, mevcut arazi kullanma, bitki örtüsü...gibi ve yapılanmaları gösterir haritalar) İstatistikler, raporlar, fotoğraflar, anketler, uzmanların görüşleri ve bireysel gözlemler...gibi kaynaklardan elde edilirler. Toplanan veriler, kullanılacakları ölçeklere ve amaçlara göre farklı nitelik taşırlar. Planlamaya esas olacak ve sürecin her aşamasında, farklı tasarım ölçeklerinde ilkesel kararların üretilmesini ve biçimi

yaratacak olan bu veriler planlama için gerekli tüm ayrıntıları ve doğru bilgileri içermek zorundadır. Bu nedenlerle verilerin toplanmasından önce hazırlanan ÇERÇEVE PLAN kararları doğrultusunda verilerin nerede, ne amaçla, nasıl kullanılacağına doğru bir şekilde saptanması gerekli olacaktır.

Çevreye ilişkin veriler toplandıktan sonra çevrenin yapı ve işlerliğini ortaya koyacak biçimde birlikte tanımlanırlar. Bu aşamada kendi başına bir anlam taşımayan veriler değerlendirilmek üzere ortak ölçütlerine göre tasnif edilirler. Analizi yapılan ve tasnif edilen bilgilerin değerlendirilmesi sürecin en önemli ve kritik aşamasını oluşturur. Bu aşamada planlama ekibi pek çok bileşeni birlikte değerlendirip optimum çözümü bulmaya çalışacaktır (Gündüz 1985).

Analiz çalışmaları ile elde edilen veriler; Planlama alanının amaç, kapsam ve konumuna göre, bölgesel/ çevre düzeni/ metropoliten/ kent/ kırsal /imar/yöresel/ mevzii imar/ koruma... gibi daha önceden yapılmış plan kararları ile ilişkilendirilir. Diğer mesleki disiplinlerden uzmanlarla (kent ve bölge planlıları, mimar, jeomorfolog, hidrolog, ekolojist, tarımcı, botanikçi, ormancı, zoolog, sosyolog, antropolog ve mühendisler... gibi) ilişkiler kurulur. Plan kararları ve mesleki disiplinlerle karşılıklı etkileşim ile ; planlama ilkeleri, ekolojik ilkeler, estetik ilkeler, işlevler ve kullanım talepleri saptanarak önceden belirlenen analitik yöntemlerle değerlendirilerek çeşitli çizim teknikleri veya diyagramatik yöntemlerle planlama sentezine ulaşılarak "MASTER PLAN" hazırlanır. Master Plan ile ; kırsal/ kentsel alan planlaması, rekreasyonel planlama, turizm planlaması, doğal kaynakları koruma planlaması gibi farklı amaçlı

planlama hedefleri ve alanları belirlenir. Master plan düzeyindeki peyzaj planlama çalışmasının yürütücüsü ve sorumlusu PEYZAJ PLANÇISI'dır.

4.2.3. Peyzaj tasarımı

Sürecin peyzaj planlama aşamasında üretilen master plan ile getirilen plan kararlarının mekansal boyutta tasarımıdır. Master planda üretilen kararların bileşenlerine ayrıldığı, çevresel etkenlerle ilişkilendirildiği bir çalışmadır. Mekansal (ekolojik, fiziksel, sosyal, görsel ve estetik) ve kullanım-kullanıcı (işlevler, ilişkiler, istemler) lara ilişkin özellikler objektif biçimde tanımlanır ve bunların olumlu, olumsuz etkileri mekan analizi çalışmaları ile belirlenir. Mekan analiz çalışması değerlendirme aşamasına esas olacak ilkeleri ortaya koyar.

Mekan-kullanım analizleri sonucu elde edilen veriler değerlendirme çalışmaları ile; sonuca ulaşabilmek için çok sayıdaki seçenekleri saptanan ilkeler ışığında ayrımı ve dökümü işlemlerini kapsar.

"Değerlendirme işlemi çoğu kez belirsizlikler içerisinde tutarlı kestirimler yapmayı zorunlu kılar" (Gündüz 1985). Değerlendirilen ölçütler bazı hallerde çatışma içerisinde olabilirler. (Örneğin; görsel yönden üstün özelliklere sahip bir alanın bu amaçla kullanımının yapılanma açısından uygun olmaması gibi) veya planlama ekibindeki plançıların değer yargıları planlama yaklaşımları farklı sonuçların ortaya çıkmasına neden olur.

Değerlendirme aşaması, planlama sentezine ulaşmak için çok sayıda çözüm önerilerini içerir. Karşılıklı

uzlaşma, dengeleme sonucu eliminasyon yoluyla seçenekler azaltılır ve tek bir çözümde karar kılınarak planlama sentezine ulaşılır. Değerlendirme aşaması sonucunda, planlama ana ilkelerinin belirlendiği alan kullanım kararlarının saptandığı ALAN KULLANIM PLANI üretilir.

Peyzaj tasarımı ile kentsel açık ve yeşil alanlar rekreasyonel alanlar, spor alanları, kampus, toplu konut çevresi, karayolu vb. alanlara ilişkin olan kullanım planları hazırlanır.

4.2.4. Mekan tasarımı

Peyzaj tasarımının ileri aşaması olan mekan tasarımı; alan kullanım planları ile üretilen kullanım kararlarının, planlama ilkeleri, ayrıntılı kullanım talepleri, işlevler, tasarım ilke ve elemanları ile ilişkilendirilmesi, planın tanımlanmasına, çözümüne yönelik bir aşamadır. Tasarım, bir amaca yada amaçlar toplamına ulaşmak için gerekli eleman ve araçlar kombinasyonunun düşünsel olarak önceden çözümlenmesidir. Tasarımın ana hedefi (özelliği) fiziksel nesnelere ile sosyal eylemlerin mekanda düzenlenmesidir.

"Tasarım kavramı, yalnızca bir nesneyi biçimlendirme değil, tüm insan, kültür öğeleri ve zaman boyutu ile üretim sürecini de kapsayan bir kavramdır"(Bakan, Konuk 1987).

Gereksinimler, eylemler, davranışlar ile bir bütün olan ile toplumsal-fiziksel çevre sistemi karşılıklı bir etkileşim halindedir. Bu etkileşimden ortaya çıkan tasarım olgusu "planlanmış çevre" yi yaratır.

Sürecin bu aşamasında; alan kullanım planı ile

getirilen planlama ilkeleri, tasarım ilke (Firlik, denge, vurgu, ritm, ölçü, işyevsellik) ve elemanları (form, renk, doku, ölçü) mimarlık ilkeleri, mühendislik bilimleri ve kullanıcı/işveren katılımı gibi bileşenlerin kombinasyonu ile formun yaratıldığı, kullanımların biçimsellik kazandığı ÖNERİ PLAN hazırlanır. Öneri planın tartışılmasından sonra KESİN PROJELER ve son olarak da planlama sürecinin son aşaması ve uygulamaya esas olacak UYGULAMA PROJELERİ hazırlanır.

Proje hazırlama tekniği bölümünde öneri plan, kesin projeler ve uygulama projelerinin hazırlanışı, geniş kapsamlı olarak ele alınacaktır.

4.3. Proje Hazırlama Tekniği

Çerçeve planla başlayan, peyzaj planlama, peyzaj ve mekan tasarımı ile işleyen planlama sürecinin çeşitli çizim teknikleri ile anlatılması, sunumu yani sentezin projelendirilmesi, sürecin her aşamasında farklı ölçekler ve farklı çizim tekniklerini gerektirir. Ancak konunun oldukça geniş kapsamlı ve projelendirme tekniklerinin çok yönlülük göstermesi nedeniyle, bu bölümde ayrıntıyı ve detaylandırmayı içeren -ki aynı zamanda en küçük ölçekteki uygulamaların projelendirilmesini kapsayan- mekan tasarımı aşamasındaki proje hazırlama tekniği geniş kapsamlı olarak ele alınacaktır.

Proje hazırlama tekniğine ilişkin çalışmaları, sorunun (sorun sözcüğünün kullanımındaki amaç, planlama-tasarım sürecini bir sorun çözme eylemi olarak nitelendirmemizden kaynaklanmaktadır.) veya planlama alanının kapsamının ortaya konulması ile başlar. Bu nedenle çalışmalar

iki ana alt başlık altında incelenirse doğru olacaktır. Bunlar; önçalışmalar ve sentez-tasarımın plana geçirilmesi/projelendirilmesi'dir..

4.3.1. Ön çalışmalar

Genel yapı ve kent tasarım alanlarında olduğu gibi, peyzaj planlamada da sorunun doğru çözümü, her şeyden önce sorunun ve bileşenlerinin doğru tanımlanmasına bağlıdır. İşveren olanaklarının belirlenmesi, gereksinim ve istemlerinin saptanması, planlama alanına ilişkin fiziksel ve sosyal verilerin toplanması, çevre ile ilişkilerin kurulması...ön çalışmaların kapsamındadır.

4.3.1.1. Sorun'un tanımlanması (proje: kapsamı)

Proje, planlama sürecinin hangi aşamasından başlayacaktır? Sürecin başından itibaren başlayacağı gibi sürecin diğer aşamalarında da (örneğin; proje daha önce hazırlanmış çerçeve plan, master plan veya alan kullanım planının uzantısı olabilir.) devreye girebilir. Buna göre eğer proje, herhangi bir planlamanın uzantısı değilse, planlama süreci başından işletilerek gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Eğer proje, sürecin her hangi bir aşamasının uzantısı ise, daha önce hazırlanmış olanlar temel olarak alınır. Bu çalışmalar ile projenin çerçevesi çizilir. Proje, Fiziksel açıdan istemleri/gereksinimleri karşılayacak özelliklere sahip midir, yeterli midir? İşlevsel açıdan proje, alanın açıkça belirlenmiş amaçlarla (örneğin; kent parkı, spor merkezi...gibi) kullanımları için midir?

Mevcut kullanımın genişletilmesi veya mevcut planlanmış bir alanın geliştirilmesi midir? Yada alana yeni kullanım ve işlevler getirmek amacıyla mı yapılmaktadır? Soruları ortaya konularak projenin işlevsel çerçevesi çizilmelidir. Estetik düşünceler açısından proje, çevre peyzajı ile bütünleşmekte midir? Bütünleşmiyorsa, bütünleşme önlemleri alınabilir mi? Bütünleşme olanaksızsa alanın istenilen kullanıma uygun olmadığı yolunda uyarılar yapılmalı veya proje kabul edilmemelidir.

Projenin fiziksel, işlevsel ve estetik açıdan çerçevesi çizilip tamamlandıktan sonra , sorunun ortaya konulmasında öncelikle etken olan taraflar; önce istemde bulunan mal sahibi/işveren/yönetici veya yatırımcı, ikinci olarak sorunu çözmekle yükümlü tasarımcı-plancı son olarak da sorundan en çok etkilenen taraf olarak kullanıcının tanımlanması gereklidir. Çünkü bütün bu tarafların sorunun ele alınışında olay bakış açıları, konuya yaklaşımları ve değer yargıları farklılıklar gösterir.

İşveren-Yatırımcı; Öncelikle yatırımlarının en iyi biçimde ranta dönüştürülmesini, yani bireysel çıkarlarını güz önünde tutar. İstemde bulunanın bir kamu kuruluşu olması halinde bile bu girişimlerin politik yada gizli amaçlı(bir alanın başka bir kurum ya da kullanışa tahsis edilmesinin önlenmesi gibi) olduğu gözlenebilmektedir"(Gündüz 1985)

Genel olarak dört ana işveren/ malsahibi/ yatırımcı tipi vardır. Bunlar :

1. Özel: Çoğunlukla istekleri, bahçe ve küçük alanlarla sınırlıdır.(spor kulüpleri, otel, motel, pansiyon benzin istasyonları bu gruba dahildirler).

2. Geliştirici-Yatırımcı: Çoğu kez arazi

spekülatif amaçlarla konut yapımı, iş merkezleri, endüstri ve rekreasyon kullanımları amacıyla arazi kullanma istegidedirler.

3. Kurul: Bir organizasyonun yetkili bir kurulu olabilir (kooperatifler).

4. Kamu: Merkezi yada yerel yönetim yetkilileridir. Okul, hastane, parklar, kamu binaları yeni kentler vb. yapıyla ilgilidir.

İşveren ile ilişkiler, doğrudan kurulabildiği gibi profesyonel danışmanlar aracılığı veya bir komisyon başkanı ile de sağlanabilir. İlişkide, işverenin alan ile ilgisi, (arasisahibi / kullanıcı / kiracı veya geçici kullanıcı...) işverenin ekonomik gücü ve yatırım için ayıracığı kaynağın sınırı ve işletme bakım alanlarının belirlenmesi, tanımlanması gereklidir. Bu arada işverenin kullanımlara yönelik istekleri (Örneğin; yüzme havuzunun kapasitesi, renk, bitki türü, mahremiyet, güvenlik vb..) saptanmalıdır.

Kullanıcı: "Sorunlarına çözüm araştırılan ve uygulamadan doğrudan ektilenecek taraf olmasına karşın tasarım sürecine en az müdahale eden, genelde ortalıkta görülmeyen ve konudan habersiz olan taraftır" (Gündüz 1985). Bu nedenle kullanıcılarla gerekli ilişkilerin kurulması projenin uygulanabilirliğini artıracığı gibi, karşılıklı ilişkiler, sağlıklı plan kararlarının üretilmesinin zeminini oluşturacaktır.

Proje ekibi -tasarımcı: "Girişimci ile kullanıcı arasında bir köprü görevi yaparken her ikisini de tatmin edecek bir sonuç ürün ortaya koymak durumundadır. Tasarımcının yaklaşımının, toplumun sağlıklı bir çevrede gelişmesini amaçlaması, ortaya koyduğu sonuç ürün ile toplumsal

bilgilenme ve eğitime katkıda bulunması, tasarımcının sosyal yükümlülüğünün bir parçası olmalıdır. Bu arada her tasarım ürününün tasarımcı açısından kendi bireysel mesleki birikimi için bir deneye dönüştürülmesi eğilimi de söz konusudur ve bu eğilimin saptırılması halinde sonuç tüm taraflar için büyük bedellere malolabilir" (Gündüz 1985).

4.3.1.2. Veri toplama

Doğal ve elemanlar, sosyo-ekonomik ilişkiler ve görsel değerleri içeren planlama alanına ve çevresine ilişkin veriler sayı ve kapsamca fazla ve karmaşık olabilir. Toplanan verilerin, kullanılacakları ölçeklere ve amaçlara göre farklı nitelik taşıdıklarından neyin/nerede/ne amaçla kullanılacağına iyi saptanması gerekir.

Planlar, haritalar, yayınlanmış bilgiler, kütüphanelerden elde edilecek bilgiler, bakanlık ve diğer kamu kuruluşlarından alınacak bilgi ve dokümanlar ile ön bilgiler derlenir.

Gözlemler, fotoğraflar, ölçme ve testlerle arazide yerinde incelemeler yapılır.

- Gerekli belgelerin derlenmesi:

Arazinin mülkiyet durumu, Alanın kadastro çapı, İmar durumu, İmar hattı belgesi, Hali hazır tescilli harita, plankote, trafo belgesi, otopark belgesi, çeşitli harç ve vergilerin yatırılması.

- Topoğrafik yapı;

Alanın topoğrafik özelliklerinin analizi, eğim analizleri, topoğrafik yapının sunduğu kullanım seçenekleri.

- İklim, mikroklima;

Yağış miktarı yoğunluğu, türü (aylık veya yıllık) etkili rüzgar yönü ve gücü, korunması gerekli yada faydalı rüzgarlar, alan üzerindeki soğuk hava akımı ve don alanları, ilk ve son donlar, sıcaklık farkları(yaz, kış, gece, gündüz), soğuk günler, sıcak günler, nem durumu ve yoğunluğu, bölge projeksiyon iklim etmenlerinin alanda kullanılacak bitkisel ve yapısal malzemeler üzerinde etkileri gibi planlamayı etkileyecek iklim etmenlerinin toplanması.

- Jeoloji ve toprak;

Toprak jeolojisi, sondaj çukurları jeolojisi, profil çukuru durumları, profil çukuru kesitleri (taban suyu derinliği de dahil), taban suyu seviyesi (yaz-kış) ve taban suyu kimyasal özellikleri, toprağın tipi.

- Hidroloji ve drenaj;

Su kaynakları (yazın kuruyanlar da dahil) göller, göletler vb; yüzey suyunun yön ve akışı, alan dren sistemi, taşkın alanları ve geçici taşkınlar.

- Vejetasyon;

Ağaçlar ve önemli çalılar, yasal koruma altındaki mevcut zemin vejetasyonu.

- Doğal yaşam faktörleri;

Doğal yaşam tipi, flora ve fauna özellikleri, flora ve faunanın birlikteliği, doğal yaşamı koruma ve geliştirme amaçlı yasal düzenlemeler.

- Kültürel yaşam özellikleri, gelenek ve görenekler.

- Sanat yapıları, yollar, hizmetler (alt yapı hizmetleri) binaların, yolların, otoparkların, sert zeminlerin, yaya yollarının, kaldırım alanların, duvarların çitlerin, bahçe kapılarının, kanalizasyon ve yüzey suyu drenlerinin, menfez (baca ve yollar) lerin (toprak altı

veya hava hatları), boru hatlarının tanımı; materyala ilişkin bilgiler (daha sonra kullanılabilecekler de dahil), toprak altı (zemin) çalışmaları.

-Kullanıcılarla ilgili bilgilenme;

Kullanıcılara ilişkin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler; kullanıcı gereksinim ve taleplerinin belirlenmesi amacıyla-mülakat çalışmaları; kullanıcıları belirli olmayan veya netleşmeyen kullanımları gelecekteki olası kullanıcıları üzerinde araştırmalar; kullanıcı istem ve gereksinimlerini değerlendirmek ve tasarım çalışmalarında bu yönde aranacak önlemleri ve çözüm yollarını belirlemek.

-Mevcut alan kullanımı;

Survey sırasında hangi alanın ne amaçla kullanıldığı daha sonra kullanımı etkileyeceği düşünülen faktörlerle ilgili toplanmış bilgiler.

-Ulaşım ve iletişim;

Yaya ve taşıtların ana yollarla ilişkileri, yaya yolları , otobüs durakları, demir yolları, hava meydanları (ulaşımdaki kısıtlamalar) . Planlama alanının çevredeki ana ulaşım aksları ile ilişkileri.

-Görsel analizler;

Görsel etki zonu, alan içindeki veya çevresindeki üstün manzara özellikleri ve çirkin görünümüler.

-Kirlilik faktörü;

Alandaki veya çevresindeki, gelecekte etkili olabilecek zorlamalar (Örneğin: Gürültü , kimyasal kirlilik vb.)

-Çevreye ilişkin bilgilenme;

Çevre ile ilgili ulaşım, kentsel-kırsal kullanımlar; çevrenin gelecekteki gelişme ve şekillenışı; çevrede mevcut doğal, yapay engeller; çevrenin planlama

alanı üzerindeki gelecekteki olumsuz etkileri.

Çevredeki yapılaşma, mevcut yapıların mimari tarzlarının değerlendirilmesi; çevrede yapısal ve bitkisel materyalin kullanım olanakları; çevrede arsa ve yapı rant şekli ve değerleri.

-Yasal durum ve planlama görüşleri;

Alan kullanıcıları, sınır komşuları giriş yönleri; aydınlatma vb. ; irtifak hakkı ve aşma (araziden geçme) hakkı; yapı-bina planlarının düzenlenmesi; (yapılaşma oranı, K.A.K.S ve T.A.K.S. durumu) İmar Planı kararları.

Doğal güzelliğe sahip alanlar; bilimsel özelliğe sahip alanlar; koruma alanları; tarihi binalar ve anıtlar; S.İ.T. alanları; Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu izni.

4.3.1.3 Analizler-Mesleki disiplinlerle ilişkiler

Kendi başlarına anlam taşımayan veriler değerlendirilmek üzere ortak ölçütlere göre ayrımları yapılır. Veriler objektif bir biçimde tanımlanır, olumlu ve olumsuz etkiler belirlenir. Karşılıklı etkileşim ve ilişkiler kurulur. Değerlendirme aşamasında esas olacak ilkeler ortaya konur.

Kent plancısı, mimar, mühendis (inşaat, harita, makina, elektrik...) ,ekolog, hidrolog, hostikültürist, sosyolog, ekonomist, hukukçu ... gibi mesleki disiplin uzmanları ile ilişkiler kurulur. Peyzaj Plancısı/Peyzaj Mimari diğer uzmanlarla ilk bilgilenme görüşmelerini yaparak onlarla tasarım ve uygulama özelliklerini, çalışma şekli ve sürelerini koordine eder.

Toplanan verilerin analizi ve diğler mesleki disiplinlerle kurulan ilişkilerde yapılan ön çalışmalarda projenin yaklaşık maliyetinin de analizi yapılır. Yapı yaklaşık maliyeti analizi için Peyzaj Mimarisi Derneği ve Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı tarafından hazırlanan Peyzaj Mimarlığı Hizmetleri Projeleendirme ve İhale Dosyası Hazırlama ve Kontrolluk Hizmetleri Şartnamesinden yararlanılabilir.

4.3.1.4. Değerlendirme

"Bu aşamada tasarımcı, analizleri yapılan verilerin bileşenlerini birlikte değerlendirip optimum çözümü bulacaktır. Değerlendirme çalışmaları ile bir sonuca ulaşabilmek için sonsuz sayıdaki seçeneğin, saptanan ilkeler ışığında elemeyi amaçlar. Bu eleme sırasında aynı sorun için tasarımcıların farklı değer yargıları ve kabulleri farklı sonuçların çıkmasına neden olur.

Değerlendirme işlemi, çoğu kez belirsizlikler içerisinde tutarlı kestirimler yapmayı zorunlu kılar. Değerlendirilen ölçütler bazı hallerde çatışma içerisinde olabilir (Uygun manzaranın, uygunsuz yerde olması gibi) . Bu durumlarda tasarımcı değer yargıları, müşteri ve kullanıcı isteklerinin de göz önünde tutarak sonuç ürünü ortaya çıkarır" (Gündüz 1985).

Değerlendirme çalışmalarında projenin kapsam ayrıntı ve karmaşıklığı oranında gelişmiş sistematik yaklaşımlardan yararlanılması gereklidir. Diyagramlar veya diğler tekniklerle yapılacak planlama çalışmaları programlanır. Program işveren ve planıcı olanaklarıyla karşılaştırılır. Yapılabilirlik araştırması ile birlikte

değerlendirme raporu hazırlanır. Ön çalışmalar (survey-makro ölçekte kaynak analizi) ile; analizi ve değerlendirilmesi yapılan veriler planlama alanının kapsam ve ölçeğine göre 1/1 000, 1/500, 1/200 ölçeklerde çeşitli çizim teknikleri kullanılarak diyagramatik gösterimlerle analiz çalışmaları tamamlanır.

4.3.2. Sentez-tasarımın plana geçirilmesi

Tanımlama, çerçeve çizme, veri toplama, analiz ve değerlendirme çalışmaları sonucu, sonuç ürün planlama sentezi ortaya çıkar.

Bu aşamada yapılan çalışmalar, uygulama projelerinin hazırlanmasına geçilmeden önce, ön çalışmalar (hazırlık çalışmaları) iş aşamasında belirlenmiş, yorumlanmış ve değerlendirilmiş bilgilerin projede yansıtılması amacını taşır (analizlerin sentezidir).Tasarım plana geçilmeden yapılan ön çalışmalar bu nedenle zorunludur.

Ekonomik, sağlam, güvenli, kullanışlı, estetik, çevresiyle uyumlu tesislerin gerçekleştirilmesi amacıyla uygulama projelerinin hazırlanmasına geçilmeden önce ön çalışmalar sırasında belirlenmiş ihtiyaç programının işlem şemasının, alan, alt yapı, iklim, imar durumu (yasal durum), doğlyapı, çevre düzeni, işveren istekleri vb. verilerin ve planlama ekibinin aldığı kararların kesinleşmiş olması gereklidir.

Planlama sentezinin başarılı olabilmesi için gerekli ve zorunlu verilerin projenin şekillenmesi üzerindeki etkilerini şöyle özetlemek mümkündür:

- Arazinin form ve doku yönünden, görünür jeolojik yapısı (topoğrafik, jeomorfolojik yapı); planlama alanı ile çevresinin, görsel değerler açısından ilişkisi ve

planlama alanı ile çevresinin fiziksel ve ekonomik açıdan ilişkisi yönünde şekillenmeyi etkiliyecektir. Arazi plastiği üzerinde görsel değerlere erişme veya işlevsel amaçlı yapılacak değişimlere uğratmanın yasaklayıcı maliyetlere erişmesi sağlanmalıdır.

- Arazinin jeolojik yapısı; Arazinin görünür yapısına ilk bakıldığında gerçekleştirileceği sanılan müdahaleleri, alt yapının olanaksız kılması söz konusu olabilir. Arazinin alt yapısı aynı zamanda bitki örtüsü çözümünü de etkileme durumunda bulunabilir.

- Bitki örtüsü; Mevcut bitki örtüsü oluşturulacak bitkisel dokunun belirlenmesinde plancıya büyük ölçüde yardımcı olabilir.

- Alanı etkisi altında bulunduran makro ve mikro iklim özellikleri; İklim etmenleri plancıya şu açılardan yön verecektir; Birincisi, iklimin istenen etkilerinden yararlanılmasını engelleyecek çözümlere gidilmesini önlemek. İkincisi, iklimin istenmeyen elemanlarına karşı önlemleri yapı ölçeğinden daha yukarı ölçeklerde başlatılmak. Üçüncüsü, mevcut tasarlanmış arazi yapısı ve bitki örtüsünün sürekliliğini sağlamak.

- Tasarlanmış peyzaj elemanları ve bileşenleri doğal peyzaj içerisinde yer alacak insan yapısı elemanlar ve bileşenleri, yapılar, yollar, aydınlatma elemanları, oturma, dinlenme ve ilişkili eylemlerin yerine getirilmesinde yararlanılacak gölgelikler, pergola, masa, bank, çeşme vb. Çevre donatı elemanları hakkında yeterli bilgilere sahip olunması. Gerek söz konusu elemanların görsel değerlerinden doğal peyzaja entegre olması, gerekte ilk maliyet, bakım ve işletme maliyetlerinin, yasaklayıcı düzeylere erişmesinin önlenmesi bakımından zorunludur. Bütün

bunların yanı sıra peyzaj tasarımı ile, trafik gürültüsünü önleme, yoğun kent kesimlerinin, doğal aydınlatma koşullarını düzenlemek vb. olanaklar arasındadır.

- Toplumun kültürel özellikleri, gelenekleri konusunda özel çaba harcanmalıdır.

Sentez çalışmaları başlangıcında planlama (proje) ekibinin yapacağı çalışmalar ana hatları ile şöyle özetlemek mümkündür: ,

- Peyzaj tasarımı yapısal tasarımla birlikte yürüyorsa, alan kullanım planının kadastro sınırları ve imar durumu verileri ile ilişkisinin uygunluğunun saptanması.

- Alanın, doğal-fiziki yapısı ile ilgili özelliklerin (jeolojik, jeomorfolojik, topoğrafik, taban suyu, toprak özellikleri... gibi) tasarıma yansıtılması ve gerekli önlemlerin alınması.

- İklim verilerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi (sıcaklık, nem, rüzgar, güneşlenme faktörlerinin analizi ile uygun çözümlere gidilmesi. Örneğin; spor alanlarının kuzeyle 8-10 dereceli açıyla yerleştirilmesi, rüzgarın olumsuz etkilerine karşı önlemlerinin alınması, gölgelik, pergola, yerlerinin yön özelliklerine göre yerleştirilmesi gibi) iklim özelliklerine göre alınan önlemlerin saptanması, tasarıma yansıtılması.

- Çevre ile ilişkiler ve çevre faktörlerinin incelenip projeye yansıtılması (olumlu çevre faktörlerinden yararlanma, görsel açıdan üstün özellikler veya güzel görüş olanağı sağlayan çevreden yararlanma, güzel görüş alanlarının yaratılması, olumsuz çevre özelliklerinin çirkin-görünüş, gürültü, toz vs. nin giderilmesi çevre ile uyumlu ve doğal özelliklerden maksimum yararlanma çözümlerine gidilmesi).

- Alt yapı ve mühendislik hizmetlerine ilişkin

verilerin değerlendirilmesi, önlemlerin alınması tasarıma yansıtılması (Yüzel drenajının ve pis su dışarjının çözümü, kentsel alanlarda kanal şebekeleri ve bilgilerin fen işlerinden temini; kanal bağlantı verilerinin kot, ölçü, kapasite ve diğer özelliklerinin belirlenmesi ve projeye yansıtılması, elektrik, su, havagazı, telefon vb. gibi bilgilerin temini ve projeye yansıtılması).

- Yapısal kullanımlar ve çevre donatı elemanlarının da kullanılacak malzemelerin belirlenmesi ve mahal listesinin hazırlanarak malzeme özelliklerinin tasarıma yansıtılması. Kitleesel ve işlevsel bitkilendirme ile ilgili ilke kararları getirmek. Rekreatyoneel aktivitelerin standartlarına ilişkin bilgilerin derlenmesi ve gerekli önlemlerin projeye yansıtılması.

- Yapısal kullanımların strüktürel ve konstrüktif özelliklerinin belirlenmesi ve tasarıma yansıtılması.

- Müşteri ile birlikte saptanmış ihtiyaç programının tasarıma yansıtılması.

- Ön proje çalışmalarına ilişkin yazılı bilgileri içeren "Açıklama raporunun hazırlanması"..

- Ön projeye ilişkin çizimler ve yazılı dökümanların, ilgili mesleki örgütün (Örneğin; mimarların hazırladıkları ön proje çalışmalarının mimarlar odasının onayına sunulması gibi.) onayına sunulması.(ancak şu anda Ülkemizde peyzaj mimarlığı hizmetlerine ilişkin mesleki örgütlenmenin var olmadığını belirtmek gerekiyor.)

- Proje;

. Turistik tesislerle ilgili ise, "Kültür ve Turizm Bakanlığının",

. Sanayi tesislerinin çevre düzenlemesine ilişkin ise, "Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın" olurunun alınması.

.Doğal, kültürel ve tarihsel koruma ve sit alanlarına ilişkin ise Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kurulları vigeesi alınmalıdır.

Sentez öncesi çalışmalar ve sentez çalışmalarının başlamasıyla birlikte şekil belirlemeye başlar. Sap-tanan kullanımlar, veriler, işlevler doğrultusunda plan-lama ilkeleri oluşur. Planlama ilkeleri ile tasarım ilke ve elemanları kombinasyonu ile kullanımlara uygun alan-lara form (biçim kazandırma çalışmaları-eskiz projele-rin hazırlanması-başlar. Kullanımlar arasında ilişkiler kurulur. Yatay ve düşey sirkülasyon hatları ile kullanım-lar arasında bağlantılar oluşturulur. Giriş-çıkışlar iş-levsel amaçlı kitlesel bitkilendirme alanları...gibi, ça-lışmalar ile tasarımın ana hatları belirginlik kazanma-ya başlar. Bu çalışmalar, planlama alanının büyüklüğüne ve özelliklerine göre 1/1 000, 1/500, 1/200 ölçeklerinde ÖN PROJE olarak (Çeşitli çizim teknikleri kullanılarak grafiksel bir anlatım-sunu- niteliğinde) üzerinde açık-layıcı çizimlerin ve yazıların bulunduğu, ayrıca pers-pektif görünüm ve kesitlerle zenginleştirilerek hazırla-nır.

4.3.2.1. Kesin proje çalışmaları

Sentez çalışmaları ile hazırlanan ön projenin işveren tarafından onaylanmasından sonra, uygulama pro-jelerinin hazırlanmasına başlamak için gerekli araştır-ma, bilgilenme ve etütlerin tamamlandığı ve bunların ana hatlarıyla ön projeye yansıtılmasından sonra, veri analiz-lerinin, kullanıcı isteklerinin, revizyonlar kullanım de-ğişiklikleri kullanım alanlarındaki standartlarla ilgili

değişimler, planlama ilkelerinin ve tasarımcının yetenek ve inisiyatif gibi bileşenlerin sentezinin uygun çizim tekniği ile projeye yansıtılması ile kesin proje hazırlanır. Kesin proje çalışmalarını ana çizgileri ile şöyle özetlemek mümkündür:

-Mekanlarının oluşturulması,

Ön projede önerilen kullanım kararlarına biçim kazandırma çalışmaları ile açık ve yapısal elemanlar oluşturulur. Eğer proje, bina ve/veya mühendislik yapılarını içeriyorsa;

.Bireysel yapıların mevcut topoğrafya, eşyükselti eğrileri (konturlar), ağaçlar ve diğer bitki örtüsü, drenaj deseni, çevreleme, barınak ve perdeleme ile bağlantılı olarak konumunun dikkate alınması,

.Yapı veya yapı gruplarının dış mekanlar oluşturacak uzak ve yakın görüş olanağını sağlayacak, rüzgar tünelleri, don cepheleri oluşturmayacak şekilde birbirleriyle ilişkilendirilerek yerleştirilmesi,

.Dış mekan kullanımları ile kullanım aktiviteleri arasında ilişkilerin kurulması, çatışan işlevlerin çözümlenmesi , oluşturulacak mekanlardan maksimum faydalanma olanaklarının yaratılması gereklidir.

-Sirkülasyon

.Alanın incelenmesi; zonlar, bireysel yapı birimleri ve ana giriş arasında araç ve yaya karakterleri, akış hacmi, yoğunluğu, ile ilişkiler kurulmalıdır.

.Yatay trafik kanalları için form seçimi örneğin toprak seviyesi, yeraltı veya üst geçit durumundaki yollar, aynı özellikteki patikalar, kaplanmış alanlar...

.Kavşak ve dönemeçler belirlenir,

Statik alanlar; otopark alanları, yükleme

yerleri gibi,

.Trafik hatlarının ölçülerinin belirlenmesi bu amaçla akış yön, kavşak kapasitesi acil kullanım zorunlulukları, yükleme boşaltma kontrol noktaları dikkate alınmalı.

.Kontrol elemanları; örneğin, yüzey sınırlamaları, perdeleme elemanları, parmaklıklar, kapılar, açılır kapanır bariyerler, babalar, sinyalizasyon ve uyarılar düşünülmelidir.

-Görsel ilişkiler

Düşey ve yatay görüş perspektifleri analizi ile; yakın çevredeki temel peyzaj elemanları (güzel manzara, anıt, sanatsal değeri olan mimari yapılar vb.) görsel olarak ilişkilendirilmelidir. Bu amaçla uzak ve yakın manzara ilişkileri gözden geçirilmelidir.

.Olumsuz çevre etmenleri ile (gürültü, çevresel olumsuz etkiler gibi) ilişki koparılmalıdır.

.Görsel yönden gizlilik ve süpriz etkiler dikkate alınarak uygun gelişimler sağlanmalıdır.

-Arazi biçimlendirme (Grading), arazi plastiği değişimleri:

"Arazi biçimlendirme çalışmaları alanın üç boyutta plana yansıtılması amacını taşır. Arazi biçimlendirme -Arazi plastiği değişimleri çalışmaları ile: görsel olarak monoton bir yapı bir dizi ilginç ve zarif bir çevreye dönüştürülebilir. Dağlar, tepeler, eğimli alanlar, göller ve göletlerden amaçları doğrultusunda yararlanılır yada bu gibi plan elemanları yeniden yaratılır.

Düzenlenmiş bir arazi formu;Çevredeki doğal arazi formunun benzeri yada özenle düzenlenmiş gelişkin birörneği olarak ortaya konabilir.Bir alan içinden

geçen bir dere yada akarsu, önüne bent yapıлып genişletilerek gölete yada ilginç kavislerle akışı geliştirilen yatağı üzerinde oluşturulan çavlanlar ile özenli bir çevrenin yaratılması sağlanabilir.

Arazi formlarının geliştirilmesi alana, yeni ruh, hüviyet ve kullanımlar dizisi kazandırmayı amaçlar" (Başal 1985).

Kullanım amaçları ve işlevlerine göre yüzeye uygulanacak işlemler ve yüzeyin cinsi (sert zeminler, çim yüzeyler, yarı sert zeminler... gibi) konularında ilke kararları getirilir

-Grading ile fonksiyon yaratma ve estetik yönden çok yönlü çalışmalar yapılır.

-Kuşatma-çevreleme;

Kuşatma (çevreleme) gereksinimi gözden geçirilir. Fiziksel-görsel engeller, yasal engeller, gizlilik, güvenlik, kontrol, iklim engellemeleri...vb.

-Çevre donatı elemanları;

Çevre donatı elemanları, ihtiyacı, kullanım özellikleri, biçimleri, yerleri düşünülür . İşlevsel estetik kullanım amaçları saptanır, diğer kullanımlarla ilişkileri belirlenir.

-Bitkilendirme (mekansal-kitlesel-işlevsel)

Mekânı çevrelendirme, mekanları ayırma, yapılar-kullanımlar arasında ilişki sağlama, gölgeleme, rüzgar-toz, gürültü, perdeleme gibi işlevsel ve estetik amaçlı bitkilendirme çalışmaları yapılır. Bitkilendirmenin biçim ve yoğunluğu (koruluk, genel ağaçlandırma, siper, perde, yol ağaçlaması, grup-soliter-sıra ağaçlamaları, çim yüzeyler, yer örtücüler, çiçekler...vb.) belirlenir.

Kesin proje (tasarımın plana geçirilmesi)

çalışmaları ile;

- Genel olarak tasarım aşamasında gerçekleştirilen incelemelerin, analizlerin kesinleştirilmesi amacıyla yapılan çalışmalardır ve tasarım aşaması (Ön proje çalışmaları) çalışmalarının tümünü içerir.

- Tasarım aşamasında belirlenmesi mümkün olmayan özellikler bu aşamada kesinleştirilir.

- Tasarım aşamasında önerilen yapısal ve bitkisel malzemeler ve imalatlar, aynen yada değiştirilerek kesinleştirilir.

- Yapısal kullanımlarda kullanılacak strüktürel ve konstrüktif yapılm teknikleri belirlenir.

- Tasarım aşamasında yeterince değerlendirilmeyen yada tasarıma yansıtılmayan veriler bu aşamada değerlendirilir.

- Yapısal kullanım standartları ve ölçüleri kesinleştirilir.

Tasarımın plana geçirilmesi (Kesin proje çalışmaları) planlama alanının büyüklüğü ve özelliğine göre genellikle 1/500, 1/200, 1/100 ölçeklerinde çizilir. Uygulama projesine temel olacak tüm bilgileri ve çizim tekniklerini içerir. (Bu planlar, kesin plan, ana plan,olarak tanımlanırlar). Bunlar ;

- Planlama alanının onanmış ön projesine göre alan üzerinde tasarımın en son çözüm şeklini ortaya koyan projelerdir.

- Bitki örtüsünün genel karakterini, yapısal elemanların özelliklerini belirtir.

- Etken rüzgar, manzara, güneşlenme ve kuzey yönü aynı yerde toplu olarak gösterilir.

- Mevcut duruma göre, korunacak yada kaldırılacak

yapı ve fiziksel unsurlar gösterilir.

- Açıklayıcı rapor hazırlanır. Bu raporda, işveren tarafından verilen kesin ihtiyaç programı, alan ve doğal verilerinin konumunun tasarlanmasının ele alınış biçimi, değerlendirilişi belirtilir.

Ön proje çalışmaları sırasında araştırılarak belirlenen tüm özellikler, koşullar, kısıtlamalar ve olanakların değerlendirilmesi, tasarıma yansıtılma şekli ayrı ayrı belirtilir. Bu projenin ekonomisi, maliyet tavanı, kullanılacak yapısal teknikler hakkında bilgi verilir, seçilen malzeme ve özellikleri belirtilir. Genel peyzaj planlama ile maliyet tavanını uygun yönde çözümü hakkında geniş bilgi verilir. Kullanımlar, özellik gösteren donatılar ve ekipman için açıklamalar yapılır, tercih nedenleri açıklanır.

4.3.2.2. Uygulama projesi çalışmaları

Tesisin (projenin) uygulanabilmesi için projenin tüm yapısal ve bitkisel uygulama özelliklerini ve ölçülerini, tesiste yer alan tüm donatım sistemlerinin projeyi etkileyen bütün elemanlarını, sistem detaylarının ve imalatlarla ilgili tüm bilgileri ve referansları, montaj özelliklerini içeren gerekli tüm ölçülerin ve malzemelerin yazıldığı, büro ve şantiyelerde her türlü yapım ve imalat aşamasında kullanılabilecek tınelikte ve yeterlilikte kolayca anlaşılabilir çizim teknikleri ile hazırlanmış projelerdir.

Uygulama projesi, koordinasyon projesidir. Dolayısıyla, projede yer alan tüm işlemler, bileşenler, donatımlarla ilgili bilgilerin referans ve kotlarını içerir. Mimari, statik, inşaat, tesisat, makina, elektrik mühendisleri

yada diğer teknik uzmanlar tarafından hazırlanmış projelerde, uygulama projesinde şematik olarak gösterilir.

Uygulama projesi, tesiste kullanılan tüm imalat ve malzemelerin kullanıldığı yerleri, birleşme şekillerini biçimlerini ve özelliklerini yansıtır. İlgili sistem ve montaj detaylarıyla imalat detaylarının referanslarını içerir, imalat pozlarını belirler.

Arazi biçimlendirme, arazi islahı, bitkisel düzenlemeye ait materyallerle ilgili açıklamaları içerir.

Uygulama projesi çalışmaları; yapısal uygulama projeleri, grading plan, ölçülendirme projesi, tesisat projeleri, detay projeleri, teknik rapor, metraj-keşif ve şartname hazırlığı çalışmalarını kapsar.

E. YAPISAL UYGULAMA PROJELERİ :

Kesin projenin ayrıntılı ve detayları refere eden uygulamaya dönük şeklidir. Kesin proje ile aynı ölçekte yada büyütülerek ele alınıp geliştirilmesi ile üretilir. Kesin projede istenilen değişiklikler yapıldıktan sonra ele alınıp geliştirilir. Planlama alanının büyüklüğü ve özelliğine göre; 1/200, 1/100 ve 1/50 ölçeklerinde hazırlanır. İçerik bakımından;

- Alanın mevcut özellikleri (yüzeyin cinsi ve özellikleri, döşeme, yapılar, mevcut bitki örtüsü).

- Mülkiyet sınırları (ilişkileri ve mesafeleri ile) geçiş hakları,

- Sondaj yerleri, profil çukurları,

- Yol parkinaj ve servis alanlarının yerlerini,

- Bina ve diğer yapısal elemanları kapsar.

Yapısal uygulama projeleri, grading ve ölçülendirme planları ile birlikte de hazırlanabilir.

II. GRADING (ARAZİ BİÇİMLENDİRME) PLAN :,

Peyzaj mimarlığının temel ve teknik yönü olan grading yada peyzaj mühendisliği; planın araziye aktarılması olarak mekanın üç boyutta oluşumunda gerekli tüm çalışma ve uygulanan yöntemleri kapsar. Böylece mevcut arazinin yeniden şekillendirilerek, planlamada fonksiyonların ve sirkülasyonun kolaylaştırılıp rahatlaması sağlanır. bu nedenle arazinin biçimlendirilmesi ve yapım teknolojisinin bilinmesi, planlama ve uygulamanın başarısı bakımından zorunludur. Verilen yada ihtiyacı duyulan yükseltilerin (kotların) plan üzerine uyarılma ve ilişkilendirilmesi yapılarak araziye aktarılması (aplikasyon) sağlanır. Ayrıntıya inen çalışmalarda yapısal elemanlar ve mimari ile açık alan ve arazi arasındaki ilişkiler kurulup seviye farklarının giderilmesi yada bu farklı seviyelerin birbiri ile en uyumlu biçimde bağlanması sağlanır. Yapı ve açık alan arasındaki ilişki, görsel olduğu kadar fonksiyona da gereksinim duyar ve birbirini tamamlar (Başal 1985).

"Arazi ve yapısal elemanlar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde ilke olarak iki seçenekten biri benimsenir. Arazi, mimari ve mühendislik gereksinimler doğrultusunda değişime uğrattılıp yeniden şekillendirilir, yada yapısal elemanların yerleşiminde arazi formu esas alınıp, yapısal gelişmelerin araziye uyumları sağlanır (Başal 1985).

Verilen topoğrafik bir yapı üzerine, hazırlanan alan kullanım planının aktarılması işlemi yanı sıra plan elemanlarının araziye yerleştirilebilmesi için zorunlu arazi değişikliklerinin (Grading) yapılması; peyzaj mimarının tartışılmaz hüneri ve başarısının sırrıdır. Sadece yapıların çevre ile uyumlarını sağlayıp, bağlantıları kurmak değil; dış mekan kullanımlarının oyun alanları, su yüzeyleri

teraslar, park yerleri ve iç bağıntılar gibi) planlanıp yerleştirilmesi çalışmalarını da yürüterek ayrıntıları hesaplamaktadır.

Bütün bu çalışmalar; eğim yüzdesi temel derinliği, toprak karakteri ve yapısı ile drenaj gibi konularda getirilmesi ölçüt sınırları (standartlar) içinde gerçekleştirilmek zorundadır.

Peyzaj Mühendisliği yapısal gelişmeler yanında çalışmaların ekonomik boyutunu belirler, mevcut koşullara duyarlılığın giderilmesi yada azaltılmasında gerekli önlemleri alır.

Grading (Arazi biçimlendirme) projeleri hazırlama çalışmalarında;

-Arazi biçimlendirme, dikkate alınması gereken yapısal özellikler (giriş çıkışlar düşey sirküle elemanları, sportif tesisler, havuz, seyir terasları, tre-tuar, alt üst geçitler vb.) düşünülmelidir.

-Arazi biçimlendirilmesinde mevcut topoğrafya dikkate alınmalıdır.

-Yeni arazi biçimi, belirleyici yol eğimleri zorunlu seviye değişiklikleri, yapıların oturduğu düzlemlerin ilişkilendirilmesi, yüzey akışının denetlenmesi , güzel görüşü açma, çirkin görüşü kapama , düz alanda ilgi çekici değişiklikler yaratma gibi çalışmaları içermelidir.

Arazi biçimlendirme, yeni belirlenecek seviyelerin (kontların) eski duruma olabildiğince yakın olmasını sağlamalıdır. Aslında kent dışındaki alanlarda mevcut arazi formu doğal drenaj sistemi, gelişmiş toprak profili flora ve faunası ile ekolojik yönden dengeli bir yapı gösterir. Bu yapının korunması ancak başarılı bir grading

çalışması ile olanaklıdır.

-Arazi biçimlendirilmesine olumlu yaklaşılmalı, aşırı makina kullanımından kaçınılmalıdır. Makina ile şekillendirmede toptan bir değişim söz konusudur. Ancak çok ince detayların oluşturulması ve ince tesviyelerde insan gücüne gereksinim kaçınılmazdır.

-Üst toprak, arazinin herhangi bir yerinde toplanarak korunmalı, temel grading işleminden sonra serilerle değerlendirilmelidir.

-Grading işleminde kazıdan çıkacak toprak miktarı ile dolgu hacimleri eşitlenecek biçimde planlama geliştirilmelidir.

Grading planları, arazi yüzeyindeki üç boyutta değişimlerin üzerinde gösterilip hesaplandığı teknik dö-kümanlar ve araçlardır. Ayrıntılarındaki sadelik, anlaşılabilirlik uygulayıcıya kolaylık sağlayacaktır.

Grading planları, tesviye eğrileri, yükseltideki değişimleri belirtir. Ölçeğe bağlı olarak izafi yükselti-ler (eş yükselti eğrileri) ile açıklanır. Mevcut durumu açıklayan eğriler kesik çizgilerle (---), yeni arazi formunu gösteren değiştirilmiş eğriler ise koyu çizgilerle gösterilir. Planlama alanı içerisindeki mevcut yapılar ve kotları belirlenmiş röper yada başlangıç noktaları, tüm plan elemanları ile ilişkilendirilir. Bu amaçla hazırlanacak kesitlerde; mevcut ağaç ve tasarlanan yapı ve yollar sınır yada duvar kotları, göller ve doğal yükselti-ler, mevcut ve yeni tesisat hatlarının yeraltındaki durumlarının gösterilmesi, arazinin yeni şeklini kazandırma işlemleri sırasında ortaya çıkabilecek sorunların baştan çözümüne yardımcı olacaktır. Bir maket üzerine bu durum ve düşüncelerin aktarılması alanla ilgili gelişmelerin üç

boyutta görünür olması ve çözümlere yardımcı olması yönünden yararlı olacaktır.

Arazi biçimlendirme (Grading) planları içerik bakımından;

- 1- Mülkiyet sınırları,
- 2- Değişim sınırları,
- 3- Mevcut tesviye eğrileri,
- 4- Nokta elevasyonları,
- 5- Tasarlanan arazi formu
 - . Yüksek, alçak noktalar ve kenarlar,
 - . Değiştirilen arazinin nokta kotları,
 - . Yaya girişleri ve bitişlerinin kotları,
 - . Rampa, basamak ve duvarların alt ve kotları,
- 6- Mevcut yapılar,
- 7- Zarar gören ağaçlara uygulanacak işlemleri

kapsar.

III. ÖLÇÜLENDİRME PLANI :

Ölçülendirme planları, ulaşım ve dolaşım sistemleri ile tüm plan elemanlarının araziye aktarımı için gerekli ölçüleri içeren planlar olarak hazırlanırlar. Alanın hazırlanmış plankote ve/veya halihazır haritasında kullanılan ölçme teknikleri ve mevcut röperler esas alınarak ölçülendirme planları hazırlanır.

IV. BİTKİSEL UYGULAMA PROJELERİ:

Planlama alanına ilişkin bitkisel tasarım projeye yansıtılır. Arazi ıslahına, bitkisel materyale ilişkin tüm bilgiler, kullanılacak bitkisel materyalin yerleri, (tam ölçüleriyle) sayıları, özellikleri belirlenir.

Plantasyon planları içerik bakımından;

1. Sınırlar, yapılar, yollar,
2. Mevcut bitkilerin yer ve büyüklükleri,

3. Kaldırılacak bilgiler,
4. Ağaç, ağaçcık ve çalılıkların yerleri, tipleri, miktarları (gerekliyorsa bağlantı çizgileri),
5. Parsellerdeki küçük bitkilerin m²'ye adet olarak miktarları,
6. Tohum ekimi yapılacak alanların ölçümleri (üst toprak dolgusu gerekip gerekmediği),
7. Lejant, bitki listesi ve anahtarı kapsar.

V. TESİSAT PROJELERİ

Planlamaya katılan diğer meslek disiplinleri (mimar, inşaat, elektrik, makina vb.) ve/veya birlikte hazırlanan projeler içerik bakımından;

1. Sınırlar, yapılar, yollar
2. Mevcut tesisatın doğrultuları kotları ve niteliği
3. Tasarlanan tesisat (ana sistem ve lateralleri ile birlikte)
 - Su borusu çapları, materyali, su saati, walf, hidrant, dren kanalı vb.
 - Gaz borusu çapı, materyal, saat, walf, çıkışlar, ana bağlantılar
 - Elektrik (trafodan alınış), saat şarteri, anahtarlar, aydınlatma elemanları direkleri, yerleri ve tipleri, yükseklikleri, aydınlatma elemanlarındaki güç
 - Paratoner ve ilgili tesisat
 - Drenaj (pis su ve temiz su) sistemi gibi ayrıntıları kapsar.

VI. DETAY PROJELERİ (Detaylandırma)

Uygulama projesi çalışmalarını ile birlikte yürütülen, Grading ve ölçülendirme planlarına uygun olarak hazırlanan, projenin uygulanabilmesi için ayrıntılarla

ilgili tüm elemanlarla ilişki ölçü, malzeme ve tüm referansların belirtildiği yapısal çizimlerini içeren detaylandırma projeleri çalışmalarını aşağıda belirlenen çalışmalarını kapsar. Bunlar:

a. Yüzeyler (zemin)

-Sert zeminler:Üzerinde otoların veya yayaların yürüyeceği veya yürünmenin üstlenmediği sert zeminler için materyal seçimi ve yapısal detayları.

-Yumuşak zemin: Yumuşak zeminin oluşturulması için materyal seçimi ve konstruktif çözüm.

--Kavşaklar:Her zemin materyalinin bitişikteki zeminle bağlantısının düşülmesi.

-Hangi yüzey materyalinde kenar inceltmeye hangisinde kenar korumaya gerek olduğu dikkate alınmalıdır.

b. Seviye değişiklikleri

-Konstriktif çözüm, seviye değişikliği yönteminin seçimi, rampa ve basamakların tesbiti,

-Drenaj ve yüzey akışı drenajı ile ilişkili olarak seviyelerin ayarlanması,

-Eğim yüzeyleri:Eğimli yüzeylerde seviye değişikliği, rampa, şev tahkimi duvar.

c. Çevreleme

-Konstriksiyon, çevrelemenin şekli (duvar, çit... vb.)

-Eğim: Arazinin eğimi dikkate alınarak çevreleme oluşturulması

-Yan yana dizilişte bir konstriksiyondan diğerine geçiş detaylandırılmalı

-Mekan ayırma

-Bitkisel çevreleme

b. Barınaklar

-Konumu: Seviye farklılıkları da dikkate alınarak barınakların kesin yeri tesbit edilir.

-Kullanılacak malzeme: Fonksiyonu, dayanıklılığı, formu, renk vb. özellikler irdelenmeli.

-Konstrüksiyon: İmalat, hazır prefabrik eleman kullanma olanakları.

e. Çevre donatım elemanları

-Odak noktaları, çeşmeler, heykel, bitki kapları, işaret-bayrak direkleri vb. için yer seçimi için ve konstrüksiyon veya satın alma olanakları.

-Alanda kullanılan mobilya: Oturma yerleri, masalar, çöp kutuları, pano, aydınlatma elemanları vb, için konstrüksiyon ve imalat olarak seçilir.

Biçimi: Mevcut kullanılabilecek olan fonksiyon ve görünüşe göre biçimi kararlaştırılır.

Konstrüksiyonu: Kazı ve dolfu metodunun seçimi, konstrüktif çözümlerin belirlenmesi.

-Su temin olanakları, doldurma ve boşaltma sirkülasyonu, havalandırma, doğal denge bakım.

-Kaya bahçesi çalışmaları: Alanın doğal veya yapay kayalık için uygunluğunun incelenmesi, kayanın tipi, yeri, biçimi, yapım tekniği, seviye farklılıkları düşünülmelidir.

f. Hizmetler

"Aşağıda belirtilen konular uzmanlara danışılmalı ve birlikte çözümler getirilmelidir.

-Drenaj;

.Yüzey drenajı ile ilgili çözümler

.Yüzey drenajının yer altı drenajına bağlanmasına ilişkin çözümler

.Diğer drenaj sistemlerinin yüzeye olan

ilişkilerinin çözümlenmesi

-Su; mevcut su kaynakları, çeşme, havuz, sulama vb. için su gereksinimi, dolaşım sistemi gibi konulara ilişkin uygun çözümler

-Elektrik; aydınlatma ve diğer gereksinimler için elektrik ihtiyacının belirlenmesi, yer altından ve yer üstünden geçecek iç dolaşım sisteminin hazırlanması

-Telefon; telefon ihtiyacı, telefon kabinelerinin yeri ve miktarı belirlenmelidir.

Diğer hizmetlerin yapısal kullanımlarla olan ilişkisi ve peyzaj düzenine olan etkileri düşünülmelidir.

g. Bitkilendirme (yapısal olmayan)

- Mevcut bitki örtüsünden yararlanma olanakları

- Alanın ekolojik verileri ve uygun bitki türü

seçimi

- Tasarım amacına uygun formlarda bitki türle-

rinin saptanması

- Göz seviyesinden aşağıdaki (çim, yer örtücü-

ler, çalılar) ve yukarıdaki (büyük çalılar ve ağaçlar)

bitkilerin amacına uygun olarak kullanımı

- Bitkilerin yetiştirme ve bakım olanaklarının

incelenmesi... gibi konular düşünülmelidir.

Detay projeleri, 1/50, 1/20, 1/10, 1/5, 1/2, 1/1, ve 2/1 gibi ölçeklerde hazırlanır.

Peyzaj projelerine ilişkin mimari detaylar ile mühendislik hizmetlerinin yapımı için gerekli ayrıntıların belirli bir düzen içerisinde verilmesi gereklidir.

Genel çizgileriyle peyzaj planlamada gerekli yapı ve ayrıntıların dizini şöyle verilebilir:

1. Büyütülmüş bloklar (bölümlere) ait plan ve detaylar

- Kullanım yeri adı,
- Yüzey şekli ve ölçülendirilmesi,
- Bitkilendirilmiş hali,
- Ana planla bağlantıları,
- Tüm açıklama ve ölçülendirme içerir.

Bu bölümle ilgili, tüm detaylar ve detay açıklamaları, aynı pafta düzeni içerisinde yapılır.

2. Yol ve tesisat detayları

3. Konstrüksiyon detayları;

Konstrüksiyon detayları aşağıdaki ayrıntıları içerir:

a. Lejant ve notlar

- İçerdiği materyallerin listesi
- Standart gösterimler (semboller)
- Detay çizimlerin sıralanması
- Standart detaylar için referanslar
- Özel detaylara ait referanslar

b. Drenaj

-Yüzey drenajı (Granit blok kanalları, Kum taş kanallar, Beton drenaj kanalları, Çatı suyu oluk, çıkış ve çukurlar, Drenaj rögarları)

-Yeraltı drenaj sistemleri (Kuru duvarlı drenaj kuyuları, Kanal ve drenaj-kanalizasyon hatları, Su yüzeylerinin drenaj kotları, Yağış ve sel sularının giriş kotları)

c. Döşeme

-Döşeme tabanı karakteri (blokaaj, kırma taş, çakıl, stabilize, sıkıştırılmış toprak vb.)

-Döşemede yüzey materyali (Ön dökümlüyerinde döküm beton, asfalt, tuğla, granit parke, plak-moloz-yonu taş, stabilize, mucur, travers, ahşap bloklar, yapay

ve doğal çim yüzeyler)

-Döşemede kullanım etkinlikleri (tenis kortları, oyun alanları, park yerleri, yürüyüş alanları ve yollar ...vb.)

d. Bördür ve sınırlayıcılar

- Beton elemanlar (prekast ve yerinde döküm)
- Taş (granit blokları, yonu taşları)
- Ahşap (bördür, çit, korkuluklar vb.)
- Metaller (otopark ve sınırlama elemanları)

e. Basamak ve rampalar

- Zemin sağlamlığının sağlanması
- Basamaklar
- Taşıyıcılar
- Yüzey kaplamaları

f. Duvarlar (dekoratif, paravan, istinad duvarları)

- Paravanlar (beton-tuğla elemanlar, ahşap elemanlar)

- Çitler (dikenli tel çit, kafes tel, demir parmaklık)

g. Erozyon kontrol ve kıyı koruma

- Zemin stabilizasyonu teknikleri

- Yüzeyin tutuluşu (taş pere ile, asfalt bloklar, beton plar ve bloklar, ahşap kazıklar, bitkilendirme, diğer doğal malzeme)

- Sedde ve mahmuzlar

h. Havuz ve göller

- Zemin ve harfiyat
- Yapısal çizimler
- Su geçirimsizliği (izalasyon)
- Su dolaşımı ve boşaltma

- Aydınlatma
- Elektronik kontrol
- Püskürtme başlıkları
- i. Çevre donatım elemanları
 - Banklar
 - Çiçek kasaları
 - Çöp kutuları
 - İçme suyu (çeşmeler)
 - Aydınlatma elemanları
 - Barbeque ve ocaklar
 - Bayrak direkleri
 - İşaret levhaları
 - Bisiklet tutacakları
 - Sınır işaretleri
- j. Çatı elemanları
 - Şemsiye ve güneşlikler
 - Çadır ve çadır kompleksleri
 - Pergolalar
 - Geçirimsiz çatılar
 - Cam, PVC. P.A.
 - Atermit, örtülü çatılar
 - Ondilin örtülü çatılar
 - Kiremit örtülü çatılar
- k. Oyun ekipmanları
 - Kaydırak
 - Salıncak
 - Tırmanma direkleri
 - Heykel çalışma olanağı
 - Denge çubuğu
 - Ahşap çalışma kompleksleri
 - Özel dizayn edilmiş oyun elemanları

- Yazı tahtaları
- Sprey havuzu
- l. Çatı bahçesi düzenleme
 - Su geçirimsizliği için izalasyon
 - Plantasyon
 - .Çatı üzerine
 - .Kasalara
 - Drenaj
 - Toprak karışımı ve statik
 - Tesisat (aydınlatma-sulama)
 - Döşeme
- m. Plantasyon-Bitkilendirme
 - Toprak hazırlığı
 - Dikim (ağaç, çalı, yer örtücü ve çim)
 - Kazıklar
 - Bakım, koruma
 - Budama
 - Çit oluşturma
 - Karten yerler ve kaplar
 - Ağaç kaliteleri ve boyları
 - Mevcut ağaçlar etrafındaki kazı ve dolgular
 - Çim karışımı ve ekim tekniği

VII. TEKNİK RAPOR

Uygulama projesi ve detaylandırma aşamalarında tanımlanan çizili uygulama projeleri yazılı tanımlamalarla bütünleştirilmek zorundadır.

Proje ekibi, çizili uygulama projesini tamamlamak üzere projenin gerçekleştirilmesinde kullanılacak imalatlarla ilgili yazılı teknik şartnameleri hazırlarlar.

Teknik raporda, tesiste kullanılan her imalatın içerdiği malzemelerin özelliklerini, üretim şekil ve

koşullarını imalata sokulmuş koşullarını, imalatında özen gösterilecek hususları, işçiliklerin nasıl yapılacağını, hangi toleranslarla hareket edileceğini, zaiyat miktarları ölçüm şeklini, söz konusu imalatın diğer imalatlarla ayrılma ve koordinasyon biçimini, bu imalatlarla birleşme koşullarını taşıma yükleme ve boşaltma iş-tifleme koşullarını, imalatta kullanılacak değişik malzemelerin miktarlarını vb. hususlarını belirleyen teknik özellikler açıklanır.

VII. METRAJ-KEŞİF VE MALİYET ANALİZİ

Daha önceki iş aşamalarında, tamamlanan uygulama projelerine ve detaylarına teknik rapora uygun olarak projenin yapısal-bitkisel nicelik dökümü (metraj) hazırlanır. Projenin hazırlanmasına katılan diğer uzmanların (inşaat, makina, elektrik mühendisleri ve mimarlar...gibi) yaptığı kendi işleri ile ilgili nicelik dökümünün denetimi yapılır.

Hazırlanan nicelik dökümü (metrajlar) esas alınarak yapısal bitkisel kullanımların her biri için ayrı olmak üzere keşifler (birim fiat analizleri kullanılarak) hazırlanarak maliyet analizleri yapılır.

IX. ŞARTNAME HAZIRLIĞI-İHALE DOSYASININ DÜZENLENMESİ

Yapısal uygulama projelerinin uygulanabilmesi ve üretim enformasyonu için Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Genel Teknik Şartnamesi ile birim fiat tarifleri kullanılır. Tasarımda kullanılan Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Genel Teknik Şartnamesi ve Birim fiat tariflerinde yer almayan imalatların (pergolalar, çocuk oyun ekipmanları...vb.) birim fiatları tanımlanır, özel imalat şartnameleri, özel birim fiat analizleri hazırlanır.

Bitkisel uygulamalar için özel olarak, bitkisel uygulama şartnamesi hazırlanması gereklidir. Bitkisel uygulamalar için, Peyzaj Mimarisi Derneği tarafından hazırlanan bitkisel uygulama şartnamesinden yararlanılabilir.

Genel çizgileriyle bitkisel uygulama şartnamesi hazırlama dizisi şöyle verilebilir:

a. Kapsam ; Peyzaj düzenleme işlerinde, bitkisel uygulama çalışmalarında gerekli materyal ve işçiliğin niteliklerini; standartlarını, uygulamaların teknik yöntemlerini ve uygulamacının niteliklerini kapsamaktadır.

b. Materyal;

- Bitkiler; burada bitkilerin peyzaj planlaması ve uygulaması açısından gerekli özellikleri tanımlanmalıdır. Bunlar,

- . Bitkilerin orijinin;
- . Yapraklı ağaç, ağaçcık ve çalılar, boy, dallama, taç yapısı formu ve ekolojik özellikler,
- . Çit bitkileri; işlevsel-ekolojik özellikleri,
- . Yer örtücü bitkiler; işlevsel ve ekolojik özellikleri,

. Çim alanları; Çim alanların kullanma şekli, amaçları, bakım olanakları, alanın fiziksel koşullar ve çim tohumu karışımının özellikleri belirlenmelidir.

- Toprak; üst ve alt toprağın fiziksel ve kimyasal özellikleri; (toprak yapısı, tipi, pH değeri..vb.) toprak düzenleme, ıslah çalışmaları tanımlanmalıdır.

- Gübre; Organik (dekompeze olmuş, tam yanmış ahır gübresi) özellikleri; kimyasal gübrenin özellikleri, bileşim ve kullanım şekli; bitkisel çürüntü (kompost)ün özellikleri tanımlar.

- Kum; Kullanılacak kumun; tane büyüklüğü, içindeki yabancı madde durumu açıkça belirlenmelidir.

- Fidan Kazıkları; Dikimde kullanılacak dikim kazıklarının boy, çap yerleştirme şekli gibi özellikler tanımlanır.

c. Mevsim; Toprak işleme, bitki sökümü ve dikimi, tohum ekimi vb. işlerin yapılacağı uygun mevsim, uygun hava ve iklim koşulları tanımlanır.

d. İşler ve İşçilik; Bitkisel uygulama çalışmalarına ilişkin, bitkisel uygulama planlarının aplikasyonu, makinayla ve elle yapılacak işler, alanın temizlenmesi, üst ve alt toprağın tesviyesi, çim alanların hazırlanması ve ekimi, fidan çukurlarının açılması, fidanların dikilmesi, gübreleme vb. konular tanımlanır.

e. Bakım, Onarım ve Yenileme İşleri; Bakım-idame, onarım ve yenileme işleri yüklenecinin belli bir projeyi tamamlamasını izleyen bir yıllık bakım ve hatta sorumluluk içinde yapacağı işleri; sulama, çim biçimi, yabancı ot kontrolü, böcek ve hastalıklara karşı ilaçlama, gübreleme, çalı yapraklarının ve ağaç diplerinin çapalanması. sulama çanaklarının düzeltilmesi, ağaç, çalı ve güllerin kuru dallarının alınması, tutmayan-kuruyan, bitkilerin sökülerek yerine aynı cins ve nitelikte yenilerinin dikilmesi, bozulan yerlerin onarılarak özgün şekline dönüştürülmesi, düzenlenmiş yeşil alanın temiz, tertipli ve bakımlı tutulması için peyzaj mimarının / kontrol mühendisinin gerekli göreceği işleri tanımlar.

ihale dosyasının düzenlenmesi;

Peyzaj plancısı/ mimari-proje ekibi- İşveren/ malsahibi ile mutabık kaldığı, projelerini hazırladığı tesisin ihale edilmesini sağlayacak belgeleri hazırlar.

ihale dosyası;

- Birinci keşfe esas metrajın yapılması,
- Analizi bulunmayan işlerin birim fiyatlarının saptanması.

- Birim fiyat listesi ve özel fenni şartnamenin düzenlenmesi.

- Keşif özetinin yapılması,
- İdarece istenirse, mevzuata uygun olarak eksiltme şartnamesi ve sözleşme tasarısının düzenlenmesi işlerini kapsar.

ihale yapılması;

İhale dosyasının düzenlenmesinden sonra peyzaj mimarı işverene, ihale evrak yada projeler üzerinde teklif vermek isteyen yapımcılara bilgi verilmesi, ihaleye katılan teklif sahiplerinin tetliflerinin değerlendirilmesi konularında yardımcı olur, danışmanlık yapar.

Tesisin türüne ve işverenin özellikleri ile özel isteklerine göre peyzaj mimarı, tesisin ne biçimde ihale edileceği (kapalı zarf usulü, teklif alma süretiyle, pazarlık usulü, birim fiyat esasına göre, götürü bedelle, kısmi ihale ...vb.) konusunda danışmanlık yapar ve işverene açıklamalarda bulunur.

Uygulama denetimi, mesleki kontrol hizmetleri;

Peyzaj uygulama alanı ile ilgili ihaleden sonra yez tesliminde hazır bulunmak, çevreyle ilgili her tür tesis işlerinin kontrollerini yapmak, uygulama sırasında gerekecek değiştirme ve değiştirme detaylarını hazırlamak, geçici kabülde bulunmak ve iş bittikten sonra uygun ölçekli "Yapıldı- Asbuult" projelerini hazırlamak gereklidir.

4.4. Uygulama tekniği

Ön çalışmalarla başlayan uygulama projeleri (yapısal uygulama projeleri, grading plan, ölçülendirme planı, bitkisel uygulama projeleri, tesisat projeleri, detay projeleri), teknik rapor, Metraj-Keşif, şartname hazırlığı ve ihale dosyalarının düzenlenmesi ile sonuçlanan proje hazırlama çalışmaları ardından, UYGULAMA aşaması devreye girmektedir. Uygulama tekniği çalışmaları, proje verilerini temel alır, proje ile getirilen kullanım kararlarının ve planlama ilkelerinin alana aktarma işlemleri bütününe kapsar. Uygulama çalışmaları sonuçlanıncaya dek tasarım süreci de devam eder. Uygulama sürecinde projenin doğru olarak yorumlanıp, süreç içerisinde olabilecek belirsizlikler ve zorunlu değişimlerin, uygulayıcının insiyatifinde, projenin ilkesel kararları ile çetişmadan ve onu dejenere etmeden yeniden düzenlenmesi ve gerekli değişimlerin sağlıklı ve doğru bir şekilde yapılması, uygulamanın başarısı açısından gereklidir. Bu nedenlerle planlama ekibi ile uygulayıcı arasındaki karşlıklı ilişki ve etkileşimler, uygulama süreci sonuna ve hatta uygulama sonrası da sürdürülmelidir.

Peyzaj planlamada uygulama tekniği, oldukça geniş kapsamlı çalışmaları ve farklı mesleki uygulama disiplinlerinin birlikteliğini zorunlu kılar. Bu nedenle burada uygulama tekniği çalışmalarını genel ilkeler çerçevesinde, ana başlıklarıyla yetinilecektir. Bunlar;

1. Projenin aplikasyonu

a. Yapısal

- Sınırlandırma- sınırların geçirilmesi,
- Yolların belirlenmesi - geçirilmesi,
- Tesislerin yerleştirilmesi,

-Alt yapının aplikasyonu

b.Bitkisel (Yapı alanları dışında, yapısal uygulama çalışmalarının etkilemediği alanlarda)

2. Grading (Arazi biçimlendirme)

- Şekillendirme temel grading
- İşlenecek alanlarda üst toprağın sıyrılıp depolanması
- Arazi plastiği değişimleri-arazinin şekillendirilmesi
- Tesislerin temellerinin atılması

3. Alt yapının geçirilmesi (Elektrik, su, kanalizasyon, telefon, drenaj sistemleri)

4. Üst yapının(yollar, yapısal tesisler, teraslar, su yüzeyleri, sportif tesisler...) geçirilmesi

5. Bitkisel uygulama

- Alt toprağın işlenmesi ve tesviyesi
- Üst toprağın serilmesi ve ince tesviyesi
- Gübreleme
- Bitkisel aplikasyon
- Çukurların açılması, fidanların dikimi
- Çiçek parterlerinin oluşturulması
- Çim alanlarının oluşturulması
- Bakım ve sulama işleri

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Peyzaj Planlaması, bir planlama eylemi olarak anlaşılmadan çok daha önce, doğal elemanları estetik açıdan düzenleme anlayışı olarak ortaya çıkmıştır. Başlangıçtaki bu dar kapsamının sınırlarını uygarlığın genel gelişme ve koşullarına koşut olarak aşan peyzaj planlaması, tarihsel süreçteki gelişimi ve evrimi sonucunda bu gün çok daha genel ve bir ölçüde de sınırlarının testiti güç ve komşu disiplinlerle (Kent ve Bölge Planlama - Mimarlık) yer yer birbiri ile çatışan çok yönlü bir planlama disiplini niteliğini kazanmıştır. Endüstri devrimi ile birlikte ortaya çıkan kentleşme olgusu; Çevre değerlerini koruma ve çevre düzenleme eylemlerini başlatmıştır. Amerika ve Avrupa gibi gelişmiş ülkelerde kent planlaması disiplini içerisinde yerini alan ve kent planlama düşüncesinde; bahçe kent, pratik kent, yeşil kuşak şehirleri gibi şehirleşme teorilerinin özünde, "Peyzaj Planlama" anlayışı vardır.

Endüstri devriminden sonra açık ve yeşil alanlar, sosyo ekonomik ve fiziki yapı değişimleri açısından şehirciliğin ihmal edemeyeceği konulardan biri haline gelmiştir. Gelişmiş ülkelerde metropolitan alanlar, büyük maddi fedakarlıklar ve çabasına daha gelişkin yaşama ve hizmet şartlarının sağlandığı, açık ve yeşil alan-doğal peyzaj bağı ve tümüyle doğal kaynakların korunduğu ve geliştiği büyük mekan parçaları oldukları halde; yeşil alanlar az gelişmiş ülkelerde düzensiz şehir gelişmelerinin fiziksel sınırları içinde kısıtlanmakta ve kentlerin en çok ihmal gören elemanları olmaktadır.

19. yüzyıl öncesinde, Osmanlı İmparatorluğu'nda ekonomik, kültürel ve sosyal değişimlerin ivmesinin

yavaşladığı dönemlerde, gereksinmelere ve geleneksel yaşam özelliklerine uygun kent dokusu oluşmuştur. Sanayileşmenin bir türevi olarak gelişen kentleşme olgusunun hızlanması ile birlikte; kırsal alanlarda kentsel yerleşim alanları çevresi ve kent içi düzeyinde çarpık, düzensiz, sağlıksız ve plansız kullanımlar ve baskılanmalar sonucu; doğal peyzaj özellikleri, üstün özelliklere sahip alanlar, değerli tarımsal alanlar, kent çevresi ve içindeki açık ve yeşil alanlar giderek yitirilmiş, geleneksel kent dokusu parçalanıp dejerere olmuş ve toplumun özellikle yapı yakın çevresi dış mekana taşan yaşam özellikleri kaybolmuştur.

Ülkemizde kentleşme olgusu ivmesinin hızlanması ile birlikte kırsal ve kentsel alanlarda peyzaj planlaması disiplininin gelişimini etkileyen etmenleri ana başlıklarıyla kısaca özetlersek:

- Yanlış Alan Kullanımı

Ülkemizde Bölge, Kırsal Alan ve Kentsel Alanlara ilişkin getirilen fiziki düzenleme plan kararlarında (Beş Yıllık Kalkınma Planları da dahil olmak üzere) son yıllarda çevre sorunlarına ve doğal kaynakların korunması düşüncesi belirlemeye başlamış, iyi bir toprağı, yüksek peyzaj ve rekreasyonel potansiyele sahip alanlar (su kıyıları, arkeolojik alanlar vb.) mevcut doğal bitki örtüsü, tarihsel ve kültürel özelliklere sahip alanlar korunmak istenmekte ancak uygulamada çoğunlukla başarısız olmaktadır. Özellikle kentsel yerleşme alanlarında getirilen yanlış alan kullanım kararları sonucu yüksek tarımsal potansiyele ve üstün peyzaj özelliklerine sahip alanlar, endüstri ve kentsel gelişmeye açılmaktadır. Doğal kaynaklar üstünde, insan emeği harcanmadıkça, topluma bir maliyetleri olmamasına karşılık, aynı doğal kaynakların kötü kullanımı topluma çok

yüksek bir maliyet yüklemektedir. Bu israfın gerçek maliyeti bu doğal kaynakları insan birgün zorunlu olarak kendi yaratmak durumunda kaldığı zaman anlaşılacaktır.

- İklim Planlaması

Kentlerimizde arazi kullanımı, iklimsel etkiler değerlendirilmeden yapılmaktadır. Kent mekanı içindeki düzensiz, ufak ölçekteki yeşil elemanların iklim dengeleme olanakları çok sınırlıdır. Kentsel iklimin olumlu yönde değiştirilebilmesi için bilinçli bir peyzaj planlaması kadar, kentsel yapılaşmanın, yapılaşma yoğunluğu düzeni ve biçimleri bakımından biometeorolojik gerçekler ışığında düzenlenmesi şarttır, Yapılaşma ve peyzaj planlaması bu konuda birbirini tamamlayan davranışlar olarak sürdürüldüklerinde kentsel iklimi en olumlu biçimde etkileyebilirler. Kentlerde yapıların düşey ve yatay yönlerde gittikçe yoğunlaşmasına koşut olarak hacimleri küçülen ve kirlenen hava kütlelerinin sirkülasyon ve temizlenmesi çok defa çözümü zor , hatta olanaksız bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Açık ve Yeşil Alan Sistemleri

Ülkemiz kentleri; belirli bir açık ve yeşil alan sisteminden yoksundurlar. Oysa kentsel açık ve yeşil alan sistemi; kentlerin rekreasyon ve estetik yönden isteklerinin bütünü için yeterli olmalı, alanları ve dağılımları bugünkü ve gelecekteki gereksinimlerine göre tayin edilmeli, bulunduğu çevrenin doğal ve kültürel koşullarına uyumlu olmalı, diğer kullanım alanlarıyla fiziksel yönden yakın ilişkisi olmalıdır.

- Kentsel Arazi Mülkiyet Sorunu

Kentsel arazinin büyük bölümünün özel mülkiyette bulunuşu, arazi sahiplerinin mülklerinden elde edecekleri

rantı azamileştirecek yönde kullanma eğiliminde bulunmaları, kentlerin biçimlenmesini etkileyen etmenlerden kuşkusuz en önemlisi olmaktadır.

Kırsal arazinin kentsel arazi niteliğine dönüşmesinin, kentsel alt yapı yatırımlarına ve kentsel yerleşme kararlarının çoğunlukla geriye dönülmez olmasına bağlı yüksek bir sosyal maliyeti vardır. Kent nüfusunun büyümesiyle artan kentsel arazi değerleri üzerindeki spekülasyon nedeniyle kent arazisi gereken rasyonellikle kullanılmamakta, bu da kentte yapılan her çeşit kamu hizmet yatırımları ve donatılarının veriminin büyük ölçüde düşmesine neden olmaktadır. Çoğunlukla kamu donatım aktiviteleri çerçevesine giren kentsel açık ve yeşil alanlar bu durumdan etkilenen kentsel kullanımların en önde gelenleridir.

- İmar Kurumunun Yetersizliği

Günümüzde imar kurumu (imar yasası, imar tüzükleri, imar yönetmelikleri) piyasanın isteklerine göre düzenlemeler yapmak durumundadır. Taşınmaz mülkiyeti, imar alanlarını ve kararların niteliklerini etkilemektedir. Üretilen kararlarda çok defa asıl amaçlar geri plana itilmekte, taşınmaz mülkiyetle çatışma olasılıklarını asgarileştirmek, temel amaç niteliğine bürünmektedir. Araziden azami rant elde etmek amacıyla çevreleriyle ilişkilere bakılmaksızın (kamu yapıları, kültürel değerler, konutlar ya da yeşil alan olduğu irdelenmeksizin) çok katlı yapılar üretilmektedir. Artan yapı alanı ile birlikte gerek duyulan açık alan gereksinimi de artmaktadır. Sadece ekonomik çıkarlar gözetildiğinden konuya çok taraflı yaklaşılmadığından, kentsel açık alanlar kapasiteleri üzerinde yüklenmekte, olumsuz yönde etkilenerek iş görmez hale

gelmektedir. Hazırlanan kent planlarında kamu donatımına yer saptanırken kullanımların işlevsel, fiziksel, estetik ölçütlerine uymak yerine, bu alanları kamuya ait araziye yerleştirmek daha gerçekçi bir yaklaşım olmaktadır. Bu ise kullanımlar arası çatışmaları doğurmakta, sağlıksız, düzensiz, çarpık kentsel gelişimlerle sonuçlandırmaktadır.

Günümüzde imar kurumu içerisinde Peyzaj Planlama perspektivinde, plan karar ve ilkelerini etkileyecek karar ve hükümler yer almaktadır. Simgesel olarak getirilen $7m^2$ kişilik kentsel yeşil alan standardı (ve birkaç yeşil alan tanımlaması) kent planlarında yapılaşmaya uygun parsel değeri taşımayan ve kamuya ait alanlar üzerinde serpiştirilerek sağlanmakta; kentsel yerleşim, toplum özellikleri nüfus ile açık ve yeşil alan ilişkisi kurulmamaktadır. Oysa, yasa, tüzük ve yönetmelikler binaların rengi, paratonerlerin, korkulukların gerekliliği, saçakların ve ışıklıkların ölçüsü vb. gibi ayrıntıları içermektedir.

İşlevsel imar planı değişiklikleri arasında en çok yeşil alanların değişik kullanımlara dönüşmesi bu konuda imar kurumunun özelliğini ortaya koyan çarpıcı bir örnektir.

- Yerel Yönetimlerin tutumu ve Mali Olanaklar

Her kamusal aktivite gibi kent mekanı için; kamu kullanımına dönük açık, yeşil ve rekreatif alanların düzenlenip bakılabilmeleri bir mali güç sorunu olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde açık ve yeşil alanlar için kişi başına ayrılan para miktarı ile, ülkemizde yerel yönetimlerin kişi başına ayırdıkları miktar arasında çok büyük farklılıklar bulunmaktadır. 3194 sayılı İmar Yasası'na bağlı olarak getirilen, Belediyelere Yardım Yönetmeliği

yerel yönetimlerin kamu donatımı açık ve yeşil alanlarla ilgili uygulamaları yapabilmeleri için mali olanakları genişletmiştir. Ancak; daha şimdiden bu mali olanak, farklı amaç ve kullanımlara kanalize edilmektedir.

Kent planlarının yeşil alan olarak öngördüğü alanları çoğu kez kamulaştıramayan yerel yönetimlerin, elindeki plana göre tek yapabildikleri şey, bu parsel sahiplerine iskan ruhsatı vermek olmakta, bu kimseler ise daha önce birtakım baskı ve politik yollarla yeşil alan kararını değiştiremezler ise; imar yasasına göre en kötü olasılıkla kamulaştırılması için yapacakları müracaattan itibaren 5 yıl içinde burayı tekrar iskan için kullanma olanağına kavuşmaktadırlar.

Yerel yönetimlerdeki teknik eleman yetersizliği, açık ve yeşil alan düzenlemelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Üç büyük kentimiz dışındaki belediyelerde peyzaj plancısı yok denecek kadar azdır. Peyzaj planlama alanında çalışan elemanların birçoğunun Peyzaj Mimarlığı eğitimi almamış olması, başka bir talihsizliktir.

- Gerekli Kurumlar ve Örgütlenme

"Sanayi devrimi ile birlikte son 150 yıl içinde bugünkü kapsamına ulaşan peyzaj planlaması, Bu kapsamında bir davranış için gerekli kurumları çok yerde, henüz ya düzenleyememiş veya düzenleme bu konuda etkili bir davranış için gerekli ölçütlere göre yetersiz kalmıştır. Konunun geniş kapsamlı ele alınma bilincini, çoğunlukla gerçeklerin baskısıyla henüz yeni yeni anlamaya Ülkemiz gibi az gelişmiş ülkelerde durum daha kritiktir" (Sökmen 1972).

Sorun, daha Peyzaj Planlaması ile ilgili eğitim veren kurumlarda başlamaktadır. Bugün, dünyanın çeşitli

lkelerinde konuyla ilgili eğitim, Tarım, Ormancılık, Mimarlık, Şehir ve Bölge Planlama, Güzel Sanatlar ile ilgili niversite ve Yüksek Okul gibi çeşitli eğitim kurumları bünyesinde verilmektedir. Geleneksel sınırlı anlayışından gittikçe daha geniş bir kapsam ve içeriğe hızlı bir evrimle açılan Peyzaj Mimarlığı bu açılım sonucunda geleneksel konumuna göre, daha az belirsiz sınırlara ulaŐmıŐ, gerek kendi kullanmak zorunda kaldığı alt disiplinler, gerekse kendisine komşu diğer uygulayıcı disiplinler arasında aydınlığa kavuŐturulması gereken aktivite belirsizlikleri ile karşı karşıya kalmıştır. Bugün; birçok gelişmiş ülkelerde daha önceleri tarım alanında yerini alan Peyzaj Mimarlığı eğitimi, Şehir ve Bölge Planlaması ile Mimarlık gibi fiziksel planlama alanında eğitim veren kurum ve kuruluŐlar bünyesinde yer almaya baŐlamamıŐtır.

Ülkemizde, Ziraat Fakülteleri bünyesinde Bölüm statüsünde Lisans ve Lisansüstü eğitimi sürdürülen Peyzaj Mimarlığı disiplini son birkaç yıldır, Mimarlık, Şehir ve Bölge Planlama ile Orman Fakülteleri bünyesinde lisansüstü eğitimi verilmektedir. Böylesi çok yönlü, diğer planlı disiplinlerle koordineli ve entegre olması gereken Peyzaj Mimarlığı disiplininin, sınırlı ve dar kapsamlı eğitimin yetersiz olduğu açıktır. İmar kurumu içinde tanımlanmayan ve kent planlarının hazırlanmasında ve plan kararlarının üretilmesinde yer almayan Peyzaj Planlama disiplininin uygulamada ne ölçüde başarılı olaağı tartıŐmaya açıktır. Peyzaj Planlamasını, ekolojik ortamın düzenlenmesi olarak gören bir düzeye eriŐmiŐ anlayıŐın, ülkemiz kentsel mekanlarının bu konudaki sorunlarının Park ve Bahçeler Müdürlükleri aracılığıyla çözümlenmesini beklemek yersiz olacaktır.

Son birkaç yıldır Peyzaj Planlama pratiğinde

Özellikle özel sektörde proje ve uygulama çalışmalarına başlamış olması, çevre düzenleme ve Peyzaj Planlama çalışmalarında, fiziki planlama disiplinleri arasında ve planlama pratiğinde yerini alma çabaları önemli ve olumlu bir gelişmedir. Ancak; mesleki alandaki dağınıklık, belirli bir mesleki örgütlenme ve yapılanmanın olmayışı, bu alanda yapılan çalışmaların denetimsiz, kontrolsüz yürütülmesine neden olmakta, olumsuz ve kötü örneklerin yapılmasına yol açmaktadır. Bu ise Peyzaj Planlama mesleki disiplinin geleceğini olumsuz yönde etkileyecektir.

Peyzaj Planlama; kişisel ve sosyal gereksinimlerle birlikte doğal yöntemlere ve bu yöntemlerin sonucunu izleyen sentezlere dayanan bir düzenleme eylemidir. Daha iyi bir çevre yaratmak için, Peyzaj tasarımcıları, insanların kullanım istemleri ve sorunları, iklim, toprak, su ve bitki arasındaki karşılıklı etkileşimlerini ortaya çıkarmaya çalışmalıdırlar. İnsanlara ait yeni bir dış mekan anlayışı içinde ekolojik tasarım için olağanüstü fırsatların varlığı unutulmamalıdır. Mikro ölçekteki bölgesel planlardan, mikro ölçekteki bireysel (ev bahçelerine kadar) alanların projelendirilmesinde Peyzaj Mimarı kendini kent ve bölge plancısı, mimar ve mühendislerle bütünleşmiş bir şekilde bulmalıdır. Peyzaj planlamasının önemli bir yönü de etkili bir güce sahip oluncaya kadar belirli bir zamana gereksinim duyduğudur. Yaratılan peyzaj örneklerinin sürekliliğini sağlamak için aktivitelerin planlanması gereklidir.

Peyzaj planlamasında belirli hedeflere ulaşabilmek; etkili ve geniş kapsamlı bir planlama ve uygulamanın gerektirdiği kurumları ortaya koyabilmek için çok yönlü ve uzun vadeli mücadele vermek gerekecektir.

KAYNAKLAR

- AKDOĞAN, G., 1972. "Beş Büyük Şehirde Çocuk Oyun Alanları, Okul Bahçeleri ve Spor Alanlarının Yeterlilikleri ve Planlama Prensipleri Üzerine Bir Araştırma". A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları:522. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- AKÇURA, T., 1982. "İmar Kurumu Konusunda Gözlemler". ODTÜ. Mimarlık Fakültesi, Yayın No:36, Ankara.
- ALSAÇ, Ü., 1976. "Türkiye'de Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi". K.T.Ü. İnşaat ve Mimarlık Fakültesi, K.T.Ü. Baskı Atelyesi, Trabzon.
- ASLANOĞLU, G., 1970. "Tarihte Peyzaj Anlayışı Mimarlık, Şehircilik ve Türkiye'nin Sorunları," Mimarlık Dergisi Yayınları No: 1 Çeltüt Matbaacılık İstanbul.
- ASLANOĞLU, G., 1981. "Kentleşme Olgusunun Hızlanması Nedeniyle Yapılar Yakın Çevresi Düzeyinde Açık Alan ve Mekanların Değişimi". ODTÜ. Mimarlık Fakültesi Ankara.
- AYVERDİ, A., 1970. "Landscape Yada Doğalama-Mimarlık Şehircilik ve Türkiye'nin Sorunları". Mimarlık Dergisi Yayınları No: 1 Çeltüt Matbaacılık İstanbul.
- BAKAN, K., Konuk, G., 1987. "Türkiye'de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi". Tübitak. Yapı Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- BAŞAL, M., 1982. "Kirmir Çayı Vadisi Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Analiz ve Değerlendirilmesi". Doçentlik Tezi, Ankara.

- BAŞAL, M., 1985: "Peyzaj Mühendisliği Yüksek Lisans Ders Notları". A.Ü. Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü (Basılmamış), Ankara.
- BERNATZKY, A., 1970. Çev. G. Akdoğan. "Yeşil Sahaların İklimsel Etkileri ve Şehir Planlamasındaki Fonksiyonları". Peyzaj Mimarlığı, 1970-2-3 Tisa Matbaacılık, Ankara.
- COCHRANTE, T., 1977. "Landscape Desing For The Widdleast". Ribe Publications Limited, London.
- ÇETİNER, A., 1979. "Şehir planlamasında Çalışma Yöntemleri ve İfade Teknikleri". İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, Baskı Atelyesi, İstanbul.
- EKER, F., ERSOY, M., 1981. "Kent Planlamada Standartlar! ODTÜ. Mimarlık Fakültesi, Basım İşliğı, Ankara.
- ELDEM, S.H., 1973. "Elli Yıllık Cumhuriyet Mimarlığı". Mimarlık, Sayı: 11 12 Daily News Basımevi, Ankara.
- GÖK, T., 1980. "Türkiye'de İmar Planlaması". ODTÜ. Şehir ve Bölge Planlama, Mimarlık Fakültesi Baskı İşliğı, Ankara.
- GÖK, T., 1978. "Kentlerde Arazi Kullanım Kararları". ODTÜ. Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ders Kitapları Dizisi No: 8 Ankara.
- GÖK, T., 1980. "Kent Planlama İle İlgili Yasal Kurallardan Seçmeler". ODTÜ. İlksan Matbaası, Ankara.
- GÜNDÜZ, O., 1985. "Çevre Düzenleme Çalışmaları Tasarım Süreci", İzmir.
- GÜRLER, M., 1983. "İmar Planlaması ve Uygulama Tekniğı". TMMOB. Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Yayınları, Ankara.
- KELEŞ, R., 1984. "Kentleşme ve konut Politikası". A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın - Yayın

Yüksek Okulu Basımevi, Ankara.

KİPER, ve Ark., 1979. "Türkiye'de İmar Planlarının Yapım ve Uygulama Süreçlerinin Eleştirisi". TMMOB. Şehir Planlama Mimar ve Mühendisleri Odası Araştırma Dizisi, Ankara.

KİPER, P., Uğurel, U.N., 1981. "İmar Planları Yapım ve Uygulama Süreçleri". Şehir Planlama Mimar Mühendisleri Odası. Ankara.

KOÇ, N., 1973. "Şehirselsel ve Kırsal Alanlarda Kitleli Yeşilliklerin Fonksiyonları." Peyzaj Mimarlığı, 1973 -1 Tisa Matbaacılık, Ankara.

KOÇ, N., 1981. "Kırsal Planlamanın Temel İlkeleri". Peyzaj Mimarisi Derneği Yayın No: 3, Ankara.

KORTAN, G., 1971. "Türkiye'de Mimarlık Hareketleri ve Eleştirisi". ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayın No: 18, Ankara.

KÖSEOĞLU, M., 1982. "Peyzaj Değerlendirme Yöntemleri". E.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları No: 30, E.Ü. Ziraat Fakültesi Ofset Basımevi, İzmir.

KÖSEOĞLU, M., 1982. "Planlamada Yardımcı Yöntem Olarak Kullanım Değeri Analizi". E.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları: 426, E.Ü. Ziraat Fakültesi Basımevi, İzmir.

KUYULULU, J., 1985. "Eski Anadolu Kentlerinde Tarihsel Doku -Açık Alan İlişkisi". A.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Yüksek Lisans Semineri notu, (Basılmamış) Ankara.

MİMARLAR ODASI. 1985. "Mimarlık Hizmetleri ve Ücret Tarifesi Taslağı". TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi. İzmir.

ÖZTAN, Y., 1965. "Şehir İçi Park ve Rekreatyoneel Alan

Tipleri ve Planlama Prensipleri". A.Ü.Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.

- ÖZTAN, Y., 1966. "Büyük Şehirlerimizin İmarında Peyzaj Mimarisiyle İlgili Problemleri Yaratan Faktörler". A.Ü. Ziraat Fakültesi Yıllığı Yıl:16 Fasikül 1-2'den Ayrı Basım, A.Ü. Basımevi, Ankara.
- ÖZTAN, Y., 1969. "Ankara Havaasının Kirlenme Nedenleri ve Alınması Gerekli Yeşil Saha Tedbirleri." A.Ü Ziraat Fakültesi Yıllığı Yıl:19 Fasikül:3 Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- ÖZTAN, Y., 1972. "Kentsel Yerleşme Sahalarımızda Peyzaj Planlama Sorunlarımız." Peyzaj Mimarlığı, Özel Sayı 1972 1-2, Tisa Matbaacılık, Ankara.
- ÖZTAN, Y., 1982. "Ülkemiz Önemli Bazı Çevre Sorunları ve Alınması Gereken Önlemler." A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları:852 Bilimsel Araştırma ve İncelemeler:511, Ankara.
- SÖKMEN, P., 1972. "Kentsel Mekanda Peyzaj Planlaması ve Ülkemiz Gerekçeleri." Peyzaj Mimarlığı, Özel Sayı 1972-1-2, Tisa Matbaacılık, Ankara.
- TANDY, C., 1975. "Handbook of Urban Landscape." The Architectural Press, London.
- TANER, T., Gündüz, O., 1980. "Çevre Tasarım Okulları Bünyesinde Peyzaj Mimarlığı Eğitimine Başlarken." Peyzaj Mimarlığı ve Eğitim Sorunları Sempozyumu, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- TEKELİ, İ., 1971. "Planlama ve Ülkesel Fiziki Planlama Üzerine". ODTÜ. Mimarlık Fakültesi, Yayın No:17, Ankara.
- YAVUZ ve Ark., 1978. "Şehircilik, Sorunlar-Uygulama ve

Politika". A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi
Yayınları No:415, A.V., Basımevi, Ankara.

YAVUZ, Y., 1981. "Mimar Kemallettin ve I.Ulusal Mimarlık
Dönemi".ODTÜ.Mimarlık Fakültesi Basım İşliği,
Ankara.

YILDIRIM, K.Y., 1986. "Mühendisler, Mimarlar ve Bilirki-
şiler İçin Mevzuat El Kitabı".İnşaat Mühendis-
leri Yardımlaşma Derneği Yayını, Ankara.

Y. S.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi